

Kako čovječanstvo može ponovno pronaći Krista ?

Trostruko zasjenjena egzistencija našeg vremena i
novo svijetlo Krista

SD 187

Rudolf Steiner

Osam predavanja održanih u Dornachu i Baselu

od 22 prosinca 1918. do 1 siječnja 1919.

Naziv izvornika: *Wie kann die Menschheit den Christus wiederfinden ? / Das dreifache Schattendasein unserer Zeit und das neue Christus-Licht*

SADRŽAJ

I	<u>Prvo predavanje, Basel 22. prosinca 1918</u>	4
	Rođenje Krista u ljudskoj duši. Božić i Uskrs kao polovi ljudskog života: rođenje i smrt. Božić: sjećanje na duhovno podrijetlo. Otajstvo djeteta. Ideja jednakosti. Luciferska baština mora biti stavljena u službu Krista. Prevladavanje sebičnosti kroz ljubav, pojavnosti kroz istinu, bolesti kroz novu kršćansku objavu.	
II	<u>Drugo predavanje, Dornach 24. prosinca 1918</u>	15
	Ulazak kršćanstva u tijek evolucije Zemlje. Krist između luciferskog i ahrimanskog. Salomonov hram kao suprotnost kršćanstvu u nastajanju. Rođenje kršćanstva u starožidovskoj duši, grčkom duhu i rimskom tijelu. Preostale sjene impulsa starog svijeta.	
III	<u>Treće predavanje, Dornach 25. prosinca 1918</u>	23
	Unutarnji impulsi ljudskog bića u tijeku života. Jednakost, sloboda i bratstvo. Umirući element u čovjeku prema sredini života i živototvorni element Kristova impulsa. Ovoji kršćanstva i njegovo živo 'Ja'. Gnostička mudrost. Ostaci židovske slikovne mudrosti u gnozi, njeno prožimanje snagom misli.	
IV	<u>Četvrto predavanje, Dornach 27. prosinca 1918</u>	36
	Razvoj kršćanstva iz misterija pretkršćanskih vremena. Stupnjevi egipatsko-kaldejske inicijacije pripremni za kršćanstvo. Princip stare inicijacije: od znanja o čovjeku do znanja o svijetu. Njegova prva četiri stupnja: vrata čovjeka, samospoznaja i smrt, Kristofor. Promjena principa inicijacije. Nova inicijacija ide natrag od znanja o svijetu do znanja o čovjeku kroz vrata oblika, života i svijesti.	
V	<u>Peto predavanje, Dornach 28. prosinca 1918</u>	51
	Promjena u ljudskom stanju duha. Ljudske predodžbe kao zrcalna slika. Polarni fenomeni: gledišta crkava i tajnih društava; njihovi izdanci: religijsko uvjerenje i koncepti moderne znanosti. Impuls slobode u osnovi leži u cijepanju ljudske volje i predodžbi. U novom duhovnom životu, umjesto Duhova oblika, otkrivaju se Duhovi osobnosti. Transformacija svih nadosjetilnih spoznaja. Unutarnji život mora zauzeti mjesto zastarjelih koncepata i ezoteričnih oblika.	
VI	<u>Šesto predavanje, Dornach 29. prosinca 1918</u>	62
	Veza s Kristom nestaje, ostaje ljudski Isus; konačno evanđeoska kritika gubi i njega. Put do Krista Isusa mora ići znanošću koja je računala s modernim gledanjem na	

prirodu, ali je i sama tražila nadosjetilne metode inicijacije pod izravnim duhovnim vodstvom; primjer: Brunetto Latini. Neophodno kao preliminarno za sadašnju inicijaciju: razumjeti preobrazbe života. Svjestan izlazak duhovno- duševnog iz fizičkog tijela kroz unutarnje iskustvo.

VII [Sedmo predavanje, Dornach 31. prosinca 1918](#)

78

Senzacija novogodišnje noći: naš život u odnosu na svijet u cjelini. Čovjek osjetila kreće se sedam puta sporije, misaoni čovjek sedam puta brže od prirode. Znanost duha: otkrivenje Duhova osobnosti. Buduća slika čovječanstva u očima jasne, poštene osobe koja sudi bez znanosti duha: riječi Walther Rathenaua. - Duhovi osobnosti razvijaju se od pukih duhova vremena u kreatore.

VIII [Osmo predavanje, Dornach 1. siječnja 1919](#)

93

Izgledi za Novu godinu. Poziv kardinala Newmana na novo otkrivenje. Uzdizanje duhova osobnosti protiv koji se ahrimanski demoni bune u podsvijesti duše. Svijest o ponovljenom zemaljskom životu kao dar Duhova osobnosti. Stanje duha onih koji su doveli do ratne katastrofe. Podijeljenost osobnosti. Primjer: Ludendorff. Secirajuće mišljenje prirodne znanosti, formativno mišljenje znanosti duha. Perspektive za budućnost. Psihološke analize čitatelja i knjiga Nikolaja Rubakina i njihova statistička utilizacija kao primjer djelovanja, nesvjesno djelujuće inteligencije, koja eliminira subjektivnu inteligenciju.

PREDAVANJE I

Rođenje Krista u ljudskoj duši.

Basel, 22. prosinca 1918.

Kršćanski svjetonazor smjestio je dva godišnja blagdana, Božić i Uskrs, u tijek godine kao dva moćna stupa duha, koji bi trebali biti simbol za tijek ljudskog života. I može se reći da u mislima o Božiću i Uskrsu pred ljudskom dušom stoje ona dva duhovna stupa na kojima su zapisana dva velika otajstva fizičke čovjekove egzistencije, na koje čovjek mora gledati sasvim drugačije nego na druge događaje u njegovom fizičkom životu. Dakako, u ovaj tijek života - kroz osjetilno promatranje, kroz intelektualno prosuđivanje, kroz osjećaj i sadržaj volje - prodire nešto nadosjetilno. Ali ovo nadosjetilno je inače nešto što se izravno najavljuje kao nešto nadosjetilno, naprimjer baš kao što ga kršćanski osjećaj svijeta želi učiniti osjetilnim kroz svetkovinu Duhova. Međutim, božićna misao i uskrsna misao odnose se na ona dva događaja koji se odvijaju u fizičkom tijeku života, a koji se čine fizičkim događajima, ali koji se, suprotno svim drugim fizičkim događajima, ne objavljuju kao fizički događaji. Može se promatrati fizički život čovjeka kao što se gleda priroda, a s pogledom na prirodu može se vidjeti izvan ovog fizičkog života, vanjsko otkrivenje duhovnog. Ali nikada se ne može osjetilno gledati, niti razumno gledati kao izvanjsko, vanjsko otkrivenje dvaju graničnih iskustava ljudskog života, a da samo osjetilno gledanje ne ukaže na moćnu zagonetnu prirodu ta dva događaja. To su događaji rođenja i smrti. I u životu Krista Isusa - a na to podsjećaju božićne i uskrsne misli - ova dva događaja ljudskog fizičkog života stoje pred ljudskom dušom.

S mislima o Božiću i Uskrsu ljudska duša želi pogledati dva velika otajstva. I kako gleda, iz promatranja nalazi rasvjetljujuću okrijepu za misli, snažan sadržaj za ljudsku volju, podizanje cijelog ljudskog bića, iz koje god situacije mu je potrebno to podizanje. Upravo dok stoje tamo, ova dva stupa duha, božićna misao i uskrsna misao, imaju vječnu vrijednost.

Međutim, tijekom svog razvoja ljudska je predodžba na različite načine pristupila velikoj ideji Božića i velikoj ideji Uskrsa. Dok su u prvim danima kršćanskog razvoja, kada je učinak događaja na Golgoti imao potresan učinak na mnoge duhove, ljudi postupno pronalazili put do vizije Otkupitelja koji umire na Golgoti, dok su u prvim stoljećima kršćanstva, u raspelu koje visi na zidu osjećali ideju spasenja i tu se postupno razvijala velika moćna predodžba umirućeg Krista na križu, kršćanski se osjećaj, osobito kad su počela moderna vremena, više mijenjao prilagođavajući se materijalizmu koji se javlja u evoluciji, okrećući se slici djeteta Isusa koji dolazi na svijet, Isusovom rođenju.

Naravno, može se reći da se uz finiju osjetljivost u načinu na koji se europski kršćanski duh okrenuo prema jaslicama, tijekom proteklih stoljeća, u njima može pronaći nešto od materijalističkog kršćanstva. Potreba - ne mislim u lošem smislu kad to kažem - milovati, da tako kažem, ljubavlju Isusa Krista, postala je kroz stoljeća trivijalna potreba. A neke od pjesama koje se i danas smatraju lijepima, ili kako neki kažu iskrene pjesme o dragom Malom Isusu, danas nam se ne čine dovoljno ozbiljnim u odnosu na vremena koja su se uozbiljila.

Ali ideja o Uskrsu i ideja o Božiću vječni su stupovi, vječni stupovi ljudskog duha. I sa sigurnošću se može reći da će u naše vrijeme duhovnih objava novo svjetlo prelići i božićnu ideju, da će se božićna ideja postupno na grandiozan način osjetiti u novom obliku. A na nama će biti da iz svjetskih događaja čujemo poziv za obnovu mnogih starih ideja, poziv na novo otkrivenje duha. Na nama je da shvatimo kako iz ovih svjetskih događaja izranja nova božićna ideja za jačanje i uzdizanje ljudske duše.

Rođenje i smrt čovjeka, ma koliko ih secirali, ma koliko ih pomno promatrali, predstavljaju se kao događaji koji se zbivaju izravno na fizičkoj razini, i u kojima vlada duhovno, i nitko tko ozbiljno razmatra stvari ne smije reći da ovi događaji ljudskog života nisu takvi da izravno pokazuju, kao fizički događaji koji se odvijaju u čovjeku, kako je čovjek građanin duhovnog svijeta. Nijedan pogled na prirodu nikada ne može uspjeti pronaći, unutar onoga što osjetila mogu vidjeti, što intelekt može shvatiti, u rođenju i smrti bilo što drugo osim nečega u čemu se intervencija duhovnog pokazuje izravno u fizičkom. Samo ova dva događaja prilaze ljudskom duhu na takav način. I također za događaj Božića, za događaj rođenja, ljudski-kršćanski um morat će sve dublje osjećati tajanstveni karakter ovog događaja.

Može se reći da su se rijetko ljudi usudili okrenuti svoj pogled u pravom smjeru prema tajanstvenom karakteru rođenja. Rijetko, ali tada u idejama koje divno progovaraju duboko iz ljudske duše. To je slučaj s idejom koja se veže uz švicarskog duhovnog heroja 15. stoljeća, Nikolaus von der Flüe-a. Za njega se kaže - i on je to sam rekao - da je prije svog rođenja, vidio svoju vlastitu ljudsku sliku, koju će tjelesno nositi nakon što se dogodi rođenje i za vrijeme njegovog života. I prije rođenja vidio je svoj čin krštenja s onim ljudima koji su bili prisutni i dio njegovih prvih iskustava. S izuzetkom jedne starije osobe koja je bila tamo, a koju nije prepoznao, ostale je prepoznao jer ih je vidio prije nego što se rodio. Uzmite ovu priču kako god želite, ali ne možete a da u njoj ne vidite značajnu referencu na misterij čovjekova rođenja, tako veličanstveno simboliziran u povijesti svijeta u božićnoj misli. U priči Nikolaus von der Flüe-a otkrit ćete da postoji nešto povezano s ulaskom u fizički život što je od uobičajenog svakodnevnog ljudskog pogleda skriveno vrlo, vrlo tankim zidom, tankim zidom koji se može probiti, ako postoji takav karmički odnos kakav je postojao s Nikolaus von der Flüe-om.

Tu i tamo padne nam na pamet takvo dirljivo spominjanje rođenja- božićnog otajstva. Ali može se reći: čovječanstvo je još uvijek malo svjesno činjenice da dva ograničavajuća stupa ljudskog života, rođenje i smrt stoje izravno u fizičkom svijetu kao dva duhovna događaja koji se otkrivaju u svojoj fizičkoj pojavi i koji se nikada ne mogu dogoditi unutar pukog tijeka prirode, već u kojima dolazi do neposredne intervencije božansko-duhovnih sila, koja se najavljuje činjenicom da upravo svojom fizičkom pojavnošću ova dva granična iskustva ljudske fizičke egzistencije još ostaju tajna.

Sada smo usmjereni da gledamo na novu kršćansku objavu, na ovaj tijek ljudskog života kako je, moglo bi se reći, Krist želio da ga ljudi gledaju u 20. stoljeću. Danas, kada želimo uroniti u misli o Božiću, sjetimo se izreke koju je izrekao Krist Isus, a koja nas zaista može uputiti na misli o Božiću. Izreka kaže: 'I ako ne budete kao djeca, ne možete ući u kraljevstvo nebesko'. 'Ako ne budete kao mala djeca.....', to doista nije poziv da se ideji Božića skine svaki tajanstveni karakter i da se ideja uvuče u trivijalnost dragog malog Isusa kao što to čine mnoge narodne i slične pjesme, ali više umjetničke nego narodne, tijekom materijalističkog razvoja kršćanstva. Upravo ova izreka: 'Ako ne postanete kao mala djeca, ne možete ući u kraljevstvo nebesko', dopušta nam da se ugledamo na snažne impulse koji protječu ljudskom evolucijom. I u našem današnjem vremenu, kada događaji u svijetu doista ne daju razloga da se utone u trivijalne božićne misli, kada nešto tako bolno prolazi ljudskim srcem, kada se ljudsko srce mora osvrnuti na milijune koji su umrli u posljednjih nekoliko godina, kada moramo gledati na bezbrojne ljude koji gladuju, u ovom vremenu doista nije prikladno gledati na bilo koji drugi način nego gledati na snažne, svjetske povijesne misli koje pokreću ljude, kojima se može uputiti riječ: 'Ako ne postanete kao mala djeca....' i koja se onda može nadopuniti drugom: 'I ako svoj život ne provedete u svijetlu ove misli, ne možete ući u kraljevstvo nebesko'.

Kada čovjek uđe u svijet kao dijete, on izlazi izravno iz duhovnog svijeta. Jer ono što se događa u fizičkom životu, nastajanje i rast njegovog fizičkog tijela, plašt je tog događaja koji se ne može opisati drugačije nego riječima: čovjekovo najdublje biće izlazi iz duhovnog svijeta. Čovjek se iz duha rađa u tijelu. A kada ružokrižar kaže: Ex deo nascimur - misli na ljudsko biće u onoj mjeri u kojoj se pojavljuje u fizičkom svijetu. Jer ono što u početku obavlja ljudsko biće, što ga na Zemlji čini fizičkom cjelinom, to je ono što se označava riječju - Ex deo nascimur. Ako netko gleda u središte ljudskog bića, u stvarno unutarnje središnje biće, onda mora reći: čovjek iz duha migrira u ovaj fizički svijet. – Kroz ono što se događa u fizičkom svijetu, što je promatrao iz zemlje duha prije svog začeca ili svog rođenja, on je odjeven u svoje fizičko tijelo kako bi iskusio stvari koje se mogu iskusiti samo u fizičkom tijelu. Ali čovjek izlazi iz duhovnog svijeta u svom središnjem biću. I on je takav da je u prvim godinama svoje fizičke egzistencije - za nekoga tko

stvari u svijetu želi vidjeti onakvima kakve jesu, tko nije zaslijepljen iluzijama materijalizma - on je takav, ovo ljudsko biće, da i u prvim godinama objavljuje kako je izašao iz duha. Ono što se doživi kod djece, istinski pronicljivima se predstavlja tako da se u tome može osjetiti naknadni učinak iskustava u duhovnom svijetu.

Priče poput one vezane uz Nikolaus von der Flüe-a žele ukazati na tu misteriju. Do izražaja sve jasnije, pod jakim utjecajem materijalističkog načina razmišljanja, dolazi jedno trivijalno gledište koje u svojoj jednostavnosti kaže da čovjek od rođenja do smrti postupno razvija svoje 'Ja', da tu 'Ja' postaje sve moćnije i jače. To je prostodušan način razmišljanja. Jer ako netko gleda istinsko 'Ja' čovjeka, ono koje dolazi iz duhovnog svijeta da rođenjem bude fizički odjeveno, onda drugačije govori o cijelom ovom fizičkom razvoju čovjeka. Tada se zna da pravo 'Ja' ljudskog bića postupno nestaje u fizičkom tijelu kako ono fizički raste, da postaje sve manje i manje izraženo, i da je ono što se ovdje razvija u fizičkom svijetu između rođenja i smrti samo odraz duhovnog zbivanja, mrtvi odraz višeg života. Ispravno je reći: punina ljudskog bića postupno nestaje u tijelu; postaje sve nevidljivija. Čovjek živi svoj fizički život ovdje na Zemlji, postupno gubeći sebe u tijelu da bi se našao u smrti u duhu. – Tako govori netko tko poznaje situaciju. A onaj tko ne poznaje okolnosti kaže: dijete je nesavršeno, a 'Ja' se postupno razvija do sve većeg i većeg savršenstva, izrasta iz nejasnih podsvjesnih razina egzistencije. – Znanje o onome što vidi duhovni istraživač, čini da se o tome govori drugačije nego što to čini osjetilna svijest zapletena u vanjske iluzije našeg vremena, koja osjeća materijalistički.

I tako čovjek ulazi u svijet kao duhovno biće. Dok je dijete, njegova je tjelesna priroda još uvijek neodređena; na duhovno još samo malo polaže pravo, ono zaspi u fizičkoj egzistenciji; ali ovo nam se čini toliko besmislenim samo zato jer u običnom životu to opažamo jednako malo koliko opažamo i usnulo 'Ja' i usnulo astralno tijelo kada su odvojeni od fizičkog i eterskog tijela. Ali to ne znači da je neko biće manje savršeno ako ga ne opažamo. To čovjek mora postići svojim fizičkim tijelom, da se sve više i više ukopava u fizičko tijelo kako bi kroz to ukopavanje stekao sposobnosti koje se mogu postići samo na ovaj način, da se duh i duša čovjeka na neko vrijeme izgube u fizičkom tijelu u fizičkoj egzistenciji. Da se uvijek sjećamo svog duhovnog porijekla, da ojačamo u misli: iz duha smo se preselili u fizički svijet – unutar kršćanske percepcije svijeta božićna misao stoji kao moćni stup svjetlosti. Ova misao kao božićna misao mora sve više jačati u budućem duhovnom razvoju čovječanstva. Tada će ova božićna misao u čovječanstvu ponovno postati snažna, tada će se ljudi s božićnim blagdanom moći suočiti na takav način da iz te misli crpe snagu za svoju fizičku egzistenciju, koja ih u pravom smislu riječi može podsjetiti na njihovo duhovno porijeklo. Koliko god se ova misao može moćno osjećati, danas je ljudi još uvijek malo osjećaju; jer izvanredna je činjenica, ali utemeljena na zakonima duhovne

egzistencije, da se ono što se pojavljuje u svijetu kako bi vodio ljude naprijed, promicalo, ne pojavljuje odmah u svom konačnom obliku, da se prvo pojavljuje burno, kao preuranjeno pokrenuto od nezakonitih duhova evolucije, tako stupa pred ljude. Povijesni razvoj čovječanstva shvaćamo u pravom smislu tek kada znamo da istine ne treba samo uzeti onako kako se pojavljuju u svjetskoj povijesti, već da istine moramo pogledati u pravo vrijeme, kada one u pravom svijetlu mogu ući u evoluciju.

Među različitim mislima koje su ušle u modernu evoluciju - svakako potaknute Kristovim impulsom, ali u početnom, preuranjenom obliku - je duboko kršćanska misao, ali koja se može daljnje produbljivati, o jednakosti čovječanstva pred svijetom i pred Bogom, jednakosti svih ljudi. Ali ovu misao ne smijemo predstaviti na tako općenit način kao što ju je predstavila Francuska revolucija, kada je prvi put burno ušla u evoluciju. Treba biti svjestan da je ovaj ljudski život u razvoju, od rođenja do smrti, i da su glavni impulsi raspoređeni u vremenu. Pogledajmo ljudsko biće koje ulazi u fizičku egzistenciju: ono ulazi u ovu fizičku egzistenciju potaknuto impulsom jednakosti ljudske prirode svih ljudskih bića. Dječju egzistenciju najintenzivnije doživljavamo kada gledamo dijete, čija je bit prožeta idejom jednakosti svih ljudi. Ništa što stvara nejednakost među ljudima, ništa što organizira ljude tako da se osjećaju drugačijima od drugih ljudi: ništa od svega toga na početku ne ulazi u djetetovu prirodu. Sve mu je preneseno tijekom njegova fizičkog života. Nejednakost je stvorena fizičkom egzistencijom čovjeka. Iz duha dolaze jednaki pred Bogom i svijetom i svojim bližnjima. To naviješta otajstvo djeteta.

I to otajstvo djeteta povezano je s idejom Božića, koja će biti produbljena u novoj kršćanskoj objavi. Zato što će ovo novo kršćansko otkrivenje računati s novim trojstvom: čovjekom, budući da on izravno predstavlja čovječanstvo, snage Ahrimana i snage Lucifera. A kada se prepozna kako je ljudsko biće smješteno u kozmičkoj evoluciji u stanju ravnoteže između ahrimanskog i luciferskog, shvatiti će se što čovjek zapravo jest i u vanjskoj fizičkoj egzistenciji.

Iznad svega, mora postojati razumijevanje, kršćansko razumijevanje, o određenom aspektu ljudskog života. Kršćanska će misao u budućnosti glasno naviještati ono što su pojedini duhovi, rekao bih, kolebljivo, iako sasvim jasno, najavljivali od sredine 19. stoljeća. Ako se shvati činjenica da dijete ulazi u svijet s idejom jednakosti, ali da se kasnije u čovjeku, kao iz rođenja, razvijaju snage nejednakosti, koje ne izgledaju kao da su s ove Zemlje, nova, moćna misterija, približava se čovjeku, koja je u suprotnosti s idejom jednakosti. Sagledavanjem ovog misterija i, gledanjem kroz ovo otajstvo, stjecanje ispravnog pogleda na čovjeka, važno je i neophodno u budućem razvoju ljudske duše, od sada. Čovjeku se tjeskobno postavlja pitanje: da, ljudi postaju drugačiji, čak i ako nisu drugačiji u djetinjstvu,

zbog nečega što kao da je rođeno s njima, nečega što im je u krvi, zbog različitih talenata i sposobnosti.

Pitanje nadarenosti i sposobnosti, koje uzrokuje tolike nejednakosti među ljudima, vezana je uz misli o Božiću. A božićni blagdan budućnosti uvijek će na ozbiljan način podsjećati ljude na porijeklo njihovih darova, sposobnosti, talenata, možda čak i genijalnih sposobnosti, koje ih razlikuju diljem svijeta. Morat će se upitati o ovom podrijetlu. I pravu ravnotežu unutar fizičke egzistencije će postići samo ako može ukazati na podrijetlo svojih sposobnosti kojima se razlikuje od drugih ljudi. Svijetlo Božića, božićnih svijeća, čovječanstvo u razvoju moraju educirati o tim sposobnostima, moraju riješiti veliko pitanje: postoji li nepravda unutar poretka svijeta za individualno ljudsko biće između rođenja i smrti? Što je s vještinama, talentom?

Pa, neke će se stvari promijeniti u ljudskoj percepciji kada ljudi budu prožeti novim kršćanskim osjećajem. Iznad svega, shvatiti ćemo zašto je ezoterno gledište Starog zavjeta imalo poseban pogled na proročanstvo. Što su oni bili u Starom zavjetu, proroci koji se pojavljuju? To su bili pojedinci koje je posvetio Jahve, koji su imali pravo ispoljavati posebne duhovne darove, koji su se isticali iznad gomile. Jahve je najprije morao posvetiti one sposobnosti koje su čovjeku urođene kroz krv. A znamo da Jahve djeluje na ljude od trenutka kada zaspu do trenutka kada se probude. Znamo da Jahve ne djeluje u svjesnom životu. Svaki istinski vjernik u Starom zavjetu rekao je sebi: ono što čini razliku među ljudima s obzirom na njihove sposobnosti i talente, što se čak diže do genijalnih visina u naravi proroka, doista se rađa s čovjekom, ali čovjek to ne koristi za dobro, ako ne utone u taj svijet dok spava, u kojem Jahve vodi njegove duševne impulse, Jahve, transformira iz duhovnog svijeta ono što su fizički talenti, talenti vezani za tijelo. – Ukazujemo na najdublju tajnu poimanja Starog zavjeta. Ali to mora nestati, uključujući i vjerovanje u prirodu proroka. U svjetski povijesni razvoj, za dobrobit čovječanstva, moraju ući novi pogledi. Ono za što su stari Hebreji vjerovali da je Jahve posvetio u nesvjesnom stanju sna, u moderno doba čovjek mora postati sposoban posvetiti dok je budan i potpuno svjestan. Ali to može samo kad zna da su s jedne strane svi prirodni darovi, sposobnosti, talenti, geniji, luciferski darovi, koji imaju luciferski učinak u svijetu, sve dok nisu posvećeni i prožeti svime što je ono što može ući u svijet kao Kristov impuls. Dotiče se neizmjereno značajna misterija suvremene evolucije, kada se zahvati klica nove ideje Božića, i ističe da Krista ljudi moraju razumjeti i osjetiti na način da sada stoje pred Kristom kao novozavjetni ljudi i kažu: unatoč mom osjećaju jednakosti iz djetinjstva, obdaren sam raznim sposobnostima i darovima. Ali oni mogu doprinijeti spasenju čovječanstva samo ako ih posvetim u službi Krista Isusa, ako cijelu svoju narav prožmem Kristom, tako da se mogu osloboditi stiska Lucifera.

Kristom prožet duh otima Luciferu ono što inače ima luciferski učinak u čovjekovoj fizičkoj egzistenciji. To kao snažna misao mora prožeti budući razvoj ljudske duše. To je nova ideja Božića, novi navještaj Kristova djelovanja u našoj duši, za preobražaj onog luciferskog što u nas ne ulazi onoliko koliko odlutamo od duha, nego ga pronalazimo u sebi kroz činjenicu da imamo fizičko tijelo prožeto krvlju, koje moramo odjenuti, što nam kroz nasljeđe daje sposobnosti. Ove se sposobnosti pojavljuju unutar luciferske struje, unutar onoga što je na djelu u fizičkoj nasljednoj struji, i njima se mora ovladati, ne kroz nadahnuća koja primamo od Jahve tijekom sna, već kroz Krist impuls koji možemo osjetiti kako u nama djeluje u našem potpuno svjesnom životu. Obrati pozornost, o kršćanin, na misao o Božiću - i prinesi na oltar koji se podiže na Božić sve što si u različitosti primio iz krvi, i posveti svoje sposobnosti, svoje talente, posveti čak i svoj genij, gledajući ga osvjetljenog svjetlošću koja izvire iz božićnog drvca.

Novi navještaj duha mora govoriti novim riječima, i ne moramo biti tupi i gluhi što nam govore o novim objavama duha u našem vremenu, koje je natopljeno ozbiljnošću. Onda, kada se tako osjećamo, onda živimo i onom snagom kojom bi čovjek danas trebao živjeti da bi riješio velike zadaće pred kojima će se u našem dobu naći čovječanstvo. Mora se osjetiti sva težina božićne misli: u našem vremenu, onoga što je Krist htio reći ljudima kada je izrekao riječi: 'Ako ne postanete kao mala djeca, ne možete ući, morate u potpuno budnoj svijesti ući u kraljevstvo nebesko'. Ideja jednakosti koju otkriva dijete kada ga ispravno promatramo, nije opovrgnuta ovim riječima; jer dijete, čijeg se rođenja sjećamo u božićnoj noći, navješćuje - otkrivajući uvijek nove misli ljudima u njihovu razvoju kroz povijest - jasno i razgovjetno da to dijete treba preseliti u svijetlo Krista, koji je ovom djetetu dao ono što mi nosimo u nama, da to što različiti talenti čine od nas ljudskih bića mora biti ponuđeno na oltaru ovog djeteta.

Sada možete pitati, potaknuti ozbiljnošću božićne misli: kako Kristov poticaj doživljam u vlastitoj duši? - Oh, ta misao, ljudima je često teška!

Pa ne u trenutku, ne burno, ne tako da se može reći odmah, da se ono što možemo nazvati Krist impulsom usađuje u ljudsku dušu. I u različitim vremenima različito se ukorjenjuje. Danas čovjek takve kozmičke misli mora prihvatiti kroz svoju punu, jasnu, budnu svijest, dok se one mucavo prenose kroz antropozofski orijentiranu znanost duha koju ispovijedamo. Način na koji se te misli navješćuju, ako ih se ispravno razumije, mogu probuditi pouzdanje da nova objava, novi Kristov impuls našeg vremena, doista ulazi na krilima tih misli. I to će se osjetiti, ako se samo na to želi obratiti pozornost!

Pokušajte, kako se ovdje misli, živopisno u današnjem suvremenom smislu, primiti duhovne misli o upravljanju svijetom; pokušajte to apsorbirati, ne kao učenje ili teoriju, pokušajte apsorbirati na takav način da

Rudolf Steiner - Kako ponovno pronaći Krista ?

pokreće, grije, obasjava, i teče kroz vašu dušu duboko dolje, tako da žive u vama. Pokušajte osjetiti te misli takvom snagom da budu poput nečega što ulazi u vašu dušu kroz vaše tijelo i mijenja vaše tijelo. Iz tih misli pokušajte ukloniti sve apstrakcije, sve teorije. Pokušajte shvatiti da su te misli stvarno hrana za dušu, pokušajte shvatiti da kroz te misli ne ulaze samo misli u vašu dušu, već da iz duhovnog svijeta izranja duhovni život, useljava se u dušu kroz te misli. Postanite jedno s tim mislima i primijetiti ćete tri stvari. Primijetiti ćete da te misli postupno brišu nešto u vama što se, posebno u našem vremenu, dobu duše svijesti, tako često pojavljuje u duši: te misli, kako god zvučale, brišu sebičnost u ljudima! Kad počnete primjećivati da te misli ubijaju egoizam, paraliziraju sebičnost - tada ste, dragi moji prijatelji, osjetili kršćanstvo misli antropozofski usmjerene znanosti duha. Drugo, ako osjećate da vam se u nekom trenutku na neki način približava neistinitost, bilo zato jer se sami trudite da istinu ne shvaćate ozbiljno, bilo da se s njome suočite s druge strane, kada u nekom trenutku osjetite kada neistinitost uđe u vašu sferu života, upozoravajući ili ukazujući na istinu, uz vas stoji impuls koji ne želi da neistina uđe u vaš život, koji vas neprestano opominje da se držite istine: tada ćete u odnosu na život opet osjetiti živi Kristov impuls koji se danas tako često pojavljuje. Neće biti lako lagati, ili biti ležeran u pogledu laži i pretvaranja, u prisutnosti duhovnih misli antropozofije. Vodič do smisla istine, osim svih drugih razumijevanja, možete osjetiti u mislima nove kršćanske objave. Ako uspijete, ne samo tražiti teoretsko razumijevanje za znanost duha, kao što se traži za bilo koju drugu znanost, već ako uspijete dopustiti mislima da prodru u vas na takav način da osjetite: kada ove misli postanu ujedinjene s mojom dušom, kao da je savjest stajala pored mene opominjući me, tada ste pronašli drugi aspekt Kristovog impulsa. I treće, ako također osjećate da nešto struji iz tih misli u vaše tijelo, ali posebno u vašu dušu, nešto što je djelotvorno, nešto što pobjeđuje bolest, što ljude čini zdravim i svježim, ako osjećate pomlađivanje, osvježavajuću moć ovih misli protiv bolesti: tada ste osjetili treći aspekt Kristovog impulsa ovih misli. Jer to je ono čemu čovječanstvo teži s novom mudrošću, s novim duhom: pronaći u samom duhu mogućnost prevladavanja sebičnosti, prevladavanja iluzije života; sebičnost kroz ljubav, privid života kroz istinu, ono što nas čini bolesnima kroz zdrave misli, koje nas izravno dovode u sklad s kozmosom jer dolaze ih harmonija kozmosa.

Danas se sve od rečenog ne može ostvariti, jer čovjek nosi staro nasljeđe! I jednostavno je nerazumno kada, naprimjer, takva duhovna zakulisna politika kao što je kršćanska znanost iskrivljuje misli o iscjeliteljskoj moći duha kao karikaturu. Iako, zbog našeg drevnog naslijeđa, naše mišljenje još nije dovoljno snažno da postignemo ono za čim žudimo - možda iz sebičnih motiva - ipak misao posjeduje iscjeliteljsku moć. Ali o tim stvarima čovjek uvijek krivo misli. Netko tko se razumije u stvari, može vam reći: određene misli vas čine zdravim - a onda dotičnu osobu pogodi ova ili ona bolest. – Da,

to je staro naslijeđe zbog kojeg se još uvijek ne možemo izliječiti od svih bolesti pukim utjecajem misli. No, možete li reći od koje biste se bolesti razboljeli da niste imali te misli? Možete li reći da bi vaš život bio jednako zdrav da niste imali ove misli? Možete li reći o osobi koja se okrenula antropozofski orijentiranoj znanosti duha i navršila je četrdeset i pet godina: sada je umrla s četrdeset i pet - ali ne možete pružiti dokaz da bi bez tih misli umrla u četrdeset drugoj ili četrdesetoj? Čovjek uvijek razmišlja s krive strane kada na ovaj način pristupa tim mislima. Čovjek gleda na ono što mu se ne može dati na temelju njegove karme, i ne gleda na ono što mu je dano zahvaljujući njegovoj karmi. Ali ako, unatoč svemu što proturječi vanjskom fizičkom svijetu, gledate kroz snagu unutarnjeg povjerenja koje stječete intimnim upoznavanjem misli znanosti duha, tada ćete osjetiti i što je iscjeljenje, što je osvježenje sve do fizičkog tijela, pomlađivanje kao treći element, kao element koji Krist kao Spasitelj unosi u ljudsku dušu svojim stalnim objavama.

Željeli smo, dragi prijatelji, uroniti u misao Božića, koja je tako usko povezana s otajstvom čovjekovog rođenja. Ono što nam se danas iz duha objavljuje kao nastavak božićne misli, htjeli smo u kratkim crtama iznijeti pred naše duše. Osjećamo da to daje snagu, da nosi nešto u životu. Možemo osjetiti da nas stavlja u impulse evolucije svijeta, što god se moglo dogoditi, tako da se možemo osjećati jedno s tim božanskim impulsima evolucije, možemo ih razumjeti, iz tog razumijevanja možemo crpiti snagu za svoju volju, i svijetlo za naš život predodžbi. Čovjek se razvija; bilo bi pogrešno negirati ovaj razvoj. Ispravno je ići naprijed s tim razvojem. – I Krist je rekao: 'Ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta'. To nije fraza, to je istina. Krist se nije objavio samo kroz evanđelja, Krist je s nama, Krist se neprestano objavljuje. Treba imati uši da čujemo ono što nam uvijek iznova otkriva u novim vremenima. To nas može učiniti slabima ako nemamo vjere u ta nova otkrivenja; ali će nas ojačati kad je budemo imali.

To će nas učiniti jakima kada budemo imali vjere u ova nova otkrivenja, čak i ako nam se obraćaju iz naizgled proturječnih životnih boli i nesreće. Vlastitom dušom prolazimo kroz ponovljene zemaljske živote u kojima se ispunjava naša sudbina. Do same ove misli, koja omogućuje osjetiti duhovno iza vanjskog fizičkog života, dolazimo samo ako objave koje slijede primimo u pravom kršćanskom smislu. U duhu našeg vremena, kršćanin, pravi kršćanin, trebao bi u smislu našeg vremena, kad pred sobom ima svijetla božićnog drvca, početi s okrepljujućim mislima, koje mu danas mogu doći iz novih otkrivenja, donoseći snagu njegovoj volji i prosvjetljenje njegovom mišljenju. I njegov osjećaj trebao bi poduprijeti snagu i svijetlo njegove misli tijekom kršćanske godine, kako bi mu pomogao pristupiti onoj drugoj misli koja ukazuje na otajstvo smrti: uskršnjoj misli, koja konačno iskustvo čovjekove zemaljske egzistencije donosi pred naše duše kao duhovno iskustvo. Krista ćemo osjećati sve više ako svoju egzistenciju budemo mogli

staviti u pravilan odnos s Njegovom egzistencijom. Srednjovjekovni ružokrižar, koji je bio vezan uz kršćanstvo, rekao je: Ex Deo nascimur, In Christo morimur, Per Spiritum Sanctum reviviscimus. – Iz božanskog smo rođeni, smatrajući se ljudskim bićima ovdje na Zemlji. U Kristu umiremo. U Duhu Svetom ćemo ponovno uskrsnuti. – Ali to se odnosi na naš život, na naš ljudski život. Ako iz našeg života pogledamo u Kristov život, imamo ono što se odražava u našem životu: rođeni smo od božanskog, umiremo u Kristu, ponovno ćemo uskrsnuti po Duhu Svetom. – To možemo izraziti kao istinu o Kristu koji živi među nama kao naš prvorođeni brat na takav način da sada osjećamo kao Kristovu istinu koja zrači iz Njega i odražava se u našoj ljudskoj naravi: On je rođen od duha - kao što stoji u Evanđelju po Luki, u kojem je predstavljen simbol golubice koja silazi -, iz duha je rođen, u ljudskom tijelu umro, u božanskom će ponovno uskrsnuti.

Istine koje su vječne, sagledavamo u pravom smislu tek kada ih vidimo u njihovom sadašnjem odrazu, a ne samo u jednom apsolutnom, apstraktnom obliku. A kada se osjećamo ljudima, ne samo u apstraktnom smislu, nego istinski ljudima u vremenu kada nam je dužnost djelovati i misliti izvan vremena, tada ćemo pokušati čuti Krista, koji je s nama svaki dan do kraja zemaljskog puta, u Njegovom današnjem jeziku, kako nas poučava o božićnoj misli, prosvjetljuje, osnažuje božićnom mišlju. Tada ćemo htjeti uzeti u sebe ovoga Krista u Njegovom novom jeziku, jer Krist se mora sroditi s nama. Tada kroz sebe možemo ispuniti pravi Kristov zadatak na Zemlji i nakon smrti. Čovjek svakog doba mora na svoj način upiti Krista. Ljudi su to osjetili kada su u pravom smislu pogledali dva velika, snažna duhovna stupa, božićnu i uskrsnu misao. Tako je duboki njemački mistik, šleski Angelus, Angelus Silesius, o božićnoj misli rekao:

Treba li se Krist tisuću puta roditi u Betlehemu,
A ne u tebi, zauvijek ćeš ostati izgubljen.

I gledajući uskrsnu misao:

Križ na Golgoti ne može te spasiti od zla,
Ako nije podignut i u tebi, iskupljen.

Uistinu, Krist mora živjeti u nama, jer mi nismo ljudi u apsolutnom smislu, nego ljudi određenog vremena. Krist se mora roditi u nama dok Njegove riječi odzvanjaju kroz naše doba. Moramo se truditi da se Krist rodi u nama, da nas ojača, da nas prosvjetli, kao što je ostao s nama, kao što želi s ljudima ostati kroz sva vremena do kraja zemaljskih dana, kao što želi da se rodi u našoj duši. Pa kad danas pokušavamo doživjeti Kristovo rođenje u vlastitoj duši, kako svijetli i jača u našoj duši kao vječno svjetlo i vječna snaga u vremenu, onda ispravno gledamo na povijesno rođenje Krista u Betlehemu i njegovu sliku u vlastitim dušama.

Rudolf Steiner - Kako ponovno pronaći Krista ?

Treba li se Krist tisuću puta roditi u Betlehemu,
A ne u tebi, zauvijek ćeš ostati izgubljen.

Baš kao što nam danas stavlja u dušu impuls da gledamo Njegovo rođenje, Njegovo rođenje u tijeku ljudskih događaja, Njegovo rođenje u našim vlastitim dušama, tako mi prođiremo u misli Božića. I onda iščekujemo tu božićnu noć, koju bismo trebali osjetiti da sviće kao novo osnaženje i prosvjetljenje ljudi, gledajući prema raznim zlima i bolima koje titraju u sadašnjosti i još će titrati.

'Moje kraljevstvo', kaže Krist, 'nije od ovoga svijeta'. Riječ koja nas poziva da gledamo Njegovo rođenje u pravom smislu, u vlastitoj duši pronađemo put u ono kraljevstvo, gdje je On, da nas ojača, da nas prosvjetli, kada se želi smračiti i mi smo nemoćni, kroz impuls koji dolazi iz svijeta o kojem je govorio, što Božić uvijek naviješta. 'Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta'. Ali On je donio to kraljevstvo na ovaj svijet kako bismo iz tog kraljevstva uvijek mogli pronaći snagu, utjehu, pouzdanje, ako samo dođemo k Njemu, pazeći na Njegove riječi, poput ovih: 'Ako ne budete kao djeca, nećete ući u kraljevstvo nebesko'.

PREDAVANJE II

Dornach, 24. prosinca 1918.

Raspoloženje našeg vremena možda nije prikladno da kod mnogih ljudi izazove ono unutarnje produbljivanje o kojem govore legende i sage, ukazujući na niz noći koje slijede nakon Božića i u kojima um pripremljen za to može doživjeti nešto od duhovnog svijeta. Tako znate dirljivu legendu iz prikaza koji su također dani ovdje: onu o Olafu Åstesonu. Mnoge slične stvari također upućuju na božićno vrijeme.

No, jasno je ne samo intimnijem promatraču ljudskog srca, nego i onima koji izvana gledaju na opće raspoloženje vremena, da božićni duh, božićni poticaj, ljudi moraju ponovno potražiti. Ono što živi u sjećanju na Božić, u mislima na Božić, mora opet na nov način zahvatiti ljudsku dušu. Pogledajmo koliko je u naše vrijeme malo čak i sklonosti da se Krist kao takav pogleda, usmjeri oko duše na Njega, da bi se sagledao širi raspon današnjeg vjersko-duhovnog raspoloženja.

Ako govorite o Kristu riječima onih koji danas vjeruju, ako u njihovim govorima tražite razlikovne znakove između Krista i Boga Oca, teško da ćete pronaći bilo kakvu razliku osim u imenu. Međutim, dok je za neke vjernike Krist još uvijek u središtu njihove ispovijesti danas, a svi drugi božanski aspekti blijede, takoreći, davno smo vidjeli teologiju koja dolazi, koja je u osnovi izgubila Krista, koja govori o Bogu općenito, čak i kada govori o Kristu. Ono posebno, osebujno, o čemu treba govoriti kada ljudsko srce gleda prema Kristu, treba najprije ponovno pronaći. I možda je danas najvrijednije slavljenje Božića zapisati u svoju dušu kako čovječanstvo može ponovno pronaći Krista. Zasigurno se mnoge stvari iz ljudskog razvoja moraju uzeti u razmatranje i u duhovno-znanstvenom smislu, ako se želi pravilno probuditi poticaj koji ljudske duše vodi Kristu.

Božićni blagdan ne samo da nas može podsjetiti, kao što bi trebao, na Isusov ulazak u zemaljsku egzistenciju, nego nas također može podsjetiti, da tako kažemo, na rođenje samog kršćanstva, ulazak kršćanstva u tijek zemaljske evolucije. I zato neka danas naš duhovni pogled bude usmjeren prema Božiću, hoću reći, prema samom kršćanstvu, prema kršćanstvu koje ulazi i rađa se u carstvu zemaljskom. Vanjske činjenice su poznate, ali ih treba produbiti.

Kršćanstvo je došlo na svijet usred pristaša Starog zavjeta. Došlo je na svijet s osobnošću Krista Isusa. Gledamo pojave koje se događaju među tim ljudima kada je rođeno kršćanstvo. Vidimo kako ova ispovijest izvana živi u dvije odvojene struje: struji Farizeja i struji Seduceja. Uglavnom, sada je sve te stvari potrebno sagledati u novom svijetlu. Kad uzmemo u obzir općeniti

Rudolf Steiner - Kako ponovno pronaći Krista ?

put razvoja kojim ide pojedinac i put kojim ide čovječanstvo, odnosno cjelokupna zemaljska egzistencija, onda će nam taj put biti sve jasniji jer ga shvaćamo kao stanje ravnoteže između luciferskog i ahrimanskog. Ali u osnovi to su samo nazivi koje koristimo; svijest o činjenici luciferskog i ahrimanskog, i stanja ravnoteže između njih, uvijek je postojala u dubljoj prirodi čovječanstva. I u osnovi farizejski element unutar starohebrejskog razvoja, sa svojim kontrastom prema seducejskom elementu, nije ništa drugo doli kontrast između ahrimanskog i luciferskog. Isus, koji ulazi u vanjsku zemaljsku egzistenciju, smješten je u struju ravnoteže. On ulazi u ovu vanjsku zemaljsku egzistenciju na onom mjestu čije je najdublje obilježje, sve do Misterija na Golgoti, dano činjenicom da je na tom mjestu podignut Solomonov hram. U određenom smislu čovjek može razumjeti cijelu bit Solomonovog hrama samo ako može razumjeti ovaj hram u suprotnosti s kršćanstvom u procesu rađanja. Dobro je poznato koliko je brzo nakon pojave kršćanstva uništen Salomonovo hram, što se tiče vanjske egzistencije. Ovaj spomen na raniju evoluciju iz koje je proizašla duhovnost kršćanstva više nije postojao na mjestu odakle je duhovnost potekla. Između prirode Solomonovog hrama i prirode kršćanstva postoji kontrast. Salomonov hram je u prekrasnim, veličanstvenim, ponekad divovskim simbolima sažeo ono što je u sebi sadržavao pogled na svijet Starog zavjeta. Salomonov hram bio je slika čitavog kozmosa, onoliko koliko se mogla zamisliti njegova zakonitost, njegova unutarnja struktura, njegovo prožimanje božanskim duhovnim bićima kroz svjetonazor Starog zavjeta. Međutim, ovaj Solomonov hram kao slika kozmosa, u izvjesnom pogledu je iznimno jednostrana. Jer Solomonov hram je prostorna slika kozmosa, slika koja koristi prostorne odnose i prostorne oblike kako bi izrazila misterije. Ali simbolika Solomonovog hrama oživjela je za one koji su ga vidjeli u duhu Starog zavjeta.

Vidimo s jedne strane u farizejskom judaizmu i saducejskom judaizmu, eksternalizaciju onoga što je čovječanstvu dano kroz Stari zavjet, s druge strane, u simboli Solomonovog hrama vidimo moguće sredstvo produbljivanja starozavjetnog života. Moglo bi se reći da se ono što je utjecalo u cjelokupnu objavu Starog zavjeta izrazilo s dvije strane, s one strane koja je bila izvana, egzoterno u farizejskom i saducejskom judaizmu, s druge strane ezoterno kroz ono što je dano u tajanstvenim simbolima Solomonovog hrama. A iz ovog egzoternog i ezoternog, izraslo je ono što je potom postalo kršćanstvo.

U početku nepoznato velikom svijetu u vrijeme u kojem je rođeno, ovo kršćanstvo je bilo za onaj svijet u kojem je živjela duhovnost čovječanstva tog vremena: unutar grčkog svijeta. Unutar sve šireg Rimskog carstva, na čijem se području pripremao čak i Misterij na Golgoti kroz rođenje Isusa, nitko nije znao koji su se važni događaji dogodili usred židovskog naroda. Ništa se nije znalo o onom najvažnijem događaju koji predstavlja značenje Zemlje. Ipak,

čak i ako je čovječanstvo u to vrijeme propustilo ovaj najveći događaj zemaljske evolucije, iznutra je kršćanstvo u nastajanju bilo povezano s cijelim svijetom tog vremena.

Ali kako povezano? Smisao onoga što otkriva božićna noć, otkriva se tek u misli na Uskrs. A uskrsna misao, koja zapravo produbljuje božićnu misao, koji je njen značaj? Ono što je značajno u ideji Uskrsa je pogled na Otkupitelja, koji umire razapet: križ s mrtvim Bogom. Namjera, djelo da se usmrti Boga koji se pojavio, proizašlo je iz čovječanstva. Svu veličinu, punu snagu ove misli treba ponovno utisnuti u duše ljudi. S obzirom na djelo kojim je Bog koji se pojavio na Zemlji ubijen od strane čovjeka, ovu misao treba prevesti na jezik kojim se može razumjeti! Pokušajmo to s barem jedne točke gledišta.

Ako pogledamo misterij Golgote - znate iz moje knjige '*Kršćanstvo kao mistična činjenica*' - onda je taj misterij Golgote poput velikog povijesnog stjecišta onoga što je predstavljeno u starim misterijima. Ono što se u starim misterijima događalo kao žrtveni čin, kao čin inicijacije, ono što se događalo u hramovima, moglo bi se reći, s ograničenom valjanošću, postavljeno je na veliki plan svjetske povijesti i odvijalo se unutar opsega cjelokupne zemaljske egzistencije. Na neki način, sama inicijacija izvučena je iz hramova i stavljena ispred cijelog svijeta kao dio zemaljske povijesti.

Sada se treba zapitati: što je zapravo mislio čovjek starine koji je smio sudjelovati u posveti otajstva u vrijeme kada su otajstva još imala svoje pravo, staro značenje? Zahvaljujući pripremi i uputama za misterije, čovjek je bio potpuno svjestan da je ono što se širi u vanjskom svijetu osjetila, što također intelekt može shvatiti, puki svijet pojava, svijet vanjskih osjetilnih pojava, da je ono što tijekom budnih sati između rođenja i smrti čovjek doživljava samo kao vanjsku percepciju, da je to očitovanje unutarnjeg bića, i da je to biće skriveno u običnom životu čovjeka. Ali u obredu misterija, čovjek je tražio, da tako kažemo, ono što je prema njemu strujalo kao iz dubine njegova bića, ono što se moglo izvući, oljuštiti iz pukog pojavnog, pukog privida egzistencije kao bitno, kao istinski stvarno. Sudionik starih misterija, uvijek je bio sklon sebi reći: kad koračam svijetom, vidim vanjsku prirodu: to je varka. Ako u svijetu doživim ovo ili ono: to je varka. Ali kad mi je dopušteno u hramu sudjelovati u svetom otajstvu, događa se nešto što je istina, a ne privid. Takoreći, nešto se izvlači iz privida egzistencije, što se pretvara u sakramentalni čin, a taj sakramentalni čin sadrži istinu za razliku od privida.

Mora sasvim biti jasna razlika između ovog pogleda na misterije, i pogleda koji prevladava, naprimjer, u današnjem materijalističkom dobu, ako se želi ukazati na prirodu ovog pogleda na misterije sa svom jasnoćom. Mora biti jasno da je sve ono što čovjek danas u doba materijalizma naziva stvarnošću, ovim pogledom na misterije, objašnjeno kao iluzija, dok su,

Rudolf Steiner - Kako ponovno pronaći Krista ?

naprimjer, sakramentalni čin, obred inicijacije, koji je izveden i koji većina ljudi danas smatra fantazijom, poznavatelji misterija smatrali jedinom stvarnošću s kojom bi se mogli suočiti u životu. Zbog toga se takvi misterijski čini nisu izvodili samovoljno, nego u određenim trenucima kada se vjerovalo da nešto od istinske biti može prodrijeti kroz pojave vanjskog života, što bi se potom moglo, takoreći, apsorbirati kroz sakramentalni čin u misteriju. Često se isticalo da je važan čin u misterijima bio prikazati žrtvu Boga, smrt Boga, i uskrsnuće Boga nakon tri dana. U tom činu misterija, istaknuto je kako smrt u ovom vanjskom svijetu može otkriti pravu bit ovoga svijeta dubljim proniknućem u njega - ako se u njega zagleda - kako je ono što se mora tražiti iza smrti, ono što uistinu i jest stvarnost.

Pomislite na sve što je u ozračju misterija moglo ući u ljudsku dušu, sažeto na početku naše kršćanske ere, kao izraz najvažnijih stvari u pojavama svijeta. Netko tko je, na početku ove kršćanske ere, mogao u potpunosti razumjeti tijek evolucije, mogao je sebi reći: u davnim vremenima bilo je moguće da ljudi dožive nešto od božansko-duhovnog kroz atavističku inicijacijsku znanost. To vrijeme je prošlo. Ako se promatra zemaljska evolucija, može se reći: u drevnim vremenima ljudima je bilo moguće otkriti nešto od božansko-duhovnog svijeta. Ali došlo je vrijeme kada se iz sadržaja svijeta više ništa ne može dobiti kao ono što čovjeka vodi božansko-duhovnom. Svijet je izgubio svoj božansko-duhovni život. - To bi takva duša rekla. Na što treba obratiti pozornost kada se uzme u obzir smisao evolucije na Zemlji? Gdje je pravo značenje Zemlje u vrijeme nastanka kršćanstva? Gdje je izraz onoga što se željelo u čovjekovoj najdubljoj nutrini u to vrijeme? Na Golgoti na križu: bila je to smrt! Ono što je prije proizašlo iz zemaljske evolucije, što je bilo za spasenje čovječanstva, sada je umrlo. U kontemplaciji mrtvog Boga, u vrijeme nastanka kršćanstva, zemaljski impuls, najdublji zemaljski impuls, daje se duši koja stvarno dublje prodire u kozmičku stvarnost.

I kad se to tako osjeti, pokazuje se sva veličina onoga što je bitno u ovom kontekstu. Staro znanje o svijetu, stari pogled na svijet, pretočili su se u Solomonov hram; ali ovaj stari svjetonazor više nije sadržavao ništa što bi ga učinilo velikim. Nešto novo moralo je ući u evoluciju. I tako se uništenje Solomonova hrama i rađanje kršćanstva poklopilo - Solomonov hram: simbolička prostorna slika sadržaja svijeta; kršćanstvo: sažeto kao fenomen vremena: nova slika svijeta. U kršćanstvu glavna stvar nije nešto što se može pojaviti kao prostorna slika, kao u Solomonovom hramu; kod kršćanstva bitno je da se razumije: evolucija je išla sve do misterija Golgote; intervenirao je misterij Golgote, zatim se na ovaj ili onaj način nastavlja kroz Krista koji se izlijeva u čovječanstvo. - Kršćanstvo mogu razumjeti samo oni koji ga shvaćaju kroz slike koje prolaze kroz vrijeme. Dublji sadržaj kršćanstva ne može se ni izdaleka usporediti s onim što se pojavljuje u prostornim slikama,

Rudolf Steiner - Kako ponovno pronaći Krista ?

čak ni u gigantskim, veličanstvenim prostornim slikama Solomonova hrama. Ipak, Solomonov hram, kao i ono što je bilo najdublji dio farizejskog, seducejskog života, sadržavalo je dušu svjetske svijesti tog vremena. Svatko tko traži dušu svjetske svijesti prije dvije tisuće godina, pronaći će tu dušu u starozavjetnom judaizmu tog vremena. U tu je dušu usađena klica kršćanstva, nova klica, takoreći, iz svega što se može izraziti u prostoru: ono što se može izraziti samo u vremenu. Postajanje koje slijedi ono postojeće: to je unutarnji odnos kršćanstva koje se tada rađalo prema duševnom elementu tadašnjeg svijeta, judaizmu koji je bio utjelovljen u Solomonovu hramu, koji se kasnije ruši. U njemu je rođeno kršćanstvo.

Duh je kršćanstvo tražilo u Grčkoj. Kao što je u judaizmu tražilo dušu, tako je u Grčkoj tražilo duh. Sama evanđelja, kako su bila predana svijetu - osim onih koja nisu predana - kada su izašla u svijet, u biti su prošla kroz grčki duh. One misli kroz koje bi svijet mogao zamisliti kršćanstvo, grčka su duhovna mudrost. Prva apologija crkvenih otaca pojavila se na grčkom jeziku. Kao što je kršćanstvo rođeno u duši koja je za tadašnje čovječanstvo živjela u židovstvu, tako je rođeno u duhu koji je dao helenizam.

Ali romanizam je dao tijelo. Romanizam je bio taj koji je mogao ostvariti vanjsku organizaciju, ideju carstva. Judaizam je bio duša, helenizam je bio duh, romanizam je dao tijelo - tijelo, naravno, u smislu da je društvena struktura čovječanstva tijelo. Romanizam je u biti oblikovanje vanjskih tendencija, institucija, misli o vanjskim institucijama žive unutar njih. To je tjelesno u povijesnim pojavama, tjelesno u povijesnoj egzistenciji. Kao što je kršćanstvo rođeno u duši judaizma, u duhu Grčke, tako je rođeno u tijelu Rimskog carstva. Površni ljudi čak misle da se sve što kršćanstvo sadrži može objasniti terminima judaizma, Grčke i Rima. Pa, kako materijalistički prirodni znanstvenici smatraju da sve što je u čovjeku potječe od njegovih roditelja, djedova, baka i tako dalje, i ne smatraju da duša dolazi iz duhovnih sfera i tijelo samo nosi kao haljinu, tako su ti površni ljudi skloni reći da se kršćanstvo sastoji samo od onoga što je zapravo stavilo na sebe. Bit kršćanstva posebno dolazi na svijet sa samim Kristom Isusom, ali to se kršćanstvo rađa u židovskoj duši, u grčkom duhu, i u tijelu Rimskog carstva. To je na neki način, rođenje samog kršćanstva, gledano kroz božićnu misao.

Važno je ovu misao ne shvatiti samo kao vanjsku teoretsku, već je stvarno produbiti u božićnu misao, naučiti sagledati kakvu nosivost ta misao zapravo može imati u odnosu na novorođeni duh, koji ulazi u evoluciju s Duhovima osobnosti, kao što sam nedavno naveo. Ono što se želi usaditi u razvoj svijeta mora se prije svega boriti s onim što je ostalo od starog. Upravo je to tajna nastajanja svijeta, da postoji, da tako kažem, normalni tekući razvoj, i nešto lucifersko i ahrimansko, što ostaje iza, što mijenja, uznemirava, ali i na određeni način podupire progresivni razvoj svijeta. Često sam vam skretao pozornost da se od tog ahrimansko-luciferskog elementa ne

može jednostavno pobjeći, s njim se treba mirno suočiti, svjesno mu se suprotstaviti, ali ne smijemo im se nesvjesno podrediti. Od svjetskih impulsa ostaju u određenoj mjeri sjene koje nastavljaju djelovati i kada je novo već tu, ali koje se moraju prozreti u njihovom luciferskom i ahrimanskom karakteru. Ovaj ahrimansko-luciferski element mora ići dalje s evolucijom, ali se ne smije učiniti apsolutnim; mora se vidjeti kroz njegov luciferski i ahrimanski karakter. Sjene su ostale od Solomonovog hrama, sjene su ostale iz Grčke, sjene su ostale iz Rimskog carstva. Prije dvije tisuće godina bilo je gotovo samo po sebi razumljivo da se kršćanstvo rodilo iz ovo troje - duše, duha i tijela. Ali duša, duh i tijelo nisu mogli odmah nestati. Na određeni način, imali su naknadni učinak. Danas je vrijeme kada tu činjenicu treba sagledati, kada treba sagledati potpuno jedinstvenu prirodu samog Kristovog impulsa.

Ostala je sjena najbitnijeg ulomka ezoternog Strog zavjeta, misterija Salomonovog hrama, sjena ostatka Grčke, i sjena Rimskog carstva. Zadatak čovječanstva od sada do bliske budućnosti: razlikovati sjene od svjetla na pravi način.

U rimokatolicizmu vidimo sjenu Rimskog carstva. Ta sjena nije kršćanstvo, to je sjena starog Rimskog carstva, u kojem se kršćanstvo moralo roditi, u čijim oblicima ono što se tada moralo razviti kao struktura kršćanstva još živi. Ali moramo naučiti, čovječanstvo mora naučiti, razlikovati sjenu starog Rimskog carstva od kršćanstva. Konstitucija Katoličke crkve ne sadrži ono što je bit kršćanstva, to uopće nije sadržano u konstituciji kršćanskih crkava. U konstituciji ovih kršćanskih crkava živi ono što je živjelo u Rimskom carstvu od Romula do cara Augusta, ono što se tamo razvilo. Iluzija nastaje samo zato jer je kršćanstvo rođeno u ovom tijelu.

Solomonov hram također je zaostao poput sjene. Ono što su bile tajne Salomonova hrama, uz nekoliko iznimaka, gotovo je potpuno nestalo u svim masonskim i drugim tajnim društvima današnjeg vremena. Kako je Rimski crkva sjena drevnog Rimskog carstva, ono što nastavlja živjeti u tim zajednicama - koliko god snažno tvrdili suprotno, čak do te mjere da isključuju Židove - sjena je drevnog judaizma, sjena ezoternog služenja Jehovi. Opet treba razlikovati sjenu od svijetla, kao što sjenu, koja se izražava u ovjekovječenju Rimskog carstva u Katoličkoj crkvi, u crkvama općenito, treba razlikovati od svjetla koje sja u kršćanstvu, tako se element u kojem se kršćanstvo moralo roditi kao duša mora razlikovati od sjene koja nastavlja djelovati u društvima utemeljenim na simbolizmu koji podsjeća na Solomonov hram.

Ove stvari treba prepoznati. Na te stvari treba ispravno gledati, ali te stvari u naše vrijeme treba osvijetliti novim objavama o kojima smo govorili ovih dana.

Sjena grčkog duha u koji se kršćanstvo moralo roditi, sada je - usprkos svoj ljepoti grčke kulture, usprkos svim estetskim i drugim sadržajima grčke kulture, usprkos utjecaju koji grčka kultura ima na nas - moderni pogled na svijet obrazovnog svijeta, koji je uzrokovao ovu strašnu katastrofu koja je zadesila čovječanstvo. Kad su Grci živjeli sa svojim svjetonazorom, bilo je nešto drugačije. Sve je pravo u svoje vrijeme. Ako se nešto uzima apsolutno, i nastavi nakon što je zastarjelo, tada postaje sjena samog sebe, a sjena, ona nije svijetlo, može se pretvoriti u suprotnost. Aristotelizam još uvijek pokazuje nešto od stare grčke veličine, aristotelizam u novom ruhu je materijalizam. Ono u čemu je kršćanstvo rođeno je židovska duša, grčki duh, rimsko tijelo; ali to troje su za sobom ostavili svoje sjene. Kroz naše vrijeme poput zvuka anđeoske trube prolazi poziv da te činjenice prozremo u njihovoj pravoj biti, da kroz sjene pogledamo svijetlo.

Doista, svatko tko danas uroni u vrijeme, tko nepristrano i bez predrasuda prihvaća ono što se može apsorbirati, ali razmatra ono što je postalo dijelom ovih strašnih, bolnih činjenica posljednjih nekoliko godina, ne može a da se ne zapita može li se naći neko svijetlo koje bi zasjalo u tami, drugačije, od onih svjetala koje većina ljudi još uvijek želi smatrati jedinima. Treba tražiti dobru volju da bi se kroz sjene pronašao put do svijetla. Jer sjene će se uvelike nametnuti. Sjene će se nametnuti kroz one ljude koji su možda malo patili u sadašnje vrijeme, i koji imaju malo ili nimalo suosjećanja za strahovitu agoniju koja prolazi svijetom, agoniju koja je sama po sebi dokaz da su mnoge misli koje su se pojavile, bile predodređene za brodolom. Svatko tko pokuša dublje razumjeti ono što danas doista nije teško vidjeti, tko ima dobru volju bez predrasuda promatrati što se danas događa među ljudima, dobit će poticaj da traži svijetlo. I tom unutarnjem porivu u ljudskoj duši danas treba pridati neku važnost, ne treba slušati one koji - ovisno o mjestu gdje su postavljeni - samo žele braniti neku staru sjenu, već slušati vlastitu dušu; to će govoriti dovoljno jasno, samo ako se ne zagluši od vanjskih sjena.

Bit će očito čak i danas - pogleda li sa empatijom i suosjećanjem na ono što je bilo, što se događa, što će se dogoditi - vidjet će se da pred nama stoji čudna figura, koja iskrivljuje ono što je istinski ljudsko, figura koja nosi odjeću satkanu od sjena, figura koja u sebi sjedinjuje, u mislima, senzacijama, osjećajima i impulsima volje, ono što je čovječanstvo odvelo na krivi put i sposobno ga je i dalje voditi krivim putem. Tri opisane sjenovite misli žive u dubokim dijelovima onoga što se događa izvana.

Ali tko god može usmjeriti pogled na ovaj lik, čija je haljina satkana od sjena, također se priprema da na pravi način pogleda drugdje: da pogleda drvce koje već danas svojim svjetlom može sjati u toj tami, ako ne dopusti da ga zavede trostruka sjena, ako ne dopusti da ga zavede zastarjeli simbolizam, zastarjeli crkveni život, zastarjela materijalistička znanost, nego

čistim srcem gleda na to svijetlo u tami kao na pravo božićno drvce, pod kojim leži dijete Krist-Isus, iznova obasjano božićnim svijetlom. To je ono što znanost duha, obasjana antropozofski, u konačnici želi učiniti: tragati za božićnim svjetlom kako bi se postupno moglo razumjeti dijete Isus, koje je prvo ušlo u svijet da bi djelovalo, a zatim bilo shvaćeno. Na skroman način antropozofski orijentirana znanost duha želi osvijetliti najveće događaje u ovozemaljskoj egzistenciji unutar religijskih struja čovječanstva. Čovjek neće razumjeti ovo svijetlo, koje znanost duha želi prepoznati kao svoje božićno svijetlo, ako nema volje stvarno prozreti trostruku sjenu našeg vremena. Vremena su ozbiljna. I svatko tko nema dobre volje ozbiljno shvatiti vrijeme, možda još neće moći u ovoj inkarnaciji sagledati što bi doista trebalo biti tu da bi svaki čovjek dobre volje zaliječio tolike rane, od kojih će čovječanstvo inače još morati patiti. Tko danas ima dobre volje, trebao bi pogledati što se sve može pojaviti kada antropozofska znanost duha upali božićno svijetlo. Svjetlo je doista malo, a onaj tko ga ispovijeda, ostaje ponizan. Ne želi hvaliti ovo svijetlo kao nešto posebno u svijetu, jer zna da ono i danas može gorjeti malo i neznatno, da će morati doći mnogi ljudi i mnogi naraštaji, da ono što danas slabo gori, može jače gorjeti. Ali i ako svijetlo gori slabo, ono obasjava nešto što ne djeluje slabo u ljudskoj evoluciji, već ima jak učinak kao najdublji smisao evolucije; ukazuje na ono što možemo nazvati rođenjem kršćanstva, Božić kršćanstva. Osim uskrsnog duha, antropozofski usmjerena znanost duha, može prije svega razumjeti ovaj božićni duh. Neka s ovakvim stavom mnoge duše očekuju produbljivanje u nizu noći koje slijede: tada će već osjetiti kako svijetom već odzvanja poziv da pogledaju pojavu Isusa, koji je ovdje na Zemlji čekao trenutak kada je trebao susresti smrt, kako bi u svom duhovnom životu nakon smrti dao novi smisao čovječanstvu i evoluciji Zemlje.

Osjetimo nešto od ovog božićnog ugođaja, koji bi trebao ući u naše duše iz znanosti duha! Želio bih vam izraziti želju, kao duševni božićni pozdrav, da imate puno ovog duha posvećenja, što je dobra volja za primanje nove Kristove objave, želim ovaj Božić započeti svečano u ovom trenutku, pod pretpostavkom da počinjete Božić s onom ozbiljnošću o kojoj sam danas nastojao govoriti, s onom ozbiljnošću koja je, međutim, primjerena sadašnjoj svjetskoj situaciji. Iz ove ozbiljnosti, dragi moji prijatelji, od sveg srca vam želim, svet, svečani Božić!

PREDAVANJE III

Dornach, 25. prosinca 1918.

Prošle nedjelje, kada sam dao nekoliko natuknica o obnovi božićnog duha, govorio sam o tome kako ljudsko biće, mislio sam na stvarno unutarnje ljudsko biće, koje se, izlazeći iz duhovnog svijeta, povezuje s onim što mu je dano iz struje nasljeđivanja, tijelom. Opisao sam kako ovo ljudsko biće, kada ulazi u život koji treba iskusiti između rođenja i smrti, ulazi u njega s određenim osjećajem jednakosti. Rekao sam da će onaj tko promatra dijete s razumijevanjem, primijetiti kako ono još ne zna za razlike koje postoje u društvenoj strukturi unutar čovječanstva zbog uvjeta u koji karma dovodi ljude. Tada sam rekao: gledano jasno i nepristrano, određene sposobnosti, talenti, čak i genij, predstavljaju se na takav način da često moramo sile koje žive u tim sposobnostima, talentima, čak i u nagovještaju, moramo nazvati luciferskim. U našoj sadašnjoj epohi ti će se impulsi pravilno uklopiti u društvenu strukturu samo ako ih prepoznamo kao luciferske, ako smo se obrazovali da skinemo luciferski element, i u određenom smislu prinesemo na Kristov oltar, ono što nam je priroda dala da preobrazimo.

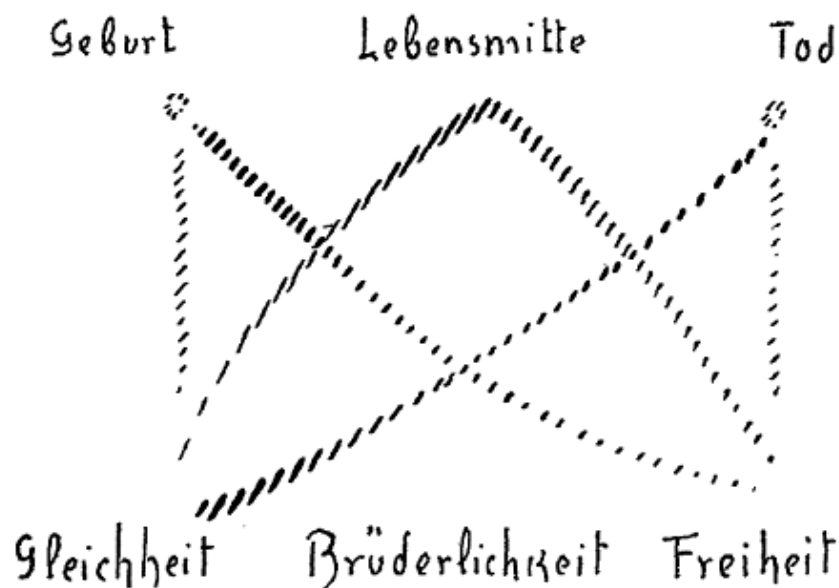
Dakle, razlikujemo dva gledišta. Jedno gledište: bavi se diferencijacijama koje proizlaze iz krvi i uvjeta rođenja. I drugo: da stvarna bit čovjeka na početku zemaljskog života nosi impuls jednakosti. To ukazuje na činjenicu da se o čovjeku može ispravno razmišljati samo ako se promatra cijeli njegov život, ako se stvarno uzme u obzir vremenski razvoj između rođenja i smrti. Ovdje smo u jednom drugom odnosu, istaknuli kako se motivi razvoja mijenjaju tijekom života između rođenja i smrti. Na drugi način ćete naći referencu na ove razvojne motive u mom eseju, koji sam napisao u prošlom broju Reich-a, o ahrimanskom i luciferskom u ljudskom životu. Tu se ističe kako lucifersko igra određenu ulogu u prvoj polovici života, ahrimansko u drugoj polovici; kako ti impulsi Ahrimana i Lucifera djeluju kroz život, ali na različite načine.

Osim ideje jednakosti, druge su se ideje, kao što rekoh u nedjelju, u novije vrijeme burno gurale naprijed, anticipirajući, da tako kažem, mirni razvoj budućnosti, anticipirajući u početku ono što mora dati plod u evoluciji, ako želi donijeti spasenje, a ne katastrofu. Uz ideju jednakosti, pojavile su se i druge ideje; ali čak i ove druge ideje mogu se ispravno razumjeti i cijeliti s obzirom na njihovu važnost za život, samo ako su ispravno postavljene u tijek vremena fizičke egzistencije.

Osim ideje jednakosti, modernim svijetom u određenoj mjeri odzvanja ideja slobode. Prije nekog vremena govorio sam vam o ideji slobode, na temelju novog izdanja moje 'Filozofije slobode'. Tako smo u stanju cijeliti

punu važnost i opseg ove ideje slobode u odnosu na samu bit čovjeka. Ali možda neki od vas znaju da su tu i tamo, pitanja često zahtijevala ukazivanje na ono što je sasvim posebno u konceptu slobode kakav je u mojoj knjizi 'Filozofija slobode'. Uvijek je u odnosu na ideju slobode, bilo potrebno istaknuti jedno gledište, naime, da u novije vrijeme različiti filozofski pogledi na slobodu zapravo čine grešku - ako to želite nazvati greškom - postavljajući pitanje na sljedeći način: je li čovjek slobodan ili neslobodan? Može li se čovjeku pripisati slobodna volja ili on stoji unutar onoga što izgleda kao apsolutna prirodna nužnost, i svoje odluke, svoje postupke, provodi iz te nužnosti? - Pitanje je neispravno. Ne postoji ili/ili. Ne može se reći da je čovjek slobodan ili neslobodan, već da je unutar razvoja od neslobode do slobode. A način na koji nalazite da je impuls slobode shvaćen u mojoj 'Filozofiji slobode' pokazuje vam da čovjek postaje sve slobodniji i slobodniji, da se izvlači iz nužnosti i da u njemu sve više rastu impulsi koji mu omogućuju da bude slobodno biće unutar poretka svijeta.

Dakle, impuls za jednakošću ima kulminaciju pri rođenju - čak i ako ne u svjesnom umu, budući da još nije u potpunosti razvijen - zatim opada. Impuls jednakosti ima dakle silazni razvoj. Shematski to možemo nacrtati ovako:

Pri rođenju dolazi do kulminacije ideje jednakosti, i jednakost se kreće silaznom krivuljom. Suprotan je slučaj s idejom slobode. Sloboda se kreće uzlaznom krivuljom i kulminira smrću. Ne želim reći da čovjek, prolazeći kroz vrata smrti, doseže vrhunac slobode. Ali relativno, u odnosu na ljudski život, prema trenutku smrti, čovjek sve više razvija impuls za slobodom, a relativno, on je stekao mogućnost da bude slobodno biće najviše u trenutku kada prolaskom kroz vrata smrti ulazi u duhovni svijet. Pa dok on, ulazeći rođenjem u fizičku egzistenciju, iz duhovnog svijeta nosi jednakost, koja potom opada u fizičkom tijeku života, upravo u fizičkom tijeku života razvija

impuls za slobodom i penje se do vrata smrti u duhovni svijet s maksimalnim stupnjem impulsa slobode koji se može postići u njegovom fizičkom životu.

Iz ovoga opet vidite koliko se često jednostrano gleda na čovjeka. Ne uključuje se vrijeme u ovog čovjeka. O čovjeku se govori općenito, *in abstracto*, jer danas čovjek nije sklon ulaziti u stvarnost. Ali čovjek nije statično biće, on je biće u procesu nastajanja. I što se više razvija, što više osposobljava sebe za razvoj, to više ispunjava svoju stvarnu zadaću ovdje u fizičkom odvijanju života. Oni ljudi koji ostanu kruti, koji se ne žele podvrći razvoju, malo razvijaju od onoga što je zapravo njihova zemaljska misija. Ono što si bio jučer, danas više nisi, a ono što si danas, sutra više nećeš biti. Međutim, postoje male nijanse. Blago onom kod koga uopće ima nijansi, jer mirovanje je ahrimansko. Trebale bi postojati nijanse. Ne bi smio proći dan u čovjekovu životu, barem u određenom smislu, a da on ne uzme barem jednu misao koja malo mijenja njegovu prirodu; koja mu omogućuje da bude ne samo biće, već biće koje se razvija. I tako se može promatrati čovjeka prema njegovoj stvarnoj prirodi, ne ako se kaže u apsolutnom smislu: čovjek pretendira na jednakost i slobodu u svijetu - već ako se zna kako impuls jednakosti doseže svoj vrhunac na početku života, kao što impuls za slobodom doseže svoj vrhunac na kraju života. Razmatramo složeni aspekt čovjekova razvoja u životu ovdje na Zemlji kada razmatramo takve stvari, kada se jednostavno ne baci apstraktan pogled na cijelog čovjeka i kaže: on ima pravo biti ostvaren u slobodi u socijalnoj strukturi, jednakosti i tako dalje. - To su stvari na koje se ponovno mora skrenuti pozornost kroz znanost duha, a koje je noviji razvoj koji teži apstrakciji, a time i materijalizmu, zanemario.

Sada treći impuls: bratstvo. Karakteristično je da svoju kulminaciju, u određenom smislu, ima sredinom života. Njegova krivulja raste i ponovno pada. Međutim, to se može izraziti samo govoreći: u sredini života, kada je čovjek u svom najmanje stabilnom tj. kolebljivom stanju u odnosu između duše i tijela, tada ima najjaču dispoziciju razviti bratstvo. Ne razvija ga uvijek, ali ima predispozicije za to. Najjači preduvjeti, takoreći, za razvoj bratstva, postoje sredinom života.

Tako su ova tri impulsa raspoređena kroz ljudski život. U vremenu pred kojim živimo bit će potrebno za razumijevanje čovjeka, a onda naravno i za takozvanu samospoznaju, da se takvo nešto uzme u obzir. Čovjek neće moći doći do pravih ideja o tome kako ljudi žive zajedno, ako ne zna kako su impulsi raspoređeni tijekom života osobe. U izvjesnom smislu nećemo moći konkretno živjeti ako se ne želi steći to znanje; jer nećemo znati koliko se konkretno mlada osoba odnosi prema staroj osobi, ili starija osoba prema sredovječnoj osobi, osim ako ne razmotrimo posebnu konfiguraciju ovih unutarnjih impulsa čovjeka.

Ali sažmite ono što smo upravo objasnili zajedno s razmatranjima koja smo ovdje ranije iznijeli, o postupnom postajanju mlađim cijele ljudske rase. Sjećate li se kako sam objasnio da se neobična ovisnost razvoja duše o fizičkom organizmu koju čovjek danas ima samo tijekom njegovih najranijih godina, kako se u davnim vremenima iskusila - sada govorimo samo o post-atlantskim vremenima - do starosti. Sve do pedesetih godina, rako sam, u primitivnoj indijskoj kulturi čovjek je bio jednako ovisan o svom tjelesnom razvoju, kao što je danas samo u najmlađim godinama. U prvim godinama života ljudska bića ovise o svom tjelesnom razvoju. Znamo kakvu prekretnicu u tjelesnom razvoju čini promjena zuba, pa opet pubertet i tako dalje. U prvim godinama razvoja vidimo jasan paralelizam između duševnog i tjelesnog razvoja. Onda ovo prestaje, nestane. I skrenuo sam pozornost na to da u starijim post-atlantskim kulturama to nije bio slučaj. Ta mogućnost postizanja prirodne mudrosti jednostavno time što smo ljudsko biće, postizanja ove visoke mudrosti koju su cijenili stari Indijci, koja se još uvijek može poštovati među drevnim Perzijancima i tako dalje, ta je mogućnost dana time što stvari nisu bile onakve kakve su sada, kada čovjek u svojim dvadesetima postaje cjelovito biće, kada više nije ovisan o svojoj fizičkoj organizaciji. Fizička organizacija mu tada ne daje ništa. Rekoh, tako nije bilo u starim vremenima. Tada je sama fizička organizacija, davala mudrost dušama ljudi sve do pedesetih godina. U drugoj polovici života čovjek je dobio mogućnost, čak i bez nekog posebnog okultnog razvoja, da na elementaran način isisava snage iz fizičkog razvoja kako bi postigao određenu mudrost i razvoj volje. Skrenuo sam vam pozornost što je to značilo za staro indijsko ili za perzijsko doba, čak i za egipatsko-kaldejsko doba, kada je netko bio mlad, dječak ili djevojčica, mladić ili djevojka, da mu se moglo reći: kad ostariš, moraš očekivati da će, jednostavno zato što stariš, nešto provaliti u tvoj život, što ti je dano činjenicom da prolaziš razvoj sve do svoje smrti. - Bilo je i da se na starost gledalo s poštovanjem, jer se govorilo: s godinama u život dolazi nešto što čovjek ne može znati i željeti dok je mlad. - To je cijelom socijalnom životu dalo određenu strukturu, koja je zapravo završila tek kad je tijekom grčko-latinske epohe to vrijeme palo natrag u srednje godine života. Sve do pedesetih, ljudi u staroj indijskoj kulturi bili su sposobni za razvoj. Tada se čovječanstvo pomladilo, pa se starost ljudskog roda vratila unazad, odnosno tijekom drevne perzijske epohe pada do kraja četrdesetih godina čovjeka. Tijekom egipatsko-kaldejske epohe to je bilo između trideset pete i četrdeset druge godine. Tijekom grčko-latinske epohe čovjek je bio sposoban za razvoj tek do između dvadeset osme i trideset pete godine. U vrijeme kada se dogodio Misterij na Golgoti, sposoban za razvoj bio je do trideset treće godine. To je divna činjenica koju otkrivamo u evoluciji čovječanstva: da se doba Krista Isusa, koji je umro na Golgoti, podudaralo s dobom u koje se čovječanstvo tada vratilo. I tada smo istaknuli kako čovječanstvo postaje sve mlađe, odnosno ostaje sposobno za razvoj sve manji broj godina. To je značajno, naprimjer, kada danas čovjek u određenoj dobi

ulazi u javni život, u dob u kojoj se sada nalazi čovječanstvo - dvadeset i sedam godina - a da nije primio ništa osim onoga što je izvana primio do svoje dvadeset i sedme godine. Istaknuo sam kako je Lloyd George reprezentativan čovjek našeg vremena u tom pogledu, u javni život ušao u dobi od dvadeset sedam godina. Iz ovoga proizlazi jako puno. O tome možete pročitati u biografiji Lloyda Georgea. Ove činjenice omogućuju uvid u uvjete u svijetu iznutra.

Pa, što vam sada izgleda najvažnije, ako spojite ovo gledište, sve veću mladost ljudske rase, sa gledištima, koja smo iznijeli pred naše duše ovih dana u vezi s Božićem? Karakteristično je za naš današnji razvoj nakon Misterija na Golgoti, da od tridesete godine nadalje, ne možemo dobiti ništa od svog organizma kroz ono što je čovjeku po prirodi dodijeljeno. Da se Misterij na Golgoti nije dogodio, mi bismo ovdje po Zemlji hodali od svoje tridesete pa nadalje i tada bismo si rekli: zapravo, mi stvarno živimo tek otprilike do trideset druge ili najviše trideset treće godine. Do tog vremena naš organizam nam daje mogućnost života. Onda bismo mogli i umrijeti. Jer tijekom prirode, elementarnim prirodnim zbivanjima, više ništa ne možemo dobiti za svoj duhovni razvoj kroz poticaje našeg organizma. - To bismo morali reći da se nije dogodio Misterij na Golgoti. Da nije došlo do ove Misterije, Zemlja bi morala biti puna jadikovki, koje bi išle toliko daleko da bi ljudi govorili: što zapravo imam od života od svoje trideset treće godine! Do tada je moguće da će mi organizam nešto dati. Od tada bih mogao biti i mrtav, zapravo hodam uokolo po Zemlji kao živi leš. - Mnogi bi ljudi osjećali da bi tada hodali Zemljom kao živi leš da se taj Misterij nije dogodio. Ali Misterij Golgote tek treba biti plodonosan. Impuls Golgote ne treba jednostavno upijati nesvjesno, kakav je slučaj sada, nego ga trebamo upijati svjesno. Trebamo ga svjesno prihvatiti na način da golgotskim impulsom ostanemo mladenački svježi do duboke starosti. A on nas može održati zdravima i mladolikima ako ga svjesno upijamo na pravi način. I tada ćemo također postati svjesni osvježavajućih aspekata Misterija na Golgoti za naš život. I to je važno, dragi moji prijatelji!

Dakle, vidite, ovaj Misterij Golgote može se shvatiti kao nešto vrlo, vrlo živo, unutar odvijanja našeg zemaljskog života. Prije sam rekao da su ljudi za bratstvo najviše nadareni u srednjim godinama, oko trideset treće. Ali ne razvijaju to uvijek. Evo vam razloga za to u onome što sam upravo rekao. Oni koji ne razvijaju bratstvo, kojima to pomalo nedostaje, jednostavno nisu dovoljno kristijanizirani. Budući da čovjek počinje umirati, da tako kažemo, sredinom života od strane sila prirode, ne može pravilno razviti impuls, instinkt bratstva, a posebno impuls za slobodom, koji ljudi danas tako malo upijaju, osim ako u sebi ne oživi misli koje dolaze izravno od Krist impulsa. Stoga je Krist impuls, kada mu se obratimo, neposredan poticaj na bratstvo. U onoj mjeri u kojoj netko osjeća potrebu za bratstvom, postaje kršćanin. Tijekom ostatka života na Zemlji - stvari će biti drugačije u budućem razvoju

- čovjek ne bi mogao razviti punu snagu impulsa za slobodom. U našu zemaljsku evoluciju kao ljudskih bića ulazi ono što je 'isteklo' smrću Krista Isusa i sjedinilo se sa zemaljskom evolucijom. Dakle, Krist je u stvari vodič čovječanstva u slobodu. Postajemo slobodni u Kristu kada razumijemo Kristov impuls na takav način da znamo kako se nositi s činjenicom da Krist nije mogao stvarno ostariti u fizičkom tijelu, niti živjeti u fizičkom tijelu duže od trideset treće godine. - Ako hipotetski pretpostavimo da je živio dulje, živio bi u fizičkom tijelu do vremena kada je ovom fizičkom tijelu zapravo suđeno da umre. Tada bi prvo primio te sile kao Krist. Da je imao četrdeset godina, u svom tijelu bi iskusio sile smrti. Nije to želio doživjeti. Mogao je željeti iskusiti samo ono što su još uvijek osvježavajuće snage za čovjeka. Do tada je aktivan, do trideset treće godine, do sredine života, kao Krist potiče bratstvo. Zatim je učinio da u evoluciju teče Duh: predao je Duhu Svetome ono što je trebalo biti unutar moći čovjeka. Tim Duhom Svetim, tim iscjeljujućim Duhom, čovjek se pred kraj života razvija prema slobodi. Na taj je način Krist impuls integriran u ovaj konkretan ljudski život.

Takvu unutarnju prožetost čovjeka Krist impulsom, ljudska spoznaja mora uzeti kao novu božićnu misao. Mora se znati da jednakost donosimo sa sobom iz duhovnog svijeta. To je nešto što mu je dano, što dolazi od Boga Oca, da tako kažem. Zatim bratstvo doseže svoj pravi vrhunac samo uz pomoć Sina. A kroz Krista ujedinjenog s Duhom možemo razviti impuls za slobodom dok se približavamo smrti.

Ova aktivnost Krist impulsa u konkretnom razvoju čovječanstva, ono je što duše sada moraju primiti u svoju svijest. Samo to će biti uistinu spasonosno, jer zahtjevi ljudi za oblikovanjem socijalne strukture postaju sve hitniji i gorući. Ali u toj socijalnoj strukturi žive djeca, mladi, sredovječni i stari ljudi, a socijalnu strukturu koja uključuje sve, moguće je pronaći samo ako se zna da ljudi nisu samo apstraktni obrazac. Petogodišnje dijete je čovjek, dvadesetogodišnji mladić, dvadesetogodišnja djevojka je čovjek, četrdesetogodišnjak je čovjek, svi su čovjek. Ali ta kaotična zbrka ne vodi spoznaji o čovjeku koja je nužna za ispunjavanje zahtjeva budućnosti, uključujući i sadašnjost. A što je najviše, kaotična zbrka dovodi do uvjerenja da je čovjek samo čovjek, pa se u sabor može birati netko s dvadeset godina. - Te stvari su destruktivne za socijalnu strukturu. Temelje se na činjenici da ljudsko biće ne ulazi u razmatranje i iz toga proizašla svijest, koja čovjeka uzima konkretno onakvim kakav jest. Ali gledano konkretno, apstrakcija čovjek, uopće ne postoji, nego je uvijek riječ o konkretnom čovjeku, određene dobi s određenim impulsima. Mora se steći znanje o ljudskoj prirodi; ali mora se steći samo ako se uzme u obzir razvoj onoga što živi kao bit čovjekova bića od rođenja do smrti. To je nešto što se mora dogoditi! A apsorbirati takve stvari u ljudsku svijet netko će biti sklon samo, ako je sposoban osvrnuti se na razvoj čovječanstva.

Jučer sam vam skrenuo pozornost na nešto što je s kršćanstvom ušlo u ljudsku evoluciju, na to da je kršćanstvo rođeno iz židovske duše, iz grčkog duha, iz rimskog tijela. To su na neki način postali ovoji kršćanstva. Ali u kršćanstvu živi 'Ja' unutra, a to opet možemo posebno razmotriti osvrćući se na rođenje kršćanstva. Za vanjsku historiografiju ovo rođenje kršćanstva postalo je prilično kaotično. Ono što se danas obično piše - bilo s katoličke, bilo s protestantske strane - o prvim stoljećima kršćanstva prilično je zbrkano. Mnogo toga što je živjelo u prvim stoljećima kršćanstva ili je potpuno zaboravljeno ili, mogu reći, postalo je grozota, posebno za današnje teologe. Jer samo čitajte o čudnom grčenju intelektualaca, grčevima koji dosežu, mogu reći, do neke vrste intelektualne epilepsije, ako se želi okarakterizirati ono što je živjelo kao gnosticizam u prvim stoljećima kršćanstva. To je neka vrsta vraga, nešto demonsko, nešto što ne bi trebalo imati pristup u ljudski život, ta gnoza! A kad takav teolog ili službeni predstavnik ove ili one vjeroispovijesti optuži antropozofiju da ima nešto zajedničko s gnozom, onda misli da je rekao nešto najgore.

Pa, sve se to temelji na činjenici da je u prvim stoljećima razvoja kršćanstva ova gnoza zapravo imala puno značajniji utjecaj na duhovni život europskog čovječanstva, u mjeri u kojoj je bila relevantna za tadašnju civilizaciju, nego se danas vjeruje. S jedne strane, ljudi nemaju pojma što je ta gnoza zapravo bila, a s druge strane imaju, rekao bih, tajanstveni strah. Ta gnoza je nešto strašno za većinu suvremenih predstavnika ove ili one religije. Ali na to se doista može gledati bez neke posebne simpatije ili antipatije, čisto činjenično. Tada morate duhovno proučiti materiju, jer vanjska povijest ne nudi mnogo. Zapadni crkveni razvoj pobrinuo se da svi povijesni ostaci ove gnoze budu iskorijenjeni. Kao što znate ostalo je samo nekoliko stvari, ono što daje nejasnu sliku same gnoze, poput 'Pistis Sofije' i slično. Poznaju se samo neke tvrdnje, koje opovrgavaju crkveni oci. U osnovi, gnozu poznajemo samo iz spisa protivnika, dok je ono što bi izvana moglo dati ideju o tome temeljito iskorijenjeno.

Sada, međutim, intelektualno razmatranje teološkog razvoja zapada - samo što se takvo inteligentno razmatranje obično ne događa - ljude bi učinilo kritičnijima i po ovom pitanju. Naprimjer, kada bi se pažljivo razmotrio razvoj kršćanske dogmatike, došlo bi se do zaključka da ta dogmatika mora biti ukorijenjena u nečem drugom a da nije puki hir i slično. Zapravo, sve te dogme imaju korijene u gnosticici. Samo je živi element gnoze ogoljen, a apstraktne misli i pojmovne ljuštore su ostale, tako da se više ne prepoznaje živo podrijetlo. Ipak, to je stvarno gnoza. Ako gnozu proučavate u onoj mjeri u kojoj se to može duhovnim znanstvenim metodama, tada ćete također osvijetliti nekoliko stvari koje su protivnici gnoze ostavili povijesti. I vjerojatno ćete shvatiti da ova gnoza upućuje na vrlo rašireno i konkretno atavističko poimanje svijeta davnih vremena, čiji su ostaci još uvijek bili prilično prisutni u vrijeme prvog post-atlantskog

razdoblja, ali manje u drugom; zatim, kada su u trećem izgubljeni posljednji ostaci stare vidovitosti, izašlo je na vidjelo u gnozi u prekrasnom sustavu pojmova, koji je, međutim, prilično figurativan. Svatko tko gleda gnozu s ove točke gledišta, tko se može čak i povijesno vratiti do oskudnih ostataka, koji su više izašli na vidjelo u poganskoj gnozi nego u kršćanskoj literaturi, naći će da je u ovoj gnozi zaista već postojala riznica mudrosti, mudrosti vezane uz svijet o kojoj ljudi trenutno ne žele znati ništa. Stoga uopće nije iznenađenje da čak i dobronamjerni ljudi ne znaju što sa starom gnozom, naprimjer, ljudi poput profesora Jeremiasa u Leipzigu, koji bi bili voljni ući u stvari; ali ne može dobiti nikakvu ideju na što se ovi stari izrazi zapravo odnose, kada se govori o duhovnom biću Jaldabaoth, koji se u određenoj oholosti postavio za gospodara svijeta, a zatim ga je ukorila njegova majka, i tako dalje. Takve moćne slike zrače čak i iz onoga što je povijesno sačuvano, takve moćne slike kao što je ova, gdje Jaldabaoth kaže: ja sam Bog Otac, nema nikog iznad mene. - A majka njegova odgovara: ne laži, nad tobom je Otac sviju, prvi čovjek i Sin čovječji.- Tada - tako priča ide dalje - Jaldabaoth je pozvao svojih šest suradnika i oni su rekli: 'Napravimo čovjeka na svoju sliku'.

Tu imate čudan dijalog između Jaldabaoth-a i njegove majke, a zatim šest drugih suradnika koji dolaze do zaključka: napravimo ljude prema vlastitoj slici. - Ali takve slike, takve imaginacije, koje su zapravo prilično žive, bile su brojne i prisutne u onome što je postojalo kao gnoza. U Starom zavjetu zapravo ima samo ostataka: onih ostataka koje je židovska tradicija zadržala od opsežne mudrosti koja je bila sadržana u staroj gnozi, koja je prvenstveno živjela na Orijentu, ali čije su zrake imale utjecaja na Zapad, i koje su samo više-manje izbljebile za Zapad u 3. ili 4. stoljeću, tada su još uvijek imale učinak na Waldense i Katare, ali su ipak izbljebile.

Današnji ljudi teško mogu zamisliti stanje duša koje se živjele u civiliziranoj Europi tijekom prvih kršćanskih stoljeća, u kojima nisu živjele samo mentalne slike koje danas žive među katolicima, nego u kojima su odjeci ovog moćnog svijeta gnoze. Nevjerojatno drugačije izgleda kad pogledate unatrag na ono što je živjelo u dušama prvih stoljeća unutar europskih civiliziranih zemalja, uvelike drugačije nego kad pogledate u knjige koje su crkveni i svjetovni teolozi i drugi znanstvenici pisali o tim prvim stoljećima. Jer za ove knjige otpada sve ono što je bilo živo u tako snažnim, moćnim slikama, što je, kako rekoh, vezano za svijet o kojem danas ljudi nemaju pojma. Dakle, čovjek školovan u smislu današnjeg obrazovanja ne zna što bi s tim pojmovima. Jaldabaoth, njegova majka, šest suradnika, druge stvari koje iskrсну: ne zna se kako to primijeniti na bilo što. To su riječi, prazne fraze, ne zna na što se odnose. A još manje se zna kako su ljudi došli do takvih ideja. Stoga suvremeni čovjek sebi može samo reći: pa, stari orijentalci su imali bujnu maštu, sve je to fantazija! Čovjek se uvijek začudi kako ta gospoda nemaju pojma kako primitivna ljudska bića

imaju malo mašte, kako ta mašta, kod seljaka, naprimjer, igra izuzetno malu ulogu. U tom smislu, mitolozi su napravili čudo. Smislili su kako obični ljudi fantazijom pretvaraju oblake koji se kreću, oblake koje pokreće vjetar, u razna bića i tako dalje. Nemaju pojma kako je bilo u duši ljudi kojima to pripisuju, da su bili jako daleko od toga da se tako pjesnički izraze. Fantazija je samo u krugovima mitologa, učenjaka koji takve stvari smišljaju. To je prava fantazija.

Ono što ljudi smatraju izvorom mitologije i tako dalje, jednostavno je pogrešno. I ljudi danas ne znaju na što se zapravo odnose riječi, pojmovi, o kojima se govorilo. Određene, mogu reći, jasne naznake o tome kako to tumačiti, stoga se više ne mogu ispravno uzeti u obzir. Platon je vrlo jasno skrenuo pozornost na činjenicu da se, dok živi ovdje u fizičkom tijelu, čovjek nečega sjeća što je doživio u duhovnom svijetu prije ovog fizičkog života. Ali današnji filozofi ne znaju što bi s tim Platonovim znanjem o pamćenju. Za njih je to nešto o čemu je Platon također fantazirao - dok je Platon još uvijek sa sigurnošću znao da je grčka duša bila predisponirana da u sebi otkrije ono što je doživjela u duhovnom svijetu prije rođenja, ali to je bio posljednji ostatak te predispozicije. Svatko tko između rođenja i smrti percipira samo pomoću svog fizičkog tijela i procesuirajući percepciju današnjim umom, ne može povezati nikakav racionalni smisao s razmatranjima koja nisu učinjena fizičkim tijelom, nego između smrti i novog rođenja. Tamo su ljudi bili u svijetu u kojem su mogli govoriti o Jaldabaothu, koji se oholo pobunio, kojega je njegova majka opominjala, koji je doveo šest suradnika. To jednako vrijedi za čovjeka između smrti i novog rođenja, kao što su za čovjeka zatvorenog u svom tijelu, minerali, biljke, životinje i drugi ljudi stvarnost o kojoj govori. A gnoza je sadržavala ono što je rođenjem doneseno u fizički svijet. I do određene točke, do egipatsko-kaldejskog razdoblja, to jest do 8. stoljeća prije Krista, bilo je moguće da ljudi iz vremena proživljenog između smrti i novog rođenja ponesu mnogo toga sa sobom. Ono što je doneseno i odjeveno u koncepte, u ideje, je gnoza. To je potom nastavilo postojati u grčko-latinskom razdoblju, kada se više nije neposredno percipiralo, kada je još uvijek bilo prisutno kao baština u idejama, kada su samo odabrani umovi znali porijeklo toga, poput Platona, a u manjoj mjeri i Aristotela. Za to je znao i Sokrat, i doista je to znanje platio svojom smrću. Tu treba tražiti podrijetlo gnoze.

Pa, što je s ovom četvrtom post-atlantskom epohom, grčko-latinskom epohom? Vidite, tada bi se samo rijetko moglo oživjeti sjećanje na vrijeme prije rođenja. Ali ipak ste ponijeli nešto sa sobom od onoga što ste prošli prije nego što ste se rodili, a to je bilo vidljivo još u grčko doba. Ljudi su danas izuzetno ponosni na svoju moć mišljenja, ali s tom snagom mišljenja zapravo mogu malo toga razumjeti. Jer današnji um nije stvar kojom se treba posebno ponositi, malo toga se može razumjeti. Moć razmišljanja koju su razvili Grci, naprimjer, bila je drugačije prirode. Bilo je tako da su se,

kada je netko prolazio kroz rođenje, slike iskustva prije rođenja nekako gubile; ali ostala je ona snaga mišljenja koja je bila potrebna prije rođenja da bi se s tima slikama povezalo značenje. To je osobitost grčkog mišljenja, da se ono dosta razlikuje od našeg takozvanog normalnog mišljenja. Jer ovaj grčki način mišljenja može se naučiti obradom imaginacija koje su proživljene prije rođenja. Malo se toga sjećalo od samih imaginacija, ali bitna stvar koja je ostala bila je oštroumnost potrebna prije rođenja da se snađe u svijetu imaginacija koje se imalo. A to je upravo razvoj četvrtog post-atlantskog razdoblja koje je, kao što znate, završilo u 15. stoljeću naše ere, upravo je to bitno, da ta moć mišljenja opada. I sada u petom razdoblju mora se ponovno razviti, iz naše zemaljske kulture. Polako, kolebljivo, mora se razviti izvan znanstvenog pogleda na svijet. Danas smo na početku toga. Tijekom četvrtog post-atlantskog razdoblja, to jest od 747. godine pr.n.e. pa do 1413. nove ere - događaj na Golgoti leži između to dvoje - postoji kontinuirani pad u moći mišljenja. Tak tada snaga mišljenja polako raste i ponovno će dosegnuti pristojnu razinu do trećeg tisućljeća. Čovječanstvo ne bi trebalo biti posebno ponosno na današnju moć mišljenja. Opala je. Nasljeđe mišljenja, koje je još uvijek bilo relativno visoko razvijeno, još je imalo misli koje su ovladavale i prodirale u gnostičke slike. Nisu više bile tako jasne kao za Egipćane ili Babilonce, naprimjer, ali je moć mišljenja još uvijek bila tu; zatim se postupno smanjivala. To je izvanredan način na koji su stvari funkcionirale u najranijim kršćanskim stoljećima.

Misterij Golgote ulazi u svijet, rađa se kršćanstvo. Opadajuća moć misli, koja je još uvijek vrlo živa na Orijentu, ali seže i do Grčke, pokušava razumjeti taj događaj. Rimljani to malo razumiju. Ali ova moć mišljenja događaj na Golgoti nastoji razumjeti sa stajališta mišljenja prije rođenja, sa stajališta mišljenja u duhovnom svijetu. Ali sada se događa nešto neobično: ovo gnostičko mišljenje sada je suočeno s Misterijem na Golgoti. Pogledajte gnostička učenja o misteriju Golgote, ona učenja koja su tako užasna za današnje, naime kršćanske teologe: mnogo je rečeno o Kristu iz starih atavističkih učenja ili iz takvih učenja koja su prožeta ovom snagom mišljenja, mnogo velikih i moćnih stvari koje su danas heretične, užasno heretične. Postupno je moć gnostičke misli opadala. Još uvijek je vidimo kod Manesa u trećem stoljeću, i još uvijek je vidimo kako se širi Katarima - svim hereticima u katoličkom smislu: postoji velika, moćna, grandiozna koncepcija misterija Golgote. Začudo, to je nastalo u prvim stoljećima, a ljudi su bili malo skloni uložiti bilo kakav napor u vezi misterija Golgote i njegovog razumijevanja. A te dvije stvari su u ratu: s jedne strane gnostičko učenje, želeći razumjeti misterij Golgote snažnim duhovnim mišljenjem, i zatim drugo, računajući s onim što dolazi, kada misao više neće imati snagu, kada će joj nedostajati prodornost potrebna za razumijevanje misterija Golgote, kada će biti apstraktna i neplodna. Misterij Golgote, kozmički misterij, sveden je na jedva nešto više od nekoliko rečenica na početku Evanđelja po

svetom Ivanu, govoreći o Logosu, njegovom ulasku u svijet i njegovoj sudbini u svijetu, koristeći što manje koncepata, jer se morala uzeti u obzir opadajuća moć mišljenja.

I tako vidimo kako gnostička koncepcija kršćanstva blijedi, kako nastaje drugačija koncepcija kršćanstva koja želi što je manje moguće koristiti koncepte. Ali naravno, jedna stvar vodi drugoj. Pojmovi poput dogme o Trojstvu ili drugih dogmi preuzeti su iz gnostičkih pogleda i ovdje su apstrahirani, svedeni na pojmovne ljuštore. Ali ono što je stvarno živo je da je u borbu bila uključena strahovito briljantna gnostička koncepcija misterija Golgote i ona druga koja što manje koristi koncepte, procjenjujući kako će do 15. stoljeća ova stara, naslijeđena moć mišljenja opasti, i također kako će se ponovno morati steći na elementaran način, kroz prirodne znanosti promatranjem prirodnih objekata. Možete proučavati korak po korak. Možete čak doživjeti kao unutarnju duševnu borbu ako promatrate sv. Augustina, koji se u mladosti upoznao s gnostičkim manihejstvom, ali to nije mogao probaviti pa se okrenuo takozvanoj 'jednostavnosti', stvarajući primitivne pojmove. Postajali su sve primitivniji. Ipak, kod Augustina se pojavilo prvo svitanje onoga što je opet trebalo steći: znanje polazeći od čovjeka, od konkretnog čovjeka. U stara gnostička vremena pokušavalo se krenuti od svijeta i ići do čovjeka. Sada moramo krenuti od čovjeka i kroz znanje o čovjeku ponovno steći znanje o svijetu. U budućnosti će se morati ići od čovjeka do kozmosa; u davna vremena išlo se od kozmosa do čovjeka. Objasnio sam to ovdje prije nekog vremena, pokušao sam ukazati na prvu zraku koja sviće u ljudskom biću. To možete naći, naprimjer, u Augustinovim Ispovijestima, ali još uvijek je prilično kaotično. Glavna stvar koja je važna, je da se čovječanstvo pokazuje sve više nesposobnim apsorbirati ono što zrači iz duhovnih svjetova, ono što je u obliku imaginativne mudrosti postojalo među drevnima, što je djelovalo u gnozi, pronicljiv intelekt koji je još uvijek bio prisutan kod Grka. Toliko toga u grčkoj mudrosti, čak i ako je ograničena na apstraktne pojmove, ima za posljedicu da netko još uvijek ima ideje, da tako kažemo, koje zapravo mogu razumjeti nešto od duhovnog svijeta. To je tada prestalo; više ne možete razumjeti ništa o duhovnom svijetu s idejama koje jednostavno umiru.

Ono što je izvanredno u vezi s grčkom kulturom je to što iz grčkih ideja lako možete osjetiti da su one primjenjive na nešto sasvim drugo od onoga na što se primjenjuju. Grci još uvijek imaju ideje ali ne više i imaginaciju. To je tako beskrajno upečatljivo, posebno kod Aristotela. Vrlo je jedinstven: znate, postoje čitave biblioteke o Aristotelu. Sve o Aristotelu tumači se na ovaj ili onaj način, ljudi čak raspravljaju o tome je li Aristotel pretpostavio ponovni zemaljski život ili pred-egzistenciju. Sve to dolazi od činjenice da se njegove riječi mogu tumačiti na ovaj ili onaj način, jer je Aristotel radio s pojmovnim sustavom koji se može primijeniti na nadosjetilni svijet, ali više nije imao pojma o njemu. Platon je to mnogo bolje razumio, i stoga može

bolje razraditi sustav pojmova u tom smislu; ali Aristotel je već uhvaćen u apstraktne pojmove i stoga više nije mogao vidjeti ono na što se njegove misaone forme odnose. Ono što je neobično je da je u prvim stoljećima postojala borba u vezi koncepcije Misterija na Golgoti, koja bi ovaj misterij obasjala svjetlom nadosjetilnog svijeta i onda je javlja potreba i razvija fanatizam da se to opovrgne. Ne proziru svi ove stvari, ali neki vide. Oni koji su ih prozreli, nisu se s njima iskreno suočili. Primitivno gledanje na misterij Golgote, dovelo je do fanatizma, tumačenje koje je koristilo samo par pojmova.

Dakle, vidimo da se u određenoj mjeri nadosjetilno mišljenje sve više izbacuje iz kršćanskog svjetonazora općenito, blijedi, nestaje. Iz stoljeća u stoljeće možemo pratiti, kako ljudi percipiraju otajstvo Golgote kao nešto od ogromne važnosti što intervenira u zemaljsku evoluciju, ali kako iz njih nestaje mogućnost da se to otajstvo Golgote shvati bilo kakvim pojmovnim sustavom, ili da uopće shvate svijet kozmički. Pogledajte djelo Scotus Erigene iz devetog stoljeća, 'Die Einteilung der Natur'. Još uvijek postoje slike, čak iako su apstraktne, slike evolucije svijeta. Scotus Erigena vrlo lijepo navodi četiri stupnja razvoja svijeta, ali korišteni izrazi su posvuda neadekvatni. Vidi se da on nije u poziciji razvući mrežu svojih koncepata i učiniti ih razumljivim, uvjerljivim u onome što doista želi sažeti. Posvuda pucaju niti njegovih koncepata. Vrlo je zanimljivo kako to iz stoljeća u stoljeće postaje sve zanimljivije, pa je konačno najniža točka u predanju pojmovnih niti, dosegnuta u 15. stoljeću. Onda opet kreće uspon, ali zapinje u najelementarnijem. To je zanimljivo. S jedne strane je otajstvo Golgote, prema kojem se okreće srce, ali o kojemu se izjavljuje: ne može se razumjeti. Postupno će zavladata opći osjećaj da se ne može razumjeti. S druge strane dolazi promatranje prirode; upravo u doba kada pojmovi blijede. Promatranje prirode ulazi u život, ali nema pojmova s kojima bi shvatili prirodne pojave koje ulaze u promatranje.

To je ono što je karakteristično za ovo doba, na prijelazu iz četvrtog u peto post-atlantsko razdoblje u sredini Srednjeg vijeka, da nema dovoljno pojmova, niti za novo promatranje prirode, niti za istine o spasenju. Pogledajte kako je bilo sa skolastikom u tom pogledu: s jedne strane je imala religijsku objavu, ali iz suvremenog obrazovanja nije mogla izvući nikakve pojmove kako bi obradila tu religijsku objavu. Ova skolastika mora primijeniti aristotelizam; mora se oživjeti. Skolastici su se vratili helenizmu, Aristotelu, kako bi pronašli koncepte s kojima bi prodrli u religijska otkrivenja. A religijska otkrivenja obrađuju se grčkim intelektom, jer kultura tog vremena, da se izrazim paradoksalno, nema intelekta. A upravo oni koji u ovo vrijeme najpoštenije rade, skolastici, ne koriste se razumom vremena, jer u to vrijeme ne postoji, ne pripada kulturi tog vremena. Koriste stare aristotelovske koncepte i za objašnjenje prirode - bitna stvar u 10, 11, 12, 13, 14, 15. stoljeću je da najpošteniji skolastici to koriste za objašnjenje

prirode - i također za razvoj religijskih objava. Tek tada, kao da izranja iz sivih dubina duha, javlja se nezavisno mišljenje, do danas slabo razvijeno: kopernikansko, galilejevsko, koje se mora dalje razvijati da bi se uzdiglo u nadosjetilne oblasti.

Na taj se način može pogledati u dušu, u 'Ja', da tako kažemo, kršćanstva, koje se samo zaogrnilo židovskom dušom, grčkim duhom, rimskim tijelom. Ali samo to kršćanstvo, u odnosu na svoje 'Ja', moralo je uzeti u obzir iščezavanje nadosjetilnog razumijevanja i stoga je do određene mjere dopustilo da se sveobuhvatna gnostička mudrost smanji na ono malo što čini početak Evanđelja po Ivanu. Jer u biti razvoj kršćanstva sastoji se u pobjedi riječi Evanđelja po Ivanu nad gnozom. Tada se, naravno, sve pretvorilo u fanatizam, i gnoza je istrebljena iz korijena.

Sve su to također stvari koje se odnose na rođenje kršćanstva. To je nešto o čemu morate voditi računa ako doista želite prihvatiti impuls za novu ljudsku svijest koja se mora razviti, za novu ideju Božića. Ponovno moramo doći do neke vrste spoznaje koja se odnosi na nadosjetilno. Za to moramo vidjeti nadosjetilno djelovanje u ljudskom biću kako bismo ga mogli proširiti na kozmičko. Moramo pronaći antropozofiju, ljudsku mudrost, koja zauzvrat može dati kozmički osjećaj. To je put. U davna vremena čovjek je mogao promatrati svijet, rođenjem je u egzistenciju ušao sa sjećanjima na iskustva koja je imao prije rođenja. Ovaj svijet, koji je slika duhovnog svijeta, bio je odgovor na pitanja koja je donio sa sobom u ovaj život. Čovjek je sada suočen s ovim svijetom, ne donosi ništa sa sobom, mora raditi s tako primitivnim pojmovima kao što su oni s kojima funkcionira, primjerice, suvremeni pogled na prirodu. Ali mora se ponovno probiti, mora krenuti od čovjeka da bi se od čovjeka uzdigao do kozmosa. Znanje o kozmosu mora se roditi u čovjeku. To je također nešto od božićne misli, kakva se treba razviti u sadašnjosti da bi mogla biti plodna u budućnosti.

PREDAVANJE IV

Dornach, 27. prosinca 1918.

Prekjučer smo pokušali ukazati na poticaje iz kojih se razvilo kršćanstvo. Mogli smo vidjeti kako se stvarno 'Ja', središnja točka kršćanstva, utjelovilo - naravno, to se može reći samo usporedbom - u tri elementa: u staroj hebrejskoj duši, u grčkom duhu, u rimskom tijelu. Sada, kako bismo to podržali, kako bismo mogli govoriti o primjeni kršćanske misli na neposrednu sadašnjost, nastaviti ovo razmatranje, želim, da tako kažem, pogledati nutrinu ovog središnjeg dijela kršćanstva, pokušavajući steći uvid.

Ako netko želi ući u razvoj kršćanstva, ne može učiniti drugačije - a to možete vidjeti već iz moje knjige *Kršćanstvo kao mistična činjenica* - nego pokazati u kojoj se mjeri kršćanstvo razvilo iz misterija pretkršćanskog razdoblja. Općenito, danas nije lako govoriti o misterijima jer je tijekom ljudskog razvoja - to je bila nužnost - nastupila vremenska točka, epoha, ili bolje rečeno, i mi smo u određenom smislu još uvijek tamo zapeli, u kojoj su se misteriji povukli, u kojoj više ne mogu igrati ulogu koju su imali, primjerice, u vrijeme kada se kršćanstvo razvilo iz misterija kao i iz drugih stvari. Postoji dobar razlog zašto se biće misterija povuklo u naše vrijeme, a mi ćemo ući u ovo razmišljanje na temelju onoga o čemu će se raspravljati danas i sljedećih nekoliko dana, a također ćemo moći vidjeti način kako se ovo biće misterija treba ponovno uspostaviti.

Ono što je u drevnim vremenima - govorim prije svega o pretkršćanskim vremenima, recimo prije svega o pretkršćanskim grčkim i pretkršćanskim egipatsko-kaldejskim vremenima - ono što je tjeralo ljude u misterije u onim drevnim vremenima je činjenica da su tadašnjim svjetonazorom bili prisiljeni prihvatiti uvjerenje: svijet koji se prostire oko njih nije sam po sebi pravi svijet; čovjek kao ljudsko biće mora tražiti načine prodiranja u istinski svijet. Snažan osjećaj te činjenice bio je svojstven ljudima tih davnih vremena, ako bi sebi uopće postavljali zagonetku spoznaje. Ti su ljudi bili svjesni činjenice da, ma kako se vanjskim promatranjima pokušalo proniknuti u bit svijeta, s vanjskim promatranjem se u bit svijeta ne može proniknuti. Da bi se sva težina ovog znanja o tim davnim vremenima mogla iznijeti pred svoju dušu, treba čak uzeti u obzir da je riječ o vremenima kada je velika većina ljudi još uvijek imala potpuni vanjski uvid u elementarne duhovne činjenice. Nisu ti ljudi, kao što je slučaj s velikom većinom ljudi danas, opažali samo dojmovima vanjskih osjetila; oni su još uvijek percipirali duhovna bića, u određenoj mjeri, kroz pojave prirode. Također su uočavali učinke koji se nikako ne iscrpljuju u onome što danas nazivamo prirodnim procesima. Pa ipak, iako su ti ljudi općenito govorili o otkrivenju elementarnih duhova u prirodi, bili su duboko uvjereni da ti pogledi na vanjski svijet - ma koliko

vidovati bili - ne mogu dovesti do prave prirode ovoga svijeta, da istinu o biti svijeta treba tražiti na drugi način. Ovi posebni načini su zatim lijepo sažeti u grčkom svjetonazoru u riječima 'Upoznaj samoga sebe'.

Ako netko traži stvarno značenje ovih riječi 'Upoznaj samoga sebe', naći će nešto poput sljedećeg. Ustanovit će se da je snaga ovih riječi proizašla iz uvida da koliko god netko mogao promatrati vanjski svijet, koliko god daleko mogao prodrijeti u vanjski svijet, ne samo da ne nalazi bit samog vanjskog svijeta, nego ne nalazi ni bit čovjeka. Izraženo jednostavno u smislu današnjeg svjetonazora, moglo bi se reći: ti su ljudi bili uvjereni da pogled na prirodu ne može pružiti nikakvo rasvijetljenje o prirodi čovjeka. S druge strane, bili su uvjereni da je ta čovjekova bit povezana s cjelokupnom prirodom rasprostranjenom u svijetu, da će čovjek, ako uspije proniknuti u vlastitu bit, spoznajom te biti, također znati nešto značajno i o svijetu. Bili su uvjereni da se o ovoj prirodi svijeta ne mogu prosvjetliti iz samog svijeta. Ali iz prirode čovjeka, koji je dio tog svijeta, mogu, ako je mogu prepoznati, dobiti i prosvjetljenje o prirodi svijeta. Stoga: upoznaj sebe da bi upoznao svijet - to je bio svojevrsni impuls. I to je bio impuls u pozadini, pa, recimo egipatsko-kaldejske inicijacije. Sve inicijacije se odvijaju po fazama - navikli smo ih zvati stupnjevima - prolaze kroz stupnjeve, penju se kroz stupnjeve. Prvi stupanj, prvi stupanj egipatsko-kaldejske inicijacije, opisuje se riječima: onaj tko se želi inicirati mora prvo proći kroz 'vrata čovjeka'. To je bila prva faza, da tako kažem: prolazak kroz vrata čovjeka. To znači da je sam čovjek trebao biti vrata znanja. Najprije treba prepoznati čovjeka, jer ako se upozna bit čovjeka u samom čovjeku, preko čovjeka se može prodrijeti i u bit svijeta. Stoga je 'Upoznaj samoga sebe' jednako ulasku u biće svijeta kroz vrata čovjeka.

Danas nemam namjeru govoriti u detalje o ovim različitim stupnjevima inicijacije, već bih želio naglasiti ono što je bitno za razumijevanje kršćanstva. Nemojte, stoga, ovo što ću reći smatrati iscrpnim prikazom prirode stupnjeva inicijacije, nego smatrajte da je izraženo kako bi se naglasila pojedinačna karakteristična svojstva ovih stupnjeva inicijacije, koja bi mogla imati i imaju osobiti pripremni učinak za razvoj suštine kršćanstva.

Ono što bi inicijat trebao prepoznati na vratima čovjeka bila je priroda samog čovjeka. To je nešto što nije mogao pronaći - bez obzira koliko daleko i koliko pomno gledao oko sebe - u onome što mu je vanjski svijet pokazivao. U misterijima je bilo poznato da su neke od tajni egzistencije, ostale u ljudskoj prirodi i da se ljudskim snagama mogu naći, ali se ne mogu naći promatrajući vanjski svijet. Oni su bili u to uvjereni. Usmjeri li se pogled na vanjski svijet, prvo se nalaze zemaljska bića prirode koja se šire oko čovjeka. Ali to zemaljsko biće prirode je u neku ruku samo neka vrsta vela, ljuske, u mjeri u kojoj to čovjek prepoznaje. Pa čak i ono što prirodna znanost ima za reći o ovoj vanjskoj prirodi, onako kako se ona predstavlja, po svojoj je

prirodi takvo da uopće ne prosvjetljuje. U to vrijeme je čovjek mogao usmjeriti svoj pogled - a u ta davna vremena to se radilo daleko intenzivnije nego danas - od vanjske prirode koju ovdje na Zemlji vidi u svom okruženju, prema svijetu zvijezda. Tamo je vidio mnoge stvari za koje je u tim davnim vremenima dobro znao - znanje koje je danas izgubljeno za vanjski svijet - da je čovjek s njima povezan, baš kao što je s carstvima biljaka, životinja i minerala ovdje na Zemlji. Znalo se da je čovjek, kao što je rođen iz oblasti prirode na Zemlji, rođen i s nečim u sebi iz izvanzemaljskog kozmosa. No, ono što spaja čovjeka s tim vanzemaljskim kozmosom, spoznao je kada je prošao kroz vrata čovjeka. Čovjek je u određenoj mjeri nosio u sebi ostatke veze od koje se odvojio tijekom prijelaza iz mjesečeve u zemaljsku prirodu. Nosio je u sebi ostatke povezanosti s vanzemaljskim kozmosom. Tako je doveden do vrata čovjeka; gdje je trebao upoznati čovjeka. U sebi je spoznao ono u što je vani mogao samo zuriti, naime u svijet zvijezda.

U sebi je spoznao kako je on, kao pravi čovjek, ne samo uklopljen u zemaljsko tijelo, koje je sastavljeno od carstava zemaljske prirode, nego je spoznao i kako je ono što se od cjeline ulilo u njegovo cijelo biće, izvanzemaljski svijet zvijezda. Čovjek je svojom samospoznajom otkrio, moglo bi se reći, prirodu zvjezdanog neba. Upoznao je kako je silazio stepenicu po stepenicu, silazio takoreći s neba na nebo, prije nego što je stigao na Zemlju i utjelovio se u zemaljsko tijelo. I kroz vrata čovjeka, trebao se ponovno popeti ovim stepenicama - obično ih je bilo navedeno osam. Tijekom svoje inicijacije trebao bi, da tako kažemo, započeti svoj put natrag preko onih stepenica preko kojih je sišao dok se nije rodio ovdje u fizičkom tijelu.

Takvo se znanje ne može steći - uvijek govorim o pretkršćanskom znanju misterija - bez razumijevanja cijelog ljudskog bića. Pripreme kroz koje su oni koji su trebali biti inicirani morali proći u to vrijeme, nešto je o čemu ljudi danas ne vole razmišljati - biram riječi tako da što preciznije izražavaju činjenice - jer ih ti koncepti iritiraju. Da je moguće, ljudi bi i danas htjeli proći inicijaciju, ali kao nešto što povremeno nose sa sobom na svom putu kroz život, nešto što rade sa strane. Želio bih saznati - kako se to danas kaže - što je to što vodi do znanja; u svakom slučaju, suvremeni čovjek ne bi volio doživjeti ono što su doživjeli oni drevni ljudi koji su tražili inicijaciju. Ne bi volio da priprema za spoznaju zahvati cijelo njegovo biće, da postane druga osoba. Ti drevni ljudi morali su odlučiti postati druga osoba. Opisi koje vrlo često nalazite o ovom starom biću misterija daju samo nejasnu predodžbu, jer ti su opisi uglavnom napisani tako da imate predodžbu da su te stare inicijacije prolazile jednako usputno pored ljudi kao i tzv. inicijacije današnjeg masonstva. To nije slučaj. Čak i tamo gdje se stare inicijacije sada oponašaju, radi se samo o oponašanju onoga što se stvarno proživljavalo u tim davnim vremenima, inicijacija koja doista može u životu biti ležerna onoliko koliko to moderni čovjek želi. Ali ono što je bila bitna priprema za onog drevnog je, da je morao proći kroz to unutarne stanje duše koje se

može opisati samo jednom riječju: morao je u najjačoj mjeri iskusiti strah što ga čovjek uvijek osjeća kad se istinski i stvarno pri punoj svijest dovodi pred nešto njemu potpuno nepoznato. To je bila bit starih inicijacija, da su ljudi najintenzivnije morali proživjeti osjećaj: suočenja s nečim s čime se nikako ne mogu suočiti u vanjskom životu.

Ovo stanje duše ne može se postići sa svim silama duše s kojima se danas snalazi u vanjskom životu. Sa silama duše koje ljudi danas vole koristiti, može se jesti i piti, može se društveno kretati prilagođeno na način na koji se to danas čini među uobičajenim klasama, može se poslovati, birokratizirati, da, s njima možete postati profesor, baviti se znanošću, sve to možete, ali ne može se znati što god da je stvarno. Stanje duha s kojim se htjelo spoznati u stara vremena - sjetite se da uvijek govorim u tom starom smislu - bitno je drugačije. Ne možete imati ništa zajedničko sa silama duše koje su korisne za vanjski život, njih treba uzeti iz potpuno različite oblasti čovjeka, takoreći. Te su oblasti uvijek prisutne u čovjeku, ali čovjek se užasava imati posla s njima na bilo koji način. U osobi koju treba inicirati aktivirana je ona oblast koju je moderni čovjek, običan profani čovjek, čak i u to vrijeme, izbjegavao u sebi, nije joj se želio prikloniti, o kojoj voli imati iluzije, u vezi koje želi biti omamljen. Zato se ono izvanjsko - što treba razumjeti više iz nutrine - opisuje kao buđenje iz stanja straha, kroz koje se, naravno, moralo proći, jer u ljudskoj duši jedino to može dovesti do svjesne spoznaje, koja leži u takvoj oblasti koje se čovjek u običnom vanjskom životu boji. Samo iz ovog duševnog raspoloženja, koje je hrabro proživljeno, koje je sada stvarno doživljeno, kada čovjek u duši nije osjećao ništa osim straha od nečega što je nepoznato - jer je kroz strah trebao biti doveden do spoznaje - samo iz tog stanja duše bio je doveden do onoga što sam upravo opisao kao čovjekov silazak iz nebeskog ili duhovnog svijeta, kako je opet odveden uz osam stepenica, koje se naravno, danas samo oponašaju, samo oponašaju prema običajima vremena. Ali onda je čovjek zapravo bio uveden u ovo iskustvo.

Ono što je za nas posebno važno je rezultat za osobu koja je dovedena na ova vrata čovjeka. Čovjek, shvativši puno značenje ovog stajanja pred vratima čovjeka, prestao je sebe smatrati zvijeri - oprostite na izrazu - na dvije noge, sintezom ostalih carstava prirode ovdje na Zemlji. Počeo se smatrati građaninom cijelog svijeta, počeo je sebe smatrati pripadnikom nebesa koja se vide i također onih koja se ne vide. Počeo se osjećati kao jedno s cijelim kozmosom, doista se osjećati kao mikrokozmos, ne samo kao mala Zemlja, već mali svijet. Osjećao je svoju povezanost s planetima i zvijezdama stajaćicama, pa se osjećao rođenim iz kozmosa. U određenoj mjeri, moglo bi se reći, da je osjećao da njegovo biće ne završava na vršcima njegovih prostiju, vršcima ušiju ili vrhovima njegovih nožnih prostiju, već kako se njegovo biće proteže kroz ovu tjelesnu prirodu uzetu od Zemlje kroz beskonačne prostore, i kroz te beskrajne prostore još dalje u carstvo duha. To je bio rezultat.

Ne pokušavajte previše apstrahirati ovaj rezultat, jer zapravo nemate takvog apstraktnog koncepta. Reći da je čovjek mikrokozmos, mali svijet, i imati samo apstraktne misli, nije puno; to je zapravo samo iluzija, samo obmana. Jer ono čime su se ti misteriji bavili bilo je neposredno iskustvo. Osoba koju treba inicirati doista je na vratima čovjeka iskusila kakav je odnos s Merkurom, Marsom, Suncem, Jupiterom, Mjesecom. Doista je iskusio da ti hijeroglifi koji stoje u kozmosu i kroz koje prolazi Sunce - prividno, kako danas kažemo - slike Zodijskog, imaju veze s njegovom vlastitom egzistencijom. Tek ta konkretna spoznaja, temeljena na iskustvu, napravila je ono što sada zovem rezultat. Danas to nije ista stvar ako te stvari prevedemo u apstraktne pojmove. Ako se danas stara iskustva prevedu u apstraktne pojmove: ova zvijezda ima ovaj utjecaj, ona zvijezda ima onaj utjecaj, i tako dalje, onda su to samo apstraktni pojmovi. U ta davna vremena to je bila stvar izravnog iskustva, stvarnog uspona kroz različite faze kroz koje je čovjek sišao prije rođenja. Tek kada je čovjek imao tu živu svijest, kada je iz iskustva znao da je on mikrokozmos, tek tada se osjećao spremnim da se popne na drugu fazu, drugu razinu, koja je u to vrijeme bila stvarna razina samospoznaje. Tamo je čovjek mogao iskusiti ono što on sam jest.

Ono što sam ranije okarakterizirao kao bit koja je ujedno i bit svijeta, nalazilo se za čovjeka u to vrijeme u samom čovjeku; dakle, ako se želi ući u kozmos, mora se proći kroz vrata čovjeka. Unutar ovog drugog stupnja, pokrenulo bi se sve što je na prvom stupnju doživljeno kao znanje. To pokretanje - danas je teško dati čak i predodžbu o tom pokretanju iskustva. Na drugom stupnju čovjek ne samo da je spoznao kako je dodijeljen makrokozmosu, već je postao uključen u svo kretanje makrokozmosa. Sa Suncem se prolazilo kroz Zodijskog, da tako kažem, hodajući sa Suncem kroz Zodijskog, učilo se cijelim putem koji neki vanjski dojam ostavlja na čovjeka. Kad se čovjek suoči sa vanjskim svijetom svojom običnom kognitivnom sposobnošću, on poznaje samo početak vrlo detaljnog procesa. Vidite boju, zamislite boju, možda u svom umu zadržite tu ideju, u svom sjećanju, ali to ne ide dalje. To su tri faze. Kad biste ovo gledali kao nešto potpuno, to bi bilo kao da tijekom dana koji ima dvanaest sati za Sunce, gledate samo tri sata. Jer sve što čovjek uzme kao dojam izvana, što zapravo prati do točke memorijske slike, prolazi u njemu kroz daljnji proces, od memorijske slike dalje, kroz daljnjih devet faza. Čovjek sam za sebe postaje nešto pokretno, iznutra prožeto živim, rotirajućim kotačem, baš kao što Sunce opisuje svoj nebeski krug - prividno, našim današnjim rječnikom rečeno. Tako je čovjek upoznao sebe. No, upoznao je i tajne velikog svijeta. Na prvom stupnju je upoznao kako stoji u svijetu, na drugom stupnju je upoznao kako se kreće u svijetu.

Bez ovih spoznaja kao životnih spoznaja nije moguće postići ono kroz što su u davna vremena prolazili svi koji su trebali biti inicirani u treći stupanj. Živimo u epohi u kojoj je čovjeku prirodno negirati sve što je trostruko, ako

govorimo u smislu misterija, brisati sve trostruko iz svijesti. Jer čovjek danas, priznao on to ili ne, zapravo inzistira na tome da cijeli svijet bude sadržan u vremenu i prostoru. Čak i kod vrlo promišljenih ljudi možete naći kako oni smatraju da je cijeli svijet smješten u prostoru i vremenu. Treba samo pomisliti, naprimjer, kako je začeta ideja o ljudskoj besmrtnosti u epohi devetnaestog stoljeća, kada je materijalizam, teorijski materijalizam, bio na svom vrhuncu. Vrlo su pametni ljudi sredinom, u drugoj polovici 19. stoljeća, uvijek iznova naglašavali: kad bi kod smrti ljudska duša napustila ljudsko biće, na kraju ne bi bilo mjesta; svijet bi već bio toliko ispunjen dušama da ne bi bilo mjesta za te duše. - To su rekli vrlo pametni ljudi jer su zapravo računali s činjenicom da će se ljudska duša nakon smrti nekako morati smjestiti na način koji se može okarakterizirati prostornim pojmovima. Ili još jedan primjer: postojalo je, čak bi i dalje trebalo postojati, Teozofske društvo u kojem su se podučavale razne stvari o višim članovima ljudske prirode. Ne želim reći da su prosvjetljeni vođe napravili istu pogrešku, ali veliki dio sljedbenika zamislio je astralno tijelo kao prilično prostorno: poput vrlo rijetkog oblaka, ali poput prostornog oblaka; i ovi sljedbenici su dosta nagađali kako to moraju zamisliti, kada čovjek spava i taj ga oblak prostorno napušta, gdje se prostorno negdje zadržava. Bilo je vrlo teško uvjeriti veliki broj poklonika da su takve prostorne koncepcije neprimjerene za duhovne ideje.

Ljudima je danas iznimno teško zamisliti da s određene točke na putu spoznaje, čovjek ne samo ulazi u druge dijelove prostora i vremena, već i izlazi iz prostora i vremena, tako da ono pravo nadosjetilno počinje tek kada se napusti, ne samo osjetilne dojmove i njihove vremenske procese, nego i sam prostor i vrijeme, kada se ulazi u sasvim drugačije uvjete egzistencije od uvjeta egzistencije koji su zatvoreni prostorom i vremenom. I ako možda razmislite u sebi dok ovo govorim, možda ćete u vlastitoj nutрини pronaći poteškoće kada se zapitate: kako da to sada učinim, kako da u svojim predodžbama izađem iz prostora i vremena? - Pa ipak, to je bilo pravo postignuće prolaska kroz prva dva stupnja misterija. Da je netko još uvijek imao jasnu svijest o ovim misterijima trećeg stupnja u doba materijalizma, tada se nešto - sada ne govorim o vanjskim pokusima, nego teoriji koja je u pozadini - što je jednako groteskno kao što je spiritizam, ne bi moglo razviti. Onaj tko traži duhove želeći ih dovesti u prostor kao fina tijela, nema pojma da, kada tako radi, već radi bez duha, to jest traži svijet u kojem nema duhova, već nešto drugo osim duhova. Kad bi spiritizam imao ikakvu ideju kako izaći iz vremena i prostora kako bi pronašao duhove, ne bi došao na ovu grotesknu ideju da se može napraviti prostorno uređenje kroz koje se duhovi na neki način oglašavaju, poput vanjskih prostornih učinaka u procesu vremena.

Pa, ukratko, to je ono što se tek trebalo steći kroz prva dva stupnja do trećeg stupnja: sposobnost izlaska iz vremena i prostora. Međutim, priprema za to je stvarni prolazak kroz vrata čovjeka, a zatim i kroz drugi stupanj.

Ovaj treći korak, treći stupanj, opisan je riječju koja se na njemačkom može izraziti na sljedeći način: onaj koji je trebao biti iniciran prošao je kroz 'vrata smrti' [Tor des Todes]. Odnosno, on je sada stvarno znao da je izvan prostora u kojem se odvija fizički ljudski život između rođenja i smrti, i izvan vremena u kojem se odvija ovaj život. Znao se kretati izvan vremena i prostora, u vječnom. Naučio je prepoznati ono što dopire do osjetila, kao što sam često naglašavao, ali se ne može razumjeti unutar ovog svijeta osjetila s onim što dopire do osjetilnog svijeta, jer već sadrži nešto duhovno. Naučio se nositi sa smrću, sa svime što je povezano sa smrću. To je u biti bio sadržaj trećeg stupnja. Kako god promatrati misterijske obrede, koji se razlikuju prema različitim narodima, kako god ih predstavili, posvuda je temeljna preokupacija bila smrt. Svugdje je polazište za treći stupanj svega što se moglo doživjeti - ako moram upotrijebiti paradoksalni izraz, jer boljeg sada nemam - kad se može doživjeti smrt, koja inače izvodi čovjeka iz tijela, kada se to može doživjeti već unutar života u tijelu. U isto vrijeme, to je bilo povezano s mogućnošću stvarnog promatranja ljudskog bića, kako on stoji između rođenja i smrti, kao nečega drugog što je izvan bića do kojeg je sada došao na trećem stupnju. Sada se znalo povezati pojam: biti izvan svog tijela, pri čemu se to 'izvan' tada nije shvaćalo prostorno, nego nadprostorno. Dakle, znali ste kako s tom riječju povezati pojam koji ste tada doživjeli. Tu su također odustali od vjere u zajedničku profanu religiju koja je bila vjera njihovog naroda. Iznad svega, na 'vratima smrti' ostavili bi po strani ideju: vi stojite ovdje na Zemlji, vaši bogovi ili vaš Bog su negdje izvan vas. - Tada je čovjek znao da je jedno, više se nije razlikovao od svog boga, tada je spoznao da je potpuno sjedinjen s njim. U biti je doživljena besmrtnost koju je čovjeku donio ovaj treći stupanj. Besmrtnost se doživljavala kroz činjenicu da je čovjek mogao ostaviti ono što je smrtno u njemu, da se mogao odvojiti od onoga što je smrtno u njemu.

Ali nemojmo, razmišljajući o rezultatu, zaboraviti cijeli put. Cijeli se put sastojao u tome da čovjek nauči prepoznati sebe. Sad čovjek više nije bio u sebi, sad je bio u vanjskom svijetu. U vanjski je svijet prenio ono što je spoznao prodirući u sebe. To je bit te pretkršćanske inicijacije, da je čovjek ušao u sebe da pronađe nešto u sebi, što je onda ponio sa sobom u vanjski svijet, i ono što je našao u vanjskom svijetu, odvajajući se od sebe, to mu se sada pokazalo u pravom svijetlu, da bi se potom osjetio povezanim sa suštinom cijelog svijeta. Ušao je u sebe da bi izašao iz sebe. Ušao je u sebe jer je u sebi mogao pronaći nešto od prirode svijeta, što je mogao pronaći samo u sebi, što nije mogao pronaći vani, ali što je samo vani mogao stvarno iskusiti. Prošao je kroz vrata čovjeka i kroz vrata samospoznaje i smrti da bi ušao u onaj svijet koji je, međutim, izvan njega. Obični prirodni svijet

također je izvan nas. Ali čovjek je shvatio da ono što traži može pronaći samo ako uđe u sebe.

Zatim, nakon što je prošao izuzetno težak treći stupanj, čovjek je bio zreo i spreman za četvrti stupanj. I može se reći da je samim time što je neko vrijeme vježbao život u trećem stupnju, bio zreo za četvrti stupanj na način na koji bi to bilo vrlo teško reći za modernog čovjeka. Jer današnje ljudsko biće - to jednostavno leži u epohi vremena - zapravo ne sazrijeva unutar trećeg stupnja. Ne izlazi lako iz ideje prostora i vremena osim kroz određene ideje moći, koje se, međutim, moraju tražiti na druge načine - o tome ću govoriti sljedećih nekoliko dana - od onih kojima se težilo u drevnim vremenima. S onim što je čovjek iznio iz sebe u vanjski svijet, bio je uzdignut do svijesti ovog četvrtog stupnja, i postao je ono što se na kasnije jezike moglo prevesti kao: 'Kristofor', Kristonosac. To je zapravo bio cilj misterijske inicijacije: učiniti čovjeka Kristonoscem. Naravno, samo je nekoliko odabranih postalo takvim Kristonoscem. Oni su mogli postati Kristonoscem samo tako što su prvo u čovjeku tražili ono što se ne može naći u cijelom vanjskom svijetu, zatim izašli u vanjski svijet s onim što su tražili u čovjeku i zatim se sjedinili sa svojim Bogom. Na taj način su postali Kristonosci. Znali su da su se u strukturi kozmosa ujedinili s onim što se u Evanđelju po Ivanu naziva Logosom ili Riječju - to nije izrečeno u povijesnom smislu, već u anticipaciji; ujedinili su se s onim od čega je sve stvoreno i bez čega ništa što je stvoreno nije stvoreno. Na taj je način, u tim davnim vremenima, otajstvo Krista bilo ponorom odvojeno od čovjeka, a da čovjek prijeđe taj ponor, ovisilo je o tome da se stvarno samospoznajom stavi u poziciju da izađe iz sebe i sjedini se sa svojim Bogom, postane nositelj svoga Boga.

Kako bi nam pomoglo u ovom razmišljanju, hipotetski pretpostavimo da se misterij Golgote nije dogodio na Zemlji, da se evolucija Zemlje odvijala do danas, a da se misterij Golgote nije dogodio. Samo postavljanjem takvih hipoteza 'protiv', može se doista promisliti o značaju takve stvari kao što je misterij Golgote. Dakle, pretpostavimo da se misterij Golgote do danas nije dogodio. Što bi zauzelo mjesto tog sadržaja koji su pojedinci pronašli u sebi kao rezultat drevnih misterija?

Današnji čovjek mogao bi razumjeti staro grčko apolonsko geslo: 'Upoznaj samoga sebe'. Do određene mjere mogao bi živjeti u skladu s ovim riječima 'Upoznaj samoga sebe', mogao bi pokušati, budući da su tradicije sačuvane, proći istim putem inicijacije koji je dala egipatsko-kaldejska kraljevska inicijacija, stoga se mogao pokušati uzdići kroz četiri stepenice na isti način kao što se uspinjalo u pretkršćanskom razdoblju tog vremena kako bi postao Kristofor. Ali tada bi osoba imala vrlo specifično iskustvo. Ako slijedi ovaj moto 'Upoznaj samoga sebe', i pokuša se okrenuti unutra, čak i proći kroz uvjete straha koji su bili pretrpljeni u to vrijeme, zatim kroz naknadni doživljaj transformacije, pokretanjem onoga što je bilo u stanju mirovanja,

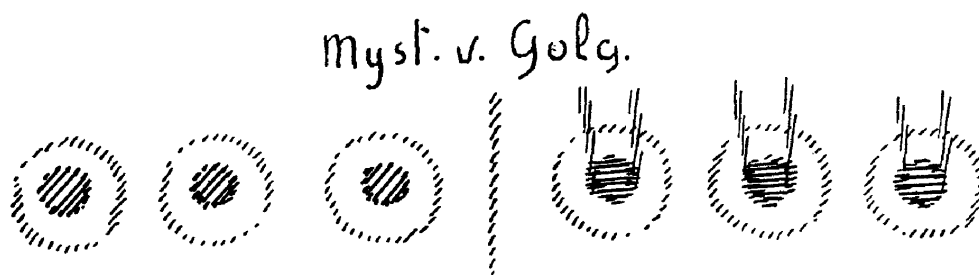
sada bi imao iskustvo da ne nalazi ništa u sebi, da sada u sebi ne nalazi biće čovjeka. To je ono bitno! Naravno, krilatica 'Upoznaj samog sebe' vrijedi i za današnje ljude, ali ta samospoznaja više ne vodi spoznaji svijeta. Ono što je čovjek u starom stanju duše još nalazio u sebi kao povezano s prirodom svijeta, što nije mogao pronaći u vanjskom svijetu, što je morao tražiti na putu samospoznaje da bi to potom stekao kao znanje o svijetu, taj unutarnji čovjekov centar bića koji bi onda mogao ponijeti sa sobom u vanjski svijet da bi postao Kristofor, danas čovjek to ne nalazi u sebi, toga više nema. Važno je to imati na umu! Ljudi s današnjim glupim konceptima koje njeguje takozvana znanost imaju mišljenje: čovjek je čovjek. Današnji Englez ili Nijemac su ljudi, baš kao što je bio i stari Egipćanin. Ali u svijetlu pravog znanja to je besmislica, čista besmislica. Jer stari Egipćanin, kada je prema pravilima inicijacije ušao u sebe, našao je nešto što moderni čovjek ne može pronaći u sebi, jer je nestalo. Ono što se još moglo naći u pretkršćanskom i dijelom u post kršćanskom, grčkom stanju duše, to se izmaklo od čovjeka, izgubljeno je. To se izgubilo, nestalo iz ljudskog bića. Čovjekova organizacija je danas drugačija nego što je bila u davna vremena.

Ako se drugačije izrazimo, možemo reći: u tim davnim vremenima, iako nejasno, iako ne potpuno svjesno, čovjek je ulazeći u sebe pronalazio svoje 'Ja'. To nije u suprotnosti s izjavom da je 'Ja' na određeni način rođeno tek s kršćanstvom. Zato kažem: iako nejasno, iako ne posve svjesno, čovjek je pronašao svoje 'Ja'. Ono se tek kroz kršćanstvo rodilo kao aktivna svijest, ali čovjek je pronašao svoje 'Ja'. Nešto od ovog 'Ja', od ovog pravog, istinskoj 'Ja', nešto je u čovjeku tog vremena ostalo nakon što se rodio. Reći ćete: ne bi li čovjek danas trebao pronaći svoje 'Ja'? - Ne, on ga ne nalazi: pravo 'Ja' kad se rodimo prestaje. Ono što doživljavamo kao svoje 'Ja', samo je odraz 'Ja'. To je samo nešto što odražava naše prenatalno 'Ja' u nama. Zapravo, doživljavamo samo odraz 'Ja', nešto od pravog 'Ja' doživljavamo samo vrlo neizravno. Ono o čemu psiholozi, takozvani istraživači duše, govore kao o 'Ja' samo je zrcalna slika; odnosi se prema stvarnosti kao što se vaša slika u ogledalu odnosi prema vama. Ali ovo pravo 'Ja' koje se moglo naći u vrijeme atavističke vidovitost pa čak i do kršćanskih vremena, nije u osobi koja danas gleda vlastito biće - utoliko što je njeno vlastito biće povezano s tijelom. Čovjek doživljava nešto od svog 'Ja' samo posredno, kada ulazi u odnose s drugim ljudima i karma igra ulogu.

Kada sretnemo drugu osobu i između nas se dogodi nešto vezano uz našu karmu, tada u nas ulazi neki impuls našeg istinskog 'Ja'. Ali ono što u nama nazivamo svojim 'Ja', što označavamo tom riječju, samo je odraz. I kroz činjenicu da svoje 'Ja' doživljavamo samo kao refleksiju u ovoj petoj post-atlantskoj epohi, bivamo spremi iskusiti 'Ja' u novom obliku u šestoj epohi. Upravo je karakteristika doba duše svijesti da čovjek prima svoje 'Ja' samo kao sliku u zrcalu kako bi mogao živjeti u doba duhovnog jastva i drugačije oblikovati 'Ja', ponovno ga doživjeti u novom obliku. Ali doživjet će to

drugačije nego što bi danas želio! Danas bi čovjek svoje 'Ja', koje doživljava samo kao sliku u zrcalu, želio svakako nazvati, a ne onim što će mu se kao takvo prikazati u budućem šestom post-atlantskom razdoblju. Ti mistični porivi koje ljudi imaju i danas: da kroz inkubaciju [Durch Hineinbrüten] u sebi pronađu pravo 'Ja' - koje čak nazivaju božanskim 'Ja' - u budućnosti će ljudi rjeđe imati takve porive. Ali morat će se naviknuti da ovo 'Ja' vide samo u vanjskom svijetu. Ono što će se čudno dogoditi jest da će svi drugi koji nas sretnu i imaju nešto s nama, imati više veze s našim 'Ja' nego s onim što je zatvoreno u koži. Tako se čovjek usmjerava prema socijalnom dobu da će u budućnosti sam sebi reći: moje jastvo je sa svima onima koje susrećem vani; najmanje je unutra u meni. Živeći kao fizički čovjek između rođenja i smrti, moje sebstvo dobivam iz svega osim onoga što je zatvoreno u mojoj koži.

Ovo, što izgleda tako paradoksalno, danas se posredno priprema činjenicom da ljudi pomalo nauče osjetiti koliko su zapravo užasno mali u onome što nazivaju svojim 'Ja' u ovoj zrcalnoj slici. Nedavno sam govorio o tome kako se do istine može doći objektivnim sagledavanjem svoje biografije i tako da se zapitamo što zapravo dugujemo toj i toj osobi od rođenja naovamo. Čovjek će se tako polako razgraditi u utjecajima koji dolaze od drugih; naći ćete izuzetno malo u onome što morate smatrati svojim stvarnim jastvom, koje je, kao što sam rekao, samo zrcalna slika. Pomalo groteskno rečeno, može se reći: u ona vremena kada se dogodio misterij na Golgoti, čovjek je bio izdubljen, postao je šupalj. Važno je da čovjek nauči prepoznati misterij Golgote kao impuls, razmatrajući njegov odnos s čovjekovim postajanjem šupljim. Kad čovjek govori istinito, mora mu biti jasno da mjesto koje je ranije mogao pronaći, recimo, u egipatsko-kaldejskim kraljevskim misterijima, mora nekako biti popunjeno. Tada je još donekle bilo ispunjeno pravim 'Ja', koji danas staje kad se čovjek rodi, ili barem staje u prvim godinama djetinjstva. I to je mjesto zauzeo Krist impuls. Tu vidite pravi proces. Možete sebi reći: ovdje (vidi crtež lijevo) ljudi prije misterija Golgote, ovdje (u sredini) misterij Golgote, (desno) ljudi nakon misterija Golgote.

(vanjski krug= crveno, oko sredine, plavo, spuštajući se odozgo= ljubičasto)

Ljudi su prije misterija na Golgoti imali nešto u sebi što je, kako je rečeno, pronađeno kroz inicijaciju (crveno). Ljudi nakon misterija na Golgoti nemaju više toga u sebi (plavo), izdubljeni su, da tako kažem, a Kristov impuls tone

(ljubičasto) i zauzima prazno mjesto. Kristov impuls ne treba shvatiti kao učenje, poput teorije, već ga treba shvatiti u smislu njegove činjeničnosti. I svatko tko stvarno razumije mogućnost ovog silaska u smislu stare misterijske inicijacije, razumije i samo značenje misterija Golgote u smislu njegove unutarnje istine. Jer danas, kao što je bio slučaj u staroegipatskoj kraljevskoj inicijaciji, čovjek ne može lako postati Kristofor; ali on postaje Kristofor s okolnostima, budući da Krist uranja u šupljinu koja je u njemu.

Velika važnost Kristova otajstva, o kojemu sam govorio - o tome možete čitati u mojoj knjizi *Kršćanstvo kao mistična činjenica* - pokazuje se u činjenici da su stari misterijski principi postali besmisleni: ono što je ranije doživljeno u dubinama misterija, ono što je čovjeka učinilo Kristoforom, stavljeno je izvan velikog plana svjetske povijesti i odvija se kao vanjska činjenica. To je činjenica. Ali iz ovoga ćete vidjeti da je samo inicijacijsko načelo moralo doživjeti promjenu od tih davnih vremena, moralo je proći kroz transformaciju, jer ono što su stari misteriji postavili kao ono što treba tražiti u čovjeku, danas se ne može naći.

Samo se nemojte toliko ponositi činjenicom da današnja prirodna znanost gleda na današnje Engleze, Francuze i Nijemce isto kao što bi, da može, gledala na stare Egipćane. Ne gleda ono što je bitno kod ljudi. Uostalom, i izvana se malo promijenilo od tih davnih vremena, ali ono bitno, ono što se promijenilo, mora se opisati onako kako smo to danas učinili. U ovom opisu, u isto vrijeme vidite potrebu da se princip inicijacije promijeni. Što bi čovjek danas trebao tražiti ako samo želi slijediti onu staru 'Upoznaj samoga sebe' u starom smislu? Što bi postigao kad bi poznao i na sebe primijenio sve opise procesa inicijacije starog Egipta? Više neće pronaći ono što se pronašlo unutar drevnih misterija. A ono što je netko postao na četvrtom stupnju, postigao bi nesvjesno, ali to ne može razumjeti. Čak i ako osoba prođe kroz sve ceremonije inicijacije, ako ide putem koji je vodio do Kristofora, ne može na taj način pristupiti Kristu sa razumijevanjem. Čovjek davnine je to mogao učiniti kad je bio iniciran: stvarno je postao Kristofor. Tijekom evolucije Zemlje čovjek je izgubio mogućnost da u sebi traži ono biće koje je tada postalo svijetlo bića svijeta. Kada traži na isti način čovjek u sebi danas pronalazi prazninu.

Ali u tijeku svijeta nije besmisleno ako nešto izgubite: kao rezultat postajete netko drugi. Ako proširim ono o čemu sam upravo govorio, čovjek danas prolazi kroz svijet s tim šupljim prostorom. Ali to vam zauzvrat daje posebne sposobnosti. I koliko god je istina da su određene stare sposobnosti izgubljene, istina je i da su upravo gubitkom tih sposobnosti stečene nove, koje se sada mogu razvijati na isti način kao i stare sposobnosti u starom smislu. Drugim riječima, put koji je napravljen kroz vrata čovjeka do vrata smrti, danas se mora napraviti na drugačiji način. Ovo je povezano s onim

što sam rekao: Duhovi osobnosti poprimaju novi karakter. Nova inicijacija je bitno povezana s ovim novim karakterom Duhova osobnosti.

U određenom smislu, u evoluciji je došlo do pauze s inicijacijom. Čovjek se osobito u devetnaestom stoljeću daleko udaljio od toga. Tek krajem 19. stoljeća ponovno se pojavila mogućnost pristupa pravoj inicijaciji. I ova stvarno živa inicijacija se priprema, ali će se odvijati na potpuno drugačiji način od one ranije, koju sam danas opisao s određene točke gledišta - kako bih vam dao pripremu za dublje razumijevanje kršćanstva. Ono što je tada bilo potpuno uzaludno: tražiti nešto bitno u vanjskom svijetu koji se prostire, omogućeno je sada upravo zato jer iznutra postajemo tako šuplji. A to će se događati sve više i više, i već je danas u određenoj mjeri moguće to postići putevima spoznaje koji su opisani u *'Kako se stječu spoznaje viših svjetova?'*. Ono što je danas moguće postići jest, na određeni način, pogledati dublje u ovaj vanjski svijet, s istim duševnim sposobnostima, ako se njima pravilno služimo, s kojima se gleda u vanjski svijet. Prirodna znanost to ne čini, ona samo želi doći do zakona, takozvanih prirodnih zakona. Ovi zakoni prirode su apstrakcije. A ako se malo bolje upoznate s uobičajenom literaturom, koja na znanstvene pojmove stavlja filozofsku haljinu - mogao bih reći i filozofsku kapu - onda ćete vidjeti da ovi ljudi koji danas govore o tim stvarima, ne znaju kako bi trebali misliti o odnosu zakona prirode prema stvarnosti. Dolazite do zakona prirode, ali oni ostaju apstraktnu pojmovi, apstraktne ideje. Osobnost kao što je Goethe nastoji nadići zakone prirode. I to je ono što je izvanredno kod Goethea i geteanizma, što je tako malo shvaćeno: Goethe je pokušao izaći izvan prirodnih zakona do oblikovanja prirode, do forme. Dakle, on je uspostavljao morfologiju u višem smislu, duhovnu morfologiju. Nije pokušavao uhvatiti ono što daju vanjska osjetila, nego ono što se oblikuje, ono što vanjska osjetila ne daju, ali je skriveno u oblicima. Tako da danas doista možemo govoriti o nečemu što ima paralelu s vratima čovjeka: možemo govoriti o 'vratima prirodnih oblika'. Želio bih reći da je osvit već bio tu, iako na pomalo nejasan način, kada je iz kaotičnog srednjovjekovnog misticizma čovjek poput Jakoba Böhme progovorio, doduše svojim jezikom, o sedam prirodnih oblika. Ali kod Jakoba Böhme to nije baš jasno i ne baš iscrpno. Ali ono do čega moderna inicijacija sve više mora dolaziti su ti oblici, koji se u vanjskim osjetilnim oblicima pokazuju nadilazeći prostorno-vremensko.

Često sam skretao pozornost na onaj poznati razgovor između Goethea i Schillera, kada su obojica izašli s predavanja prirodoslovca Batsch-a. Zatim je Schiller rekao Goetheu da Batsch ima vrlo nepovezan način gledanja na svijet. Pa, nije bio tako fragmentiran kao što rade današnji prirodoslovci, ali Schiller ga je smatrao vrlo suhoparnim. I Goethe je rekao da se može primijeniti i drugačiji pogled na prirodu. I skicirao je svoju metamorfozu biljaka, izvornu biljku, u nekoliko karakterističnih crta. Tada je Schiller, koji to nije mogao shvatiti, rekao: to nije iskustvo - mislio je da to nije ništa što je

u vanjskom svijetu - to je ideja. - Schiller se držao apstrakcije. Goethe je tada rekao: Ako je to ideja, to mi odgovara, onda svoje ideje vidim očima. - Rekao je da za njega to nije samo ideja koju čovjek formira iznutra, nego je za njega ono što je tamo nacrtao, da je tu, iako se očima ne može vidjeti, kao boje naprimjer. To je prava struktura, nadosjetilna struktura u osjetilima. Istini za volju, Goethe je nije tako daleko razvio. U razmišljanjima koje smo napravili, rekao sam vam: u izravnom nastavljanju ove biljne i životinjske metamorfoze, koju je Goethe samo elementarno razvio, istinsko je prodiranje do ponovljenih zemaljskih života. Goethe obojenu laticu smatra preobraženim listom biljke; on kost lubanje smatra preobraženom vertebralnom kosti. Bio je to početak. Ako se to nastavi u skladu s istim načinom gledanja, dolazi se samo do forme, ali dolazi do 'vrata prirodnih oblika', dolazi se do imaginativnog uvida u te prirodne oblike. I tada stvarno ne gledate samo kosti lubanje, koje su preobraženi kralješci, već cijelu ljudsku lubanju. Dolazi se do zaključka da je cijela ova ljudska glava, preobraženi ljudski oblik iz prethodnog života, samo bez glave. Ono što danas nosite, osim glave, tijelo se naravno materijalom stapa sa zemljom; ali nadosjetilni oblik, koji prolazi kroz život između smrti i novog rođenja, glava je sljedeće inkarnacije. Tu imamo metamorfozu na najvišem stupnju kod ljudi. Ali ne smijete se zavaravati. Naravno da možete reći: ljude zakopamo u zemlju ili ih spalimo, kako to da se tijelo pretvori u glavu? - E, to je računanje s izgledom u današnjem smislu. Ako želite njegovati tu iluziju, morate biti uz one koji skreću pozornost na odlomak u Shakespeareu gdje Hamlet u svom očaju kaže da zemaljski prah Julija Cezara mora još postojati, da su možda ostaci, atomi, koji su nekoć činili rimskog cara sada u nekom psu.

Pa ti ljudi jednostavno ne idu putem kojim ide fizički organizam, bez obzira da li je položen u zemlju ili naprimjer spaljen. Tu se događa preobrazba. Tako je samo glava nestala, nestaje za Zemlje, jer odlazi u svemir; ali ono što je vaše tijelo za sadašnju inkarnaciju, osim glave, to se mijenja, i vi ćete je naći kao glavu - ne možete joj nikako pobjeći - u vašoj sljedećoj inkarnaciji. O materiji ne morate ni razmišljati. Sada nemate istu materiju koju ste nosili u sebi prije sedam godina. Sve što trebate učiniti je misliti na transformaciju forme. To je također prvi stupanj, baš kao što su vrata čovjeka bila prvi stupanj u starom smislu: to su vrata forme. A kada netko zahvati ova vrata forme na živi način, može ući na 'vrata života', gdje se više ne bavi formama, već fazama života, elementima života. To bi odgovaralo onome što sam ranije u staroegipatskoj kraljevskoj inicijaciji okarakterizirao kao drugi stupanj. A treći je ekvivalent ulasku na vrata smrti: to je inicijacija u različite svijesti. Između rođenja i smrti čovjek poznaje samo jednu svijest; ali to je samo jedna od prvih sedam. Ali s tim različitim svijestima morate računati ako uopće želite razumjeti svijet.

Uzmite u obzir da skicu ova tri uzastopna stanja imate u mojoj *Tajnoj znanosti*. Odnose se na razvoj svijeta. Tu imate različite oblike svijesti, Saturn, Sunce, Mjesec, Zemlja i tako dalje, sedam oblika svijesti. U svakoj od ovih faza čovjek prolazi i kroz svijest, od kojih je jedna Zemlja. On prolazi kroz sedam različitih stupnjeva svijesti, na svakom od tih stupnjeva svijesti, tj. Saturn, Sunce i tako dalje, sedam faza života i u svakoj fazi života sedam faza forme. Ono što opisujemo kao naše kulturne epohe, kao staroindijska, staroperzijska, egipatsko-kaldejska, grčko-latinska, naša sadašnja, to su takoreći forme. Živimo na vratima forme. To odgovara vratima čovjeka kada govorimo o tim kulturnim formama, a iz svijeta forme možemo stvoriti ideje o tim kulturama koje slijede jedna za drugom. Ima ih sedam u svakoj fazi života. Ali kada govorimo o fazama života, govorimo o sedam uzastopnih faza, od kojih je, naprimjer, naše post-atlantsko razdoblje jedna, sa staroperzijskim, sa staroindijskim, i tako dalje do sedmog. Sada smo u petoj životnoj fazi, to je faza života, atlantska također jedna, lemurijska također jedna faza života. I tih sedam faza života je tu da bi čovjek mogao postići svijest kakvu danas ima. Ali ova svijest se razvila iz stare svijesti Mjeseca, a ona iz stare svijesti Sunca. Čovjek preuzima oblik svijesti iz svake od ovih planetarnih inkarnacija. Svoje najsavršenije stanje postići će tijekom razvoja Vulkana.

Tu vidite da kroz tri uzastopna misterijska stupnja čovjek dobiva pregled kozmosa. A onda, iz tog znanja o svijetu, on zauzvrat može steći znanje o ljudskim bićima. Iz te spoznaje svijeta sada se dobiva mogućnost pokazivanja razumijevanja za misterij Golgote.

U tom smislu, danas smo primili nekoliko skica, ovog razumijevanja. Ali barem smo mogli razumjeti zašto, naprimjer, misterij Golgote spada u četvrtu post-atlantsku kulturnu formu petog razdoblja života, post-atlantskog perioda života, zašto se to dogodilo na Zemlji. Ako pročitate posljednji ciklus iz Leipzig-a, vidjet ćete kako je taj misterij Golgote pripremljen na Zemlji. Ali sve što je potrebno za razumijevanje ovog misterija Golgote proizlazi iz načela nove inicijacije. Tako da je stara inicijacija u biti išla od spoznaje čovjeka do spoznaje svijeta, a nova se vraća od spoznaje svijeta do spoznaje čovjeka.

Ali ovo je okarakterizirano s gledišta inicijacije. Vi ste na jednoj strani, da tako kažem; a s druge strane vidite odraz. Da biste stekli ovo znanje o svijetu, prvo morate započeti s novim znanjem o čovjeku. I o tome sam nedavno govorio. O tome se mora sasvim drugačije govoriti za staro, i opet za novo vrijeme. Svojim znanjem o čovjeku u starim su danima došli do rezultata koji je bio znanje o svijetu. Teorijski govoreći, mogli bi reći: čovjek je prošao kroz nešto kao životni proces, a onda kada je završio, to je bila spoznaja svijeta; na taj je način u svojoj svijesti krenuo od znanja o svijetu i potom mogao izvući zaključke o ljudskom biću. Danas, ako krenete od ovog

znanja o svijetu, kroz formu, život i svijest, vi zapravo postižete - pogledajte to u mojoj *Tajnoj znanosti* - suštinsko znanje o ljudskom biću. Sve ostalo o spoznaji prirode zapravo nestaje: razumljiv postaje čovjek. Isto tako, kao što sam pokazao, čovjek postaje shvatljiv kao trodijelno biće - kao osjetilno-živčano biće, kao ritmičko biće, kao metaboličko biće - kada se stekne to znanje o svijetu. A sa stajališta čovjeka, onda se može ponovno prijeći na znanje o svijetu.

To nisu proturječja. Proturječja ćete naći na svakom koraku ako želite ući u svijet istine. Ako želite dogmatiku, onda ne možete ići za takvim proturječjima, jer su vam neugodna. Ako želite dogmatiku, možete je pronaći ovdje ili tamo, ali dogmatika nikada neće dati razumijevanje stvarnosti, samo nešto u što se možete zakleti, ako želite. Ako želite prepoznati stvarnost, mora vam biti jasno da se ta stvarnost mora prikazivati s različitih strana. Po životu, je drveni čovjek morao ići od svijeta do čovjeka, novi čovjek, od čovjeka k svijetu; po spoznaji, drevni čovjek je išao od čovjeka u svijet, novi čovjek od svijeta do čovjeka. To je ono što je potrebno. To je opet nešto neugodno za modernog čovjeka, ali danas svatko mora izboriti prolaz kroz to kolebanje, kroz tu nesigurnost! Samo uzmite u obzir da se na drugom stupnju egipatske kraljevske inicijacije čovjek počeo njihati, okretati. Danas, kada čovjek doista ide kroz forme do života, mora dopustiti da bude stavljen u tu mogućnost gdje si kaže: I koliko god lijepe pojmove dopuštam da mi daje ova ili ona tradicionalna vjeroispovijest, svi to pojmovi mogu biti vrlo lijepi, ali kroz njih ne mogu pristupiti stvarnosti ako ne mogu zamisliti i suprotni koncept.

Skrenuo sam vam pozornost na činjenicu da sam misterij na Golgoti čini nužnim postojanje dva suprotna pojma, tako da sebi možete sebi: bilo je doista zlo djelo kada su ljudi ubili Boga koji je bio utjelovljen u čovjeku; ali zapravo je upravo to djelo bilo polazište kršćanstva. Jer da se ubojstvo na Golgoti nije dogodilo, kršćanstvo ne bi postojalo u svojoj stvarnosti. Ovaj paradoks o nadosjetilnoj činjenici može biti vrhunski primjer nekih od paradoksa s kojima se morate pomiriti ako stvarno želite prijeći na razumijevanje nadosjetilnog svijeta, jer bez toga se ne može. Nekad je trebao strah, danas treba prijeći taj ponor koji izgleda kao da stoji bez težišta u kozmosu. Ali morate proći kroz to kako se više ne bi zaklinjali u koncepte, već da bi se koncepti vidjeli kao nešto što osvjetljava stvari s različitih strana, poput slike stabla koje je osvjetljeno s različitih strana. Dogmatik - prirodoslovac i teolog - oni vjeruju da mogu obuhvatiti cjelokupnu stvarnost nekom vrstom dogme. Onaj tko stoji unutar stvarnosti zna da se svaka izjava ove vrste može usporediti s fotografijom snimljenom s jedne strane, koja daje samo jedan aspekt stvarnosti; zna da se barem mora imati suprotan aspekt da bi se pristupilo stvarnosti objekta promatrajući ta dva aspekta zajedno. O tome više sutra.

PREDAVANJE V

Dornach, 28. prosinca 1918.

U promišljanjima ovih dana želio sam prije svega razjasniti, da se za one koji pobliže promatraju razvoj čovječanstva sa duhovno-znanstvenim stavom, čak i u povijesnim vremenima - jer ovih dana smo u biti promatrali povijesna vremena - otkriva činjenica da se cjelokupno stanje ljudske duše, način razmišljanja, pogled na svijet, impulsi za djelovanje, sve što pripada stanju ljudske duše, mijenja na takav način da se te preobrazbe ne mogu naslutiti od vanjske znanosti, koja na ovom području djeluje samo neadekvatnim sredstvima. I pokušao sam to okarakterizirati rekavši: u starijim vremenima, naime u pretkršćanskim vremenima, imamo posla sa samosviješću u čovjeku koja je još uvijek sadržavala stvarne elemente, elemente stvarnosti, dok je u ovom našem razdoblju, koje u biti predstavlja razvoj duše svijesti, ono što čovjek naziva svojim svjesnim 'Ja', samo odraz pravog 'Ja'. Na javnim predavanjima pozivao sam se na iste činjenice rekavši: današnji ljudi, osobito kad žele biti filozofi, ne dolaze do istine, jer su zavedeni filozofskom postavkom, koja igra ulogu u našem gledanju na svijet, i već postaje pogubna, kroz rečenicu: 'Mislim, dakle postojim'. - Ova augustinovsko-dekartovska rečenica nije istinita, već je za današnje ljude istinita rečenica: mislim, dakle nisam! - Ono što današnjem čovjeku prije svega mora doći u svijest je da ono što sažima riječju 'Ja' ili 'Ja jesam', u onome što drži u svijesti kada sebe želi promatrati iznutra kao dušu, da ima samo zrcalnu sliku, zrcalnu sliku koja uključuje i sve naše pojmove koji su izravno povezani s našim 'Ja' i na kojima naše 'Ja' mora raditi. Tako da u našem duševnom životu kao sadašnji ljudi više ne nosimo ništa stvarno - to je samo simulacija; jučer sam izjavio kako igra ulogu, ali u sebi nosi odraz naše prave prirode. Ova činjenica može postati očigledna tek kad se uđe u znanost inicijacije, ako se uzme u obzir razlika između toga kako se moglo prodrijeti u nadosjetilni svijet u drevnim vremenima, kako se mora prodrijeti u naše vrijeme, i da putevi u nadosjetilne svjetove postaju potpuno drugačiji, kako se krećemo iz sadašnjosti u budućnost, od onoga kakvi su bili u davna vremena. To je ono što sam jučer htio razjasniti.

Sada, prije nekog vremena ukazao sam na objektivnu činjenicu na kojoj se temelji sav ovaj razvoj, istaknuo da ako se unutar evolucije čovjek pita: koji su impulsi, koje sile aktivne u evoluciji - moglo bi se ući u trag tim božansko-duhovnim bićima - moglo bi ih se isto tako označiti drugačije - kako Biblija naziva stvoritelje, Elohim. Nazivamo ih Duhovima oblika. Ali istaknuo sam s različitih gledišta da su ti Duhovi oblika - ako smijem upotrijebiti taj izraz, iako zvuči pomalo trivijalno - zapravo u određenoj mjeri odigrali svoju ulogu u najvažnijim stvarima čovječanstva, i da druga duhovna bića preuzimaju ulogu.

Rudolf Steiner - Kako ponovno pronaći Krista ?

Svatko tko ima dovoljno osjećaja za tu činjenicu, koja je dostupna nadosjetilnom istraživanju, da u izvjesnom smislu drevni bogovi ili Bog, u ljudskoj svijesti moraju biti zamijenjeni drugim impulsima, reći će sebi: mnoge stvari su se zasigurno dogodile u evoluciji, čak i u povijesnim vremenima. Takva unutarnja transformacija cjelokupne svijesti u kakvoj se nalazimo i koja će biti sve očitija, sigurno nije postojala u povijesnim vremenima. Zna da se nerado slažem s često ponavljanim frazom: živimo u vremenu tranzicije. - Često sam govorio da se u svakom trenutku može reći da živimo u prijelaznom razdoblju, i kome se sviđa ta ideja, može tranziciju na koju misli smatrati najvažnijom od svih u evoluciji. Ovdje se ne misli na to, kada sam to rekao. Svako vrijeme je zapravo vrijeme tranzicije, važno je ono što je u tranziciji, što je u procesu transformacije. S druge točke gledišta, druge transformacije mogu biti značajnije, za unutarnji duševni život čovjeka, preobrazba na koju ovdje ukazujem, najznačajnija je u vremenima prema neposrednoj budućnosti.

Sada je želimo sagledati s nešto drugačijeg stajališta nego smo to činili jučer i proteklih dana. Ako поближе pogledamo stanje duše drevne Grčke, starog Egipta i starog kaldejskog razdoblja, tada postaje očito da ovo stanje duše nije pokazivalo takvu dvostruku strukturu kao stanje duše modernog čovjeka. Moglo bi se možda bolje reći: u današnjem čovjeku priprema se dvostrukost, snažno je u pripremi i također se izražava izvana u objektivnim činjenicama. Ono što je prije bilo više okupljenih duševnih sila, takoreći, koje su više djelovale kao jedinstvo u ljudskoj duši, razdvojilo se, osobito od 15. stoljeća. To je posve jasno preciznom promatraču evolucije. Predodžbe i život volje bili su mnogo tješnje povezani u prijašnjim vremenima, nego što su danas, te će se sve više dijeliti. A život predodžbi koji danas možemo dokučiti sviješću - običnom, a ne vidovitom sviješću - samo je zrcalna slika stvarnosti, nudi puku zrcalnu sliku stvarnosti, a sadrži i ono što čovjek može dokučiti od svog 'Ja'. S druge strane, čovjek svoj život volje doživljava kao san. Ono što zapravo pulsira u volji, jednako je nesvjesno za čovjeka kao što su mu nesvjesne činjenice sna. Ali kao što čovjek zna da je spavao, iako za vrijeme sna ne zna ništa o sebi, tako on običnom sviješću zna za svoju volju, iako zapravo prespava svo svoje htijenje. Zar ne, ako negdje imate bijelu površinu koja reflektira svjetlost, a na njoj crne mrlje koje ne reflektiraju svjetlost, vidite i crne mrlje, iako tamo nema svijetla. I tako, ako pratite svoj život u retrospektivi, ne samo da percipirate kako ste budni, već također znate da se stanja sna pojavljuju, kao i crne mrlje, u tijeku vašeg života. Istina je dakle, da ne znate ništa o sebi dok spavate, ali kad promotrite cijelu površinu svoje svijesti, rekao bih da se stanja sna pojavljuju kao crne točke. Čovjek je u zabludi ako vjeruje da o svojoj volji zna nešto drugo od onoga što zna o snu. Čovjek je svjestan života ideja, a u svijet predodžbi probijaju se crne točke: to su impulsi volje. Ali čovjek impulse volje doživljava isto tako malo kao što doživljava stanja sna.

Sada, za stariju, pretkršćansku svijest, tama volje nije bila tako velika kao što je danas. Čovjek nije toliko spavao u odnosu na svoju volju; djelovala je instinktivna volja, bila je obasjana životom predodžbi. Predodžbe nisu bile puke zrcalne slike kao danas. Danas su to slike u ogledalu. Tako da s jedne strane čovjek ima život predodžbi, koji je zapravo zrcalna slika stvarnosti, i neku vrstu stanja sna koje prolazi kroz svjesni život: život volje.

Rekao sam da je ono što je izraženo u konstituciji duše, kako sam naznačio, također vidljivo objektivno. Uzmimo dvije ekstremne pojave, koje su samo, mogu reći, poput polova. Ostatak ljudskog života, u mjeri u kojoj je pod utjecajem ljudske duše, predstavlja se slično ovim polarnim pojavama. Jedna od polarnih pojava danas su oni pogledi koji se razvijaju, posebno u takozvanim tajnim društvima stanovništva engleskog govornog područja. Ono što drugi narodi svijeta imaju u smislu tajnih društava, masonskih ili sličnih, sve ovisi o izvornom osnivanju tih društava unutar stanovništva engleskog govornog područja. To je jedna polarna pojava. Druga polarna pojava je ono što je izraženo u takozvanoj kršćanskoj crkvi, utoliko što ova takozvana kršćanska crkva ima obredne i dogmatske elemente.

To su dvije krajnosti, polarne pojave. Ali druge pojave su slične, naprimjer, sve što nazivamo modernom znanošću slično je vjerovanjima tajnih društava stanovništva engleskog govornog područja. Samo je čovječanstvo malo svjesno da je ono što predstavlja moderna znanost u biti slično - ne kažem pod utjecajem, već slično, jer se stvari razvijaju od različitog korijena a tada stabla postaju slična - pogledima koji žive u tajnim društvima englesko govorećeg stanovništva. Tako je i s velikim dijelom popularnog svjetonazora. Danas mnogi ljudi teže slično a svoje mišljenje ne orijentiraju prema nikakvom znanstvenom svjetonazoru. Od znanstvenih pogleda jedino je filozofija, gledano iznutra, još uvijek jako ovisna o stavovima Katoličke crkve. Čak i podjela čovjeka na tijelo i dušu - često sam to govorio - koju današnji filozofi smatraju znanošću bez predrasuda, nije ništa drugo nego rezultat Osmog ekumenskog koncila u Carigradu, tako da filozofija 'bez predrasuda' zapravo nije ništa drugo nego daljnja provedba odluke Vijeća. Za one koji ne gledaju na stvari onako kako ih danas sveučilišta prezentiraju ljudima, nego se stvarno bave činjenicama, filozofija, upravo utoliko što razvija taj dualizam tijela i duše, ne gradi na faktičkoj podjeli čovjeka na tijelo, dušu i duh - uostalom, duh je ukinula Katolička crkva na spomenutom koncilu - ništa više od apstraktnog praznovjerja koje se temelji na tom koncilu, naravno nesvjesno. Sada ćete naći ove dvije polarne pojave oslabljene. Kao što je u umjerenom pojasu oslabljena sjeverna polarna hladnoća, malo sjevernije ili južnije od ekvatora oslabljena je ekvatorijalna, a u Australiji je oslabljen južni pol, tako možete to naći oslabljeno i u znanosti, u popularnom svjetonazoru. Ali ako pogledate krajnosti, stvari možete razjasniti. Vidite, pogled na tajna društva englesko govorećih naroda, gledajući na ono što se smatra temeljem cijelog kozmičkog procesa, posebno

naglašava takozvanog arhitekta svjetova, velikog graditelja svjetova. Kroz svakakve simbole, kroz svakakve obrede, oni vizualiziraju način na koji veliki arhitekt svih svjetova radi unutar svjetskih zbivanja. Ali ne vidi se kako ovo je mišljenje kao utvara moderne znanosti. I nastavlja je proganjati. To je gledište koje nastoji sagledati puki odraz svijeta u zrcalu, samo ono što je odraz stvarnosti.

Dakle, tu imate jednu krajnost koja računa samo sa odrazom stvarnosti, koja u osnovi živi potpuno izvan stvarnosti kada postane dogmatski pogled na svijet. Zato se s tim stvarima može učiniti toliko nestašluka; zato obredi i simboli s kojima se ozbiljno namjerava, mogu postati maskenbal ili puko hvalisanje. Radi se o onome što je u svijesti čovjeka danas dobro za njega; to je za njega senzacija, jer se računa upravo s današnjom sviješću, s onom sviješću koja je upravo zrcalna slika stvarnosti, koja sadrži zrcalnu sliku stvarnosti.

Druga je krajnost ono što crkva nudi. To je doista radikalno drugačije od onog što je 'nerv' svjetonazora ovih tajnih društava. Ono što nudi kršćanska crkva obračunava se s drugim polom, s polom volje, s onim impulsima u ljudskim bićima koji dolaze u svijest samo poput noćnog sna, obračunava se sa stvarnošću, ali sa stvarnošću koja spava. Otuda neobičan razvoj ovih kršćanskih crkava. Osebujni razvoj ovih kršćanskih crkava sastoji se u činjenici da su one rastapale potpuno različite koncepte starih vremena, u takozvani pojam vjere. I tko god zna kako se pristaše gotovo svih kršćanskih nazora odvrćaju od znanja i uvijek iznova okreću vjeri, osjetiti će nešto od sna u ovom pojmu vjere, u ovom poimanju vjere. Odatle i čežnja da se ne dopusti da čista svijest prosvijetli kroz ono što želi ući u ljudsku dušu iz oblasti gdje i san potječe. Stoga je u starijim stoljećima, ono što sam okarakterizirao kao sadržaj stare gnoze, otupjelo u potpuno apstraktne dogme, koje sada ne treba razumjeti, već samo prihvatiti. A u protestantizmu je znanje svedeno na puko vjerovanje, puko subjektivno uvjerenje, koje svoju posebnu osobinu vidi u nadogradnji onoga što se ne može dokazati, gdje znanost nema što reći i tako dalje. Tu imate dvije krajnosti koje su se razvile u konstituciji duše, na temelju objektivnih činjenica.

Sada se može postaviti pitanje: što zapravo leži u tom rascjepu dva pola ljudskog bića, volje i predodžbi, životu predodžbi koji je postao samo zrcalna slika, i u životu volje, koji je potisnut u nesvjesne predjele i prespavan, što je u osnovi toga? U osnovi toga je činjenica da se impuls za slobodom bori da se pojavi u povijesnom razvoju ljudskog bića. Čak je i sloboda, dragi prijatelji, proizvod evolucije! Ranija vremena nisu bila spremna za razvoj pravog impulsa za slobodom.

S jedne strane, vrijeme u kojem živimo može se okarakterizirati kao što sam to ranije učinio: Duhovi osobnosti zauzimaju mjesto Duhova oblika. Subjektivno, tu vanjsku, objektivnu činjenicu razvoja, prati borba za slobodu

Rudolf Steiner - Kako ponovno pronaći Krista ?

u ljudskoj duši. Kako god se događaji odvijali izvana, što god se i dalje događalo kaotično, ono što se bori da se to dogodi u sadašnjosti i bliskoj budućnosti, je da se čovjek upravo u dobu duše svijesti u kojoj živimo zatvoreni od 15. stoljeća, bori da prodre impuls slobode. Razumijevanje impulsa slobode ono je čemu teži moderno čovječanstvo i što će se tražiti sve više i više.

Ali ova sloboda može izaći iz ljudske duše kao impuls, samo ako ova ljudska duša ima priliku za to. U starim vremenima sloboda u svom punom opsegu nije bila moguća iz jednostavnog razloga što je prije doba duše svijesti, u svakom impulsu djelovao instinkt. Ako čovjek u svoju svijest može apsorbirati samo ono što se u njegovoj svijesti pojavljuje iz stvarnosti, ono ne može biti slobodno. Prirodna znanost i danas računa na tu neslobodu, na unutarnju nužnost, jer ne poznaje činjenicu, da u našoj svijesti, kakva se danas razvija, u svijesti koju možemo razviti upravo kroz prirodnu znanost - znanstveni pojmovi čak u najvećoj mjeri pokazuju tu zrcalnu svijest - ne žive pravi impulsi; tu ne živi ništa, ono što dolazi upravo iz naše vlastite fizičke ili duševne ili duhovne stvarnosti. U našoj svijesti, pogotovo kada razvijemo ono što sam u svojoj 'Filozofiji slobode' nazvao čistim mišljenjem, stvarnost živi u slici, ali u zrcalnoj slici. Čim stojite u nekoj stvarnosti, stvarnost pritiska, jer stvarnost jest nešto, i koliko god se slaba činila, ona je element nužde, pritiska, te se mora slijediti. Ali ako na vašu dušu utječe zrcalna slika: zrcalna slika ne sadrži nikakvu aktivnost, ne sadrži ništa od moći. Odras je samo puka slika, ne tjera dušu, ne sili dušu. U dobu u kojem svijest teži zrcalnim slikama, istodobno se može razviti i poticaj za slobodom. Sve dugo tjeralo bi čovjeka da nešto učini. Ako živi u takvim svjesnim idejama, koje su slike i samo slike, koje samo odražavaju stvarnost, a nisu stvarnost, tada ga nikakva stvarnost ne može tlačiti. U ovom dobu može razviti svoj impuls slobode. To je tajanstvena činjenica koja je u osnovi našeg suvremenog života. Činjenica da su ljudi u ovo doba postali materijalisti ima veze s činjenicom da ljudi osjećaju da nema ničeg stvarnog kada pogledaju unutarnji život, tamo žive samo slike. I naravno, ono drugo se traži samo unutar svijeta osjetila. Istina je, ne može se pronaći nikakva stvarnost unutar ljudske nutrine, ni duhovna ni fizička; mogu se pronaći samo slike. Nije uvijek bilo tako, tako je u ovo doba. Naše je doba stoga pogodno za razvoj materijalizma, jer je postala besmislica reći: mislim, dakle postojim. - Moralo bi se reći: mislim, dakle nisam! - To znači da su moje misli samo slike. Kada pojmem sebe kako mislim, ja nisam, ja sam samo slika. Ali ova slika je ono što mi daje mogućnost slobode.

To je opet činjenica, koja se za one koji, mogu reći, promatraju život prema određenim lajtmotivima, već otkiva izvana kroz pojave. Istina ove činjenice postaje jasna tek kada se vratimo znanosti inicijacije, pravoj znanosti duha. Treba samo uzeti u obzir činjenicu da ljudi, u onoj mjeri u

kojoj danas misle ili su znanstveno aktivni, u osnovi žive vrlo snažno oslonjeni na koncepte naslijeđene iz starijih vremena.

Ova se činjenica upečatljivo pokazuje u slučaju jedne polarne pojave. Uzmite poglede na tajna društva stanovništva engleskog govornog područja, kako su se proširila na ostatak svjetske populacije, i vidjet ćete da se unutar tih tajnih društava ističe staro s određenom sklonošću. Što se na ovom području više može isticati da je neki obred, neka dogma, stara, to se više - oprostite na izrazu - od požude liže prste. A ako netko na bilo koji način želi zaokupiti ljude nekakvom tajnom znanošću ove vrste, najavljuje je barem kao ružokrižarsku ili čak egipatsku. Ali uvijek stara, mora biti nešto stara. I to prilično odgovara činjenici da se u tim društvima ne njeguje znanje koje se stječe u današnje vrijeme. Zasigurno se neke stvari istražuju izravno, makar i po pravilima stare, zastarjele znanosti duha. Ali protiv nečega poput ovoga čemu se ovdje teži, protiv znanosti duha koja se razvila izravno iz impulsa sadašnjosti, protiv nečega takvog, s te strane se suprotstavlja svim silama. Dakle, to suprotstavljanje je samo tradicija ovih ekstremnih pojava. Ali svatko tko današnju prirodnu znanost ne gleda nepromišljeno, već je može shvatiti iznutra s obzirom na njen način razmišljanja, zna da su svi pojmovi s kojima prirodna znanost radi, čak i sve ideje - ne pojedinačni zakoni prirode, nego oblici zakona prirode - ako se izuzme goetheanizam, koji je prilično nova pojava, već uobičajena, trivijalna znanost, u osnovi naslijeđeni koncepti. Pokusi sadrže nešto novo, opažanja sadrže nešto novo, pojmovi nikada nisu novi, oni se nasljeđuju. Ali ako se skrene pozornost na jedan ili drugi od smjerova znanosti, onda se užasno naljute, stvarno se naljute. Jer poriču porijeklo svojih koncepata.

Odakle zapravo dolazi moderna misao koja se čini najviše prosvijećenom? To je samo dijete drevne religije. Zasigurno, religijske ideje su odbačene: ljudi više ne vjeruju u Zeusa ili Jahvea - mnogi ne vjeruju ni u Krista. Ali način na koji su ljudi razmišljali u danima kada su vjerovali u Zeusa, u Jahvea, u Ormuzda, u Ozirisa, način razmišljanja je ostao. Danas se primjenjuje na kisik, vodik, elektrone, ione ili Hertzove valove - objekt nije bitan: način razmišljanja je isti. Samo kroz znanost duha, može se koristiti novo razmišljanje, za nadosjetilni svijet i također za fizički svijet. I, kao što sam često spominjao, Goethe je svojom morfologijom dao elementarni početak prirodnoj znanosti, zbog čega je napadaju zastarjeli pogledi. Goethe je također počeo s fizikom. Ali plodnost ovog početka danas se još malo cijeni.

Dakle, radi se s onim što je ostatak. I to je uostalom razumljivo; jer u doba kada svijest nije ispunjena elementima stvarnosti nego samo zrcalnim slikama, sama svijest ne može doći do nekog sadržaja, ako je ovisna samo o sebi, kao obična, svakodnevna svijest.

I opet, religiozni način razmišljanja, kako je usvojen? Pa, djetinjasta je ideja misliti da su drevni teolozi špekulirali o stvarima iz Starog zavjeta, kao

Rudolf Steiner - Kako ponovno pronaći Krista ?

što to čine današnji filozofi sa svojim naslijeđenim idejama, ili da su moderni teolozi špekulirali o idejama iz Novog zavjeta. To je djetinjasti način razmišljanja. Ono što se pojavljuje u Starom i Novom zavjetu, kao i u vjerskim knjigama raznih naroda, došlo je iz nadosjetilne vizije, ali iz vrlo drevnih nadosjetilnih vizija. Sve je to otkriveno kroz nadosjetilnu spoznaju. A kad su se prikazi uzeli iz nadosjetilnog svijeta, s njima su se ponijeli i oblici mišljenja, tako da danas dobar zoolog, dobar kirurg, a da toga nije svjestan, radi s oblicima mišljenja, vrstama ideja, koje je vizionar Starog i Novog zavjeta oblikovao na svoj način. Naravno, to je nešto što danas ljude ljuti kada im se kaže: i ako ste zoolozi, fiziolozi, radite na drugom području, ali radite s oblicima mišljenja koji dolaze iz vizija starih proroka ili vizija evanđelista. - Jer ono što je razrađeno u posljednja četiri stoljeća od pojave kopernikanizma i galileizma u smislu stvarnih ideja, čak oblika ideja, određenih načina mišljenja, to je još uvijek vrlo malo. I upravo je to ono što se koristi kao osnova za ponovno pronalaženje nadosjetilnih putova spoznaje kroz stvarnu antropozofski usmjerenu duhovnu znanost. Zato sam već osamdesetih godina u svom uvodu Goetheove morfologije, jasno naznačio - a riječi sam dao ispisati kurzivom - da Goethea smatram Keplerom i Kopernikom organske znanosti, kako bih naznačio put koji vodi ravno u nadosjetilnu sferu, ali polazi od dobrog tla koje je ovaj način stvoreno na elementaran način. Vrste ideja koje i danas opsjedaju ljudske glave proizlaze iz stare vizionarske, odnosno stare atavističke, nadosjetilne percepcije. Drevni kreatori, Duhovi oblika, aktivni su u cijelom ovom razvoju ljudske svijesti. Otkrili su se nadosjetilnoj svijesti. Za one koji žive u novom duhovnom životu, više se ne otkrivaju ti duhovi, nego Duhovi osobnosti.

Sada me možete pitati: koja je razlika? - Ta se razlika pokazuje unutar znanosti inicijacije. Zato je moderni znanstvenik još uvijek vrlo čudan za opću svijest, čak i za znanstvenu svijest, jer ta znanstvena svijest ima u sebi vrlo malo tinjajućeg galileizma, kopernikanizma, geteanizma, čak i vrlo elementarnog, jer još uvijek općenito dominira način mišljenja drevnih vidovnjaka. Karakteristika je ovih Duhova forme, koji su dali stare vizije, da su u čovjeku oživjeli predodžbe koje su bile aktivne u starim religijama, također i u kršćanstvu do danas. Neobična stvar je da kada su se ovi Duhovi oblika, koji su nazvani kreatorima, otkrili, prvo su se otkrili kroz imaginacije, imaginacije koje se nehotice javljaju u čovjeku. To je bila daljnja manifestacija ovih Duhova oblika. A iz takvih imaginacija nastala su shvaćanja svih starih religija. Znači, imaginacija je prvi stupanj nadosjetilne spoznaje, zatim dolazi inspiracija, a zatim dolazi intuicija. Ali svi oni koji su htjeli steći nadosjetilno znanje u starom smislu polazili su od imaginacije, jer su morali pronaći put do tih Duhova oblika.

Sada se mora pronaći put do Duhova osobnosti. Sada postoji ogromna razlika. Jer ti Duhovi osobnosti ne daju imaginacije onima koji ih žele dosegnuti; jer ih moraju sami steći, moraju se susresti s Duhovima

Rudolf Steiner - Kako ponovno pronaći Krista ?

osobnosti. Nije bilo potrebe za susretanjem Duhova oblika. Tada se moglo biti, kako god to nazvali, pod milošću bogova: tada su Duhovi oblika dali svoju imaginaciju na vizionarski način. Mnogi i danas traže ovaj put, jer je ugodniji, iz razloga što se do njega može doći samo patološki. Čovjek je evoluirao, a ono što je u davna vremena bilo psihološko, sada je patološko. Sve što je vizionarsko i ono što se temelji na nenamjernoj imaginaciji, danas je patološko i gura čovjeka ispod svoje razine. Ono što se danas traži od ljudi koji žele napredovati do inicijacijske znanosti ili zapravo do inicijacijske percepcije, jest da sasvim svjesno razvijaju svoju imaginaciju; jer mu Duhovi osobnosti ne daju nikakve imaginacije, on ih mora nositi prema njima. I još nešto se događa danas. Kada razvijete, razradite valjane imaginacije, tada ćete susresti Duhove osobnosti na svom nadosjetilnom putu znanja, i osjetit ćete moć koja vam potvrđuje te imaginacije, želi ih učiniti objektivnim.

Najelementarniji put za duhovnog istraživača danas je obično traženje imaginacije iz najkompetentnijih, najboljih spoznaja modernog znanja. Zato sam uvijek isticao da je moderna prirodna znanost najbolja priprema za duhovno istraživanje. Jer daje mogućnost izdizanja do plodnih slikovnih predodžbi, osobito ako ih se slijedi u goetheovskom smislu. Ali naravno da se mogu napraviti slike koje su jednostavno fantazija; možete spojiti svakakve stvari u neku proizvoljnu imaginaciju. Ove imaginacije koje imate, prvo moraju potvrditi Duhovi osobnosti svojim pristupom, koji dolaze s inspiracijom i intuicijom. A inspiracije i intuicije dolaze od Duhova osobnosti. Čovjek točno zna: povezan si s onim duhovima koji se otkrivaju iz sivih duhovnih dubina današnjeg čovječanstva, ali za tebe ostaju jalovi, ako ne doneseš jezik. - Zato jer ti Duhovi zadržavaju imaginaciju za sebe. Duhovi oblika, stavljaju imaginaciju pred osobu s nadosjetilnom vizijom, Duhovi osobnosti zadržavaju imaginaciju za sebe, i s njima se mora komunicirati, kao što se mora sporazumijevati s osobom, tako da se mora misliti i o mislima koje on ima, ali misli koje se kroz međusobni odnos moraju prenijeti i s njega na drugoga i s drugoga na njega. Čovjek bi morao imati slobodan odnos s Duhovima osobnosti. Cijela unutarnja struktura duhovnog života se mijenja. Taj nehotični element koji je činio osnovu starih objava sam se ulijeva u određeni impuls koji se doživljava u slobodnoj aktivnosti. Onaj tko ne želi plivati po površini svjetskih zbivanja, već se želi uključiti u ono što se stvarno može dogoditi, prati danas ta svjetska zbivanja na način da postane svjestan - možda u početku iz nečega sasvim površnog - da se želi ostvariti novi svjetski plan, da se nešto duhovno želi dogoditi iza vanjskih vidljivih događaja. To je ono što se može, rekao bih, naslutiti iz onoga što se događa u svijetu, ali ostaje vrlo nejasno.

Osobito u sferi socijalnog života, mnogi ljudi mogu imati osjećaj da se nešto želi realizirati, nešto se želi dogoditi, ali ako netko želi razumjeti što je to što se mora dogoditi, tome mora pristupiti s nečim što samo on može steći za sebe. Ono što sam predstavio kao vrstu - ali samo jednu vrstu, jer to nije

program nego stvarnost - nužnih socijalnih impulsa, stečeno je na taj način. Zato uvijek mogu reći: to nije nešto smišljeno, niti nešto oblikovano iz nekog ideala - onoga što se danas naziva idealom - nego je ono što se želi ostvariti i što će se također ostvariti, samo izraženo pojmovima. Ali to se ne može konceptualizirati osim ako se prvo ne razradi mogućnost dolaska do slika, koje će potom biti verificirane, provjerene, potkrijepljene od strane Duhova osobnosti koji tkaju novi svjetski plan.

Ovaj sadašnji razvoj zahtijeva od nas da se uključimo u skidanje svega što je zastarjelo, također skidanje svega što je zastarjelo u trenutnoj znanosti, i stvarno pronalaženje puta u nove oblike mišljenja, tako da unutar tih novih oblika ne dođemo do zastarjelih vizija, već do imaginacija izgrađenih svom našom voljom, koje onda suprotstavljamo objektivnim događajima u duhovnom svijetu i tako ih dajemo provjeriti. To je tako radikalna razlika od svih ranijih nadosjetilnih znanja, da se brojni ljudi koji se oslanjaju na ranije nadosjetilne spoznaje, zubima i noktima opiru ovoj apsolutnoj transformaciji cjelokupne nadosjetilne spoznaje. Jer od ljudi koji žele steći nadosjetilno znanje traži se nešto, nešto radikalno, izvorno i elementarno, nešto što želi prodrijeti do izvora i što se želi i mora obračunati sa svime što je - svjesno ili nesvjesno - zastarjelo. Zbog toga se tako malo važnosti pridaje svemu što je dano unutar znanosti duha koja je ovdje predstavljena. Ono što je tradicionalno predano svakako je nešto što je vrijedno poštovanja, ali mi smo na prekretnici u evoluciji kada se u pogledu takvih stvari treba prepoznati da je ono što je predano prošlo, i da se mora steći nešto novo. Dakle, u znanosti duha koja stvarno računa s današnjim uvjetima, ne može se govoriti o staroj vjeri, niti se može govoriti u smjeru prema takozvanom majstoru arhitektu svih svjetova. Jer oboje pripadaju samo vanjskoj svijesti. Dođe li se do one svijesti koja se stječe izvan tijela i izvan tijeka života, a koja je stvarno u duhu, tada se volja i imaginacija ponovno stapaju u jednu stvarnost. I ono što je samo arhitektura, to jest samo forma, ono što su beživotni simboli, dobiva unutarnji život. I ono što je nejasno, puko vjerovanje, postaje konkretno znanje, mijenja se u znanje. Oboje se sjedinjuje, oboje postaje nešto živo. To je ono što čovječanstvo mora doživjeti. Stari obredi, stari simboli, moraju se osjećati kao zastarjeli, cijeli način razmišljanja mora se osjećati zastarjelim. Jer ono što je kruta forma mora dobiti život.

Promislite samo koliko se i danas radi sa zastarjelim pojmovima! Naravno, time se još uvijek mogu raditi korisne stvari na mnogim područjima. Ali čovječanstvo bi postalo paralizirano, sasušeno, da ono što je zastarjelo ne ustupi mjesto nečemu što sadrži unutarnji život. Ne možemo više raditi pod simbolom arhitekta u krutom obliku, u tradicionalnim simbolima, u tradicionalnim dogmama; umjesto toga, ono što bi čovjeka trebalo dovesti u dodir sa svijetom mora biti spontana, živa stvar.

Čak ni na početku kršćanskog razvoja, naprimjer, samo kršćanstvo još nije bilo utemeljeno na nečem živom. Često sam skretao pozornost na činjenicu da su prvi opisi kršćanstva proizašli iz drevne egipatsko-kaldejske znanosti. Čak ni datumi nisu utvrđeni povijesno. Naprimjer, datumi koji određuju svetkovine astrološki su izračunati, godina rođenja i smrti Krista Isusa astrološki su izračunati, cijela Apokalipsa temelji se na astrologiji. U davna vremena to je bilo živo, ali sada je mrtvo, puka računica, naravno. Ponovno oživljava tek kada se stvari shvate na živ način, naprimjer kada se godina rođenja Krista Isusa ne izračunava po zvijezdama, nego kada se to vidi onakvom vizijom koja se danas može postići na opisani način. Tako stvari oživljavaju. Danas nije život kada se računa je li jedna zvijezda u opoziciji s drugom, u konjukciji, i tako dalje, nego kada se iskusi koje su to suprotnosti, kada se to shvati u sebi, a ne vanjskom matematikom. Protiv ove vanjske matematike ne treba ništa posebno reći. Naravno da može rasvijetliti i baciti svijetlo na neke stvari, iako na neke stvari može i tamu, ali to nije ono što je danas stvarna potreba čovječanstva. Niti se stvari mogu vratiti na stari način; dale bi samo nešto sasušeno, nešto što paralizira ljudski razvoj. Ali naravno, uvijek ima neke veze s time kako današnji ljudi procjenjuju takve stvari, iako za stjecanje ovakvog načina razmišljanja ne treba sam imati nadosjetilne spoznaje - zdrav razum omogućuje prepoznavanje znanosti duha - ali procjenjuju da se ovakav način razmišljanja može steći samo na neugodan način, dok je vrlo lako prihvatiti stare tradicije, stare metode i, naravno, još lakše vjerovati u dogme crkve.

Sada, međutim, postoji činjenica s kojom smo se često bavili s različitih stajališta: ova promjena, koja se događa u stanju ljudske duše, znači s jedne strane otkrivenje Duhova osobnosti koji struje van; iznutra znači oslobađanje impulsa za slobodom iz dubine duše, koji se odražava u svemu što sada tako hitno izbija pred ljude kao veliki zahtjevi čovječanstva. Socijalne zahtjeve čovjek razumije samo ako ima na umu ovaj razvoj stanja ljudske duše. Sjetite se komentara koji sam jučer dao: da danas - u najboljem slučaju, rekao sam - ljudi počinju osjećati svoje pravo 'Ja' dolazeći u kontakt s drugim ljudima. Drevni čovjek je razumio 'Upoznaj samoga sebe' u vanjskom svijetu. Drugačije je za nadosjetilnu percepciju, ali u vanjskom svijetu, u svijetu u kojem živimo između rođenja i smrti, i u kojem živimo s običnom sviješću, čovjek starih vremena imao je nešto stvarno kada je htio govoriti o svojem 'Ja'. Noviji čovjek ima samo zrcalnu sliku pravog 'Ja', nešto od pravog 'Ja' koje struji, on ima posebno kada dođe u kontakt s drugim ljudima; druga osoba koja je s njim povezana karmički ili na neki drugi način, zapravo mu daje nešto stvarno. Ako želite radikalno reći - to je karakteristika današnjih ljudi - iznutra smo šuplji u odnosu na stvarnost našeg 'Ja'. Svi smo mi šuplji iznutra i moramo to sami sebi priznati. Kada zaista iskreno i pošteno sagledamo život, otkrivamo koliko su utjecaji drugih ljudi na nas važniji od onoga što tvrdimo da smo sami stekli. Suvremeni

čovjek sam stječe izuzetno malo, osim ako se stječe znanje iz nadosjetilnih izvora. Na vanjskim putovima - za to ne treba biti vidovit - čovjek je danas prisiljen da bude socijalan, jer je zapravo stvaran samo u drugome, u odnosu prema drugome. I to će postati toliko snažno prema šestom post-atlantskom razdoblju, koje svoje sadašnje embrionalne impulse ima upravo u Rusiji, da će se tada prihvatiti kao aksiom: niti jedna osoba ne može biti sretna bez sreće cjeline, kao što ni jedan organ u ljudskom biću ne može funkcionirati bez funkcioniranja cjeline. - U budućnosti će to biti prepoznato kao aksiom jednostavno zato što će to biti činjenica svijesti. Daleko smo od toga - pa se možete smiriti, još uvijek možete gledati na svoju osobnu sreću kao na nešto što je moguće, čak i ako je ta osobna sreća izgrađena na toliko i toliko nesreće - ali to je linija usmjerenja, linija po kojoj će čovječanstvo evoluirati. To je jednostavno tako, kao što morate kašljati kad ste se prehladili. Kao što je to neugodno, tako će se za nekoliko tisućljeća probuditi neugodna stanja duha ako netko kao pojedinac želi imati malo sreće na svijetu, a da je nemaju i drugi. Ova međuovisnost čovječanstva dio je ljudskog razvoja, a danas tutnji u socijalnim zahtjevima. Upravo u tom smjeru ide razvoj ljudske duše.

Ranije je čovjek mogao pogledati u sebe, i još uvijek je mogao pronaći nešto stvarno, čak i u životu koji živi između rođenja i smrti. Današnji materijalizam u ovom životu između rođenja i smrti zapravo nije neopravdan, ako promatramo čovjeka samo izvana, jer unutar onog postoji između rođenja i smrti u ljudskom biću s običnom sviješću, zapravo se ima posla samo s materijalnim činjenicama. Nadosjetilne činjenice leže u pozadini; ali jučer sam rekao: te nadosjetilne činjenice prestaju ubrzo nakon rođenja i puštaju da se život odvija materijalno sve do njegove smrti, gdje se iz njega opet bori nadosjetilno. Nije puko šarlatanstvo to, da su suvremena istraživanja prirode materijalistička, nego je to instinktivno uzimanje u obzir onoga što je stvarno dano današnjem čovjeku. Samo ljudi ne vide dalje od ovog života između rođenja i smrti. Naravno, čim jednom pogledaju vani, istraživanju prirode će doći kraj.

Čovjek mora uroniti u ovaj čisto materijalni život, kao bi stekao ono duhovno, neovisno o ovom materijalnom životu. I tako, da bismo razumjeli što pulsira u hitnim zahtjevima našeg vremena, potrebno je promotriti ovu promjenu stanja duše. Ona se ne može promatrati, osim ako se ne želi promatrati kroz znanost inicijacije.

PREDAVANJE VI

Dornach, 29. prosinca 1918.

Možda bi se mogla pojaviti ideja da su procesi o kojima se govori kada se govori o inicijaciji, na neki način prizvani ovom inicijacijom. Ova ideja ne bi bila točna, pogotovo za naše vrijeme. Ono što se može opisati kao proces inicijacije, posebno u naše vrijeme, odvija se iznutra - ili u odnosu između nutrine i svijeta - kod velike većine današnjih ljudi; samo oni ne znaju ništa o tome, to se jednostavno događa nesvjesno. A ono što je u pitanju kada se govori o inicijaciji jest, da osoba postaje svjesna činjenice, da postaje svjesna onoga što se nesvjesno događa u čovjeku. Razlika između znalca i neznalice leži upravo u poznavanju događaja koje ljudi, barem velika većina ljudi, doživljavaju kao nešto što se podrazumijeva, iako nesvjesno. Dakle, kada se govori o ovim stvarima, zapravo se govori o nečemu što se više-manje tiče svakog čovjeka, a posebno u sadašnje vrijeme.

Sada, rekao sam: upravo u opisu tih procesa, tj. u opisu onoga što netko opaža kada prati te procese kroz znanost inicijacije, prepoznaje se kroz kakve je promjene čovjek prošao tijekom svog razvoja, čak i u povijesno doba. I ukazali smo na nešto u tim promjenama, posebno u odnosu na razvoj kršćanstva. U vanjskom svakodnevnom životu primjećuje se samo vanjski odraz tih zbivanja, taj vanjski odraz, koji je u osnovi tako teško razumljiv osobi koja stvarno želi razumjeti, koja u sebi razvija impulse za razumijevanjem.

Da biste to vizualizirali, uzmite ovaj vanjski odraz u razvoju koncepta Krista tijekom posljednja gotovo dva desetljeća od misterija Golgote. Ako želite ići dublje u razumijevanje, neke stvari će vam biti neshvatljive, za neke morate početi postavljati pitanja ako ne želite ostati površni ili slijepo prihvatiti neke dogme. Pratite - ono što zapravo već znate iz vanjske povijesti - kako je, kada je Krist impuls ušao u svijet, još uvijek postojao neki svijetleći žar stare gnoze, kako su u prvim stoljećima činjeni pokušaji da se objasni Kristov impuls i Njegovo prolaženje kroz misterij Golgote, uz pomoć konceptata za razumijevanje stečenih kroz gnozu. Puno je rečeno u tim konceptima, koji su se odnosili na sasvim druge stvari od konceptata koje se danas može izvesti iz vanjskog svijeta, puno je rečeno o tome kako se svijet razvio, kako je Krist bio u toj razvoju, kako je došlo do Njegovog silaska u čovječanstvo, kako je došlo do Njegovog sjedinjenja s čovjekom. Mnogo je rečeno i o Kristovu povratku u duhovni svijet, koji je duhovni zemaljski svijet. Ukratko, to su bile blistave, sjajne, sveobuhvatne ideje naslijeđene iz iskonske mudrosti čovječanstva, kojima se dokučilo ono što se htjelo reći o misteriju Golgote. U prvih nekoliko stoljeća crkva je vodila veliku brigu da se osigura da ideje starih gnostika nestanu, osim nekoliko, ne baš značajnih ostataka. I rekao sam kako se danas, gdje se može, pokušava ocrniti pogled

na svijet koji postaje neugodan, govoreći da pokušava ponovno oživjeti staru gnozu, za koju se misli da govori nešto užasno loše.

Tada se umjesto ove koncepcije misterija na Golgoti pojavila druga, koja je računala sa sve primitivnijim ljudskim konceptima, koja je računala s činjenicom da ljudi više ne mogu oživjeti nijednu od sveobuhvatnih, sjajnih gnostičkih ideja. I rekao sam vam da ono što je ostalo čini početak Evanđelja po Ivanu; zapravo ne više od sugestije da je Krist povezan s nadosjetilnim Logosom, kozmičkom Riječju, da je kao takav stvoritelj svega što čovjeka okružuje, što čovjek proživljava. Za ostalo, međutim, nije ostalo ništa osim evanđeoskih pripovijesti, koje doduše sadrže mnogo gnostičkog sadržaja kada se u njih pronikne sredstvima znanosti duha, ali nisu protumačene na gnostički način. U prvim stoljećima općenito su bile uskraćene vjernicima, rezervirane samo za svećenstvo. Od njih je, međutim, preuzeta neka vrsta pogleda na svijet koji je sadržavao misterij Golgote, ali on je sadržavao ideje takozvanog obrazovanog svijeta, koje su postajale sve apstraktnije i malo se težilo duhovnom. Ljudi su željeli, mogu reći, sve više i više jednostavnih pojmova koji ne zahtijevaju veliki napor da bi se shvatili. Otuda osebujan put kojim je išlo tumačenje Evanđelja. Dok su u prvim stoljećima ljudi još uvijek bili prilično svjesni da evanđelja treba tumačiti iz duhovnih dubina, sve više i više se pokušalo shvatiti evanđelja kao puke pripovijesti o zemaljskom životu tog bića o kojem se nije trebalo znati ništa s obzirom na Njegov kozmički kontekst - barem kroz ljudsko znanje - osim početka Evanđelja po Ivanu i nekih apstrakcija poput apstrakcije Trojstva i slično. To je izvučeno u apstraktnom obliku iz starih gnostičkih ideja, koje su, međutim, lišene svog gnostičkog impulsa i dane vjernicima u obliku dogmi. Ali tumačenja evanđelja postajala su sve primitivnija. Trebala su sve više postajati puka pripovijest o Biću, o kojem se nije trebalo znati nešto s nadosjetilnog, višeg gledišta, o Biću koje je živjelo na Zemlji i koje se zove Krist Isus.

Tada je došla potreba da se evanđelja učine dostupnima javnosti, a s njom je došao i protestantizam. Isprva se držao evanđelja. I sve dok je postojala veza, spoznajna veza, s Evanđeljem po Ivanu, tako dugo se još uvijek može pronaći neka vrsta veze koja povezuje pojedinačne duše s kozmičkim visinama, prema kojima se moramo okrenuti ako želimo govoriti o pravome Kristu.

Ali gubilo se sve više i više stvari, moglo bi se reći ne samo razumijevanja, nego i ljubavi prema Evanđelju po Ivanu. Posljedica toga bila je da se ispravna veza s Krist impulsom, s tim bićem koje je živjelo u Isusovu tijelu, izgubila, u protestantizmu i u mislećem kršćanstvu općenito. Koncept Krista sve je više nestajao, budući da je isprva tumačenje bilo ograničeno na zemaljsku sudbinu, ispričanu ljudski, Krista Isusa. Budući da se stvar sve više dovodila u materijalističke vode, potpuno je nestala mogućnost da još

postoji koncept Krista, ostao je ljudski Isus. I tako su se evanđelja uzimala sve više kao puki opis Isusovog ljudskog života. I ovaj opis se u vrlo apstraktnom obliku povezivao s vjerovanjem u besmrtnost, u božansko biće i slično - jučer sam govorio o konceptu vjerovanja. Nije ni čudo da je postupno došlo do toga da su ljudi znali malo toga reći kad je predstavljena ideja o Kristu Isusu. U određenoj su mjeri Krist s jedne strane i Isus s druge strane, uzimani kao sinonimi, kao nešto što označava isto. A što je bila posljedica, posljedica koja nije mogla ne dogoditi se? Rezultat je bio da je konačno ovaj opis pukog zemaljskog života Isusa, iz kojeg je nestala svijest o povezanosti s Kristom, da je ovaj opis također izgubio bit samoga Isusa, i općenito izgubio svaku vezu s počecima kršćanstva. Jer postupnim vraćanjem na puka materijalna evanđelja, ni na što drugo doli na ova materijalna evanđelja, došlo se do takozvane kritike samih Evanđelja. A to ne može dovesti ni do kakvog drugog rezultata, osim da se činjenica misterija na Golgoti i onoga što je s njim povezano, ne može povijesno dokazati, jer evanđelja nisu povijesni dokumenti. Na kraju se izgubila veza sa samim Isusom, na način na koji moderna znanost razmišlja o dokazima, ništa se nije moglo dokazati. Ali budući da su ljudi htjeli ostati pri modernoj znanosti, čak i ako su bili ili jesu teolozi, postupno su izgubili pojam Isusa, budući da nema vanjskih, povijesno provjerljivih dokumenata.

Harnack, koji je kršćanski teolog, čak danas i vodeći, rekao je: sve što se može povijesno napisati o Isusu, osim Evanđelja, koji nisu povijesni dokumenti, može se napisati na četvrtinu stranice. - Ali i ono što može stati na četvrtinu stranice, Josipov odlomak i tako dalje, ne podnosi ni modernu povijest, tako da zapravo ne preostaje ništa što bi dokazalo polazište kršćanstva. One koji su pratili razvoj kršćanstva s modernim načinom mišljenja, nisu ni mogli krenuti drugim putem; to je put koji je konačno odveo čovječanstvo od Krista Isusa, čak i od Isusa, i što doista pokazuje potrebu da se traži drugi put, put nadosjetilne spoznaje na način kojem može težiti samo suvremeni duhovni život. Jer suvremena kritika evanđelja i moderna povijesna istraživanja, u skladu sa znanstvenom sviješću našeg vremena, ne mogu dati nikakvu povijesnu činjenicu kao polazište razvoja kršćanstva. U naše vrijeme doživjeli smo čudnu, grotesknu činjenicu da su kršćanski, iako protestantski pastori, vidjeli svoju zadaću u potpunom nijekanju misterija Golgote kao povijesne činjenice, i pripisivanju podrijetla kršćanstva određenim idejama koje su se oblikovale iz socijalne situacije čovječanstva u cjelini, u vrijeme kad počinje naš kalendar. Takav je bio pastor Kalthoff u Bremenu, koji, iako kršćanski pastor, propovijedao je tako da njegov svjetonazor, njegovo poimanje života, nije bilo utemeljeno ni na kakvom povijesnom Kristu. Smatrao je da se ideja o takvoj figuri razvila samo u glavama ljudi, na temelju pretpostavki koje su bile u njihovim glavama kada počinje naš kalendar. Kršćanski pastori bez vjere u pravog Krista Isusa nužan su rezultat suvremene kritike evanđelja. Drugačije nije ni

moglo, jer je to povezano sa svim razvojnim impulsima o kojima sam govorio ovih dana, posebno jučer.

Moramo se čvrsto držati toga, da put do Krista Isusa u naše vrijeme mora postali nadosjetilni, da se njime može baviti samo ona znanost koja i sama traži nadosjetilne metode, ali računajući sa znanstvenom sviješću modernog pogleda na prirodu.

Za ovaj suvremeni način pronalaženja nadosjetilnog puta do Krista, dobro je shvatiti kako su se preobrazbe znanosti inicijacije, inicijacijskog znanja odvijale i razvijale sve do naših dana. I zbog toga bih ponovno istaknuo nešto što sam prije nekog vremena ovdje istaknuo, ali s druge strane.

Znamo da u odnosu na te stvari moramo razumjeti veliku promjenu koju krije vanjska povijest, koja se odvijala u novijem razvoju prema 15. stoljeću i dogodila se uglavnom u 15. stoljeću. Ali pripremala se unaprijed. Znamo da je za nas to pojava petog post-atlantskog razdoblja, koje zamjenjuje četvrto, grčko-latinsko kulturno razdoblje.

Sada je postalo pitanje čak i za vanjsku znanost, iako samo za nekoliko razumnijih učenjaka, kako ono što se obično naziva dolaskom renesanse - ali to karakterizira stvar na vrlo površan način - drugim riječima, ono što se elementarnom snagom događalo u etabliranom svijetu od 12, 13, 14 do 15. stoljeća. Čedan poriv, čudna čežnja - to su izrazili i vanjski znanstvenici - živjela je u ljudima i ne može se objasniti vanjskim razlozima. Ispada da nešto elementarno buja i talasa u ljudima i dovodi ih u određeno stanje duše.

Sada je zanimljivo i značajno primijetiti sljedeće: u 12, 13 i 14 stoljeću još uvijek imamo posla s grčko-latinskim razdobljem koje istječe. Onda dolazi preokret. U ovom trenutku mora se pojaviti nešto posebno. A ono što je vanjska znanost otkrila upravo je ono što se očitovalo. Vanjska je znanost manje uzimala u obzir preokret; ali ona je itekako razmatrala, predstavljale su se razne zagonetke, postupno nestajanje tog stanja duše koje je bilo karakteristično za četvrto post-atlantsko razdoblje, to nestajanje u 12, 13 i 14 stoljeću. Dok je dolazila renesansa, čiji uobičajeni opis zaglavi u površnosti, ako bolje pogledate, događa se nešto neobično važno u duševnom stanju europskog čovječanstva. To je tako, osjećaš da nešto mora zamrijeti. Još uvijek se u duši doživljavaju određene stvari koje se nakon nekog vremena moraju drugačije doživjeti. U određenoj mjeri čovjek mora požuriti - ako želi ići ukorak s razvojem - iskusiti te stvari, jer kasnije, nakon promjene, neće ih više moći iskusiti. To je ono što sam istaknuo na početku današnje rasprave. Ono što se događa u podsvijesti, kada se prepozna to je proces inicijacije, to je nešto što se stalno događa, kao što rekoh, kod većine ljudi. Neki zatim dođu do toga da te stvari dovedu do svoje svijesti kroz promatranje 'Upoznaj samoga sebe'. Postoji velika razlika između ovog

procesa i onoga što se dogodilo u ljudskoj duši kao misteriozno iskustvo u četvrtom post-atlantskom razdoblju, veća razlika nego naprimjer ono što se dogodilo u trećem post-atlantskom razdoblju. Prije nekoliko dana ugrubo sam okarakterizirao ono što se dogodilo u trećoj post-atlantskoj epohi, kada je čovjek prošao kroz vrata čovjeka, zatim kroz drugi stupanj, pa kroz vrata smrti, i dalje dok nije postao Kristofor. I kao što sam vam opisao ove stvari, one su se događale u podsvijesti, i zatim su se kroz inicijaciju mogle prenijeti u svijest, kod većine ljudi trećeg post-atlantskog razdoblja. Ali za ljude četvrtog post-atlantskog razdoblja cijeli je proces postao drugačiji. Nije se toliko promijenio u prvoj trećini ovog četvrtog post-atlantskog razdoblja, koje je prethodilo misteriju na Golgoti - godine 747 pr.K. počinje četvrto post-atlantsko razdoblje, misterij Golgote otprilike zatvara prvu trećinu. I tada počinje vrijeme kada je misterij Golgote već bio tu, kada se također dogodila značajna promjena u podsvijesti čovjeka i ono što može postati svjesno kroz znanost inicijacije. Otprilike do misterija na Golgoti - uzimajući u obzir samo manje iznimke - može se reći da je nužan način da se dođe do inicijacije bio taj da je netko izabran od strane mudraca-svećenika pripadnika misterija, koji je ljude koje je mogao odrediti za inicijaciju birao na temelju određenog znanja. Ta je potreba postupno nestala nakon što se dogodio misterij na Golgoti, iako je inicijacija, utemeljena na starim misterijima, prilagođena novim okolnostima. Takvih je misterija uvijek bilo, misterija koji su prešli u novija tajna društva, i, više u apstraktnim simbolima, uglavnom oponašaju stare inicijacijske ceremonije i procese koji više ne dopiru do ljudi, dok se prava inicijacija u takvim tajnim društvima postiže sve rjeđe, jer ljudi ne prodiru do iskustva onoga što im se simbolično odvija pred očima. Međutim, događalo se sve više i više inicijacija - i to je karakteristično upravo za kraj četvrtog post-atlantskog razdoblja - koje su bile, mogu reći, vođene samim duhovnim svijetom, gdje svećenik inicijator nije bio taj koji je birao dotičnu osobu, već je odabir napravio sam duhovni svijet. Izvana, naravno, to je izgledalo kao da se radi o samoinicijaciji, jer vodio je duh a ne čovjek; ljudsko biće je također duh, ali znate na što mislim. Konkretno, pred kraj četvrtog post-atlantskog razdoblja, inicijacije su se odvijale pod izravnim duhovnim vodstvom. Kao što rekoh, prije nekog sam vremena istaknuo kako inicijaciju koju je Danteov učitelj, učitelj Brunetto Latini na ovaj način doživio, treba shvatiti kao pravu inicijaciju.

Izvana gledano, ono što Brunetto Latini opisuje kao izuzetno važno izgleda kao neka vrsta novele, novele koja svakako ima karakter legende. Brunetto Latini želi opisati svoju inauguraciju, svoju inicijaciju. On to opisuje na sljedeći način, a iz toga ćete vidjeti kako su iskustva inicijacije Brunetta Latini utjecala na cjelokupnu kompoziciju i maštovitost Danteove velike poeme, 'La Divina Comedia'. Brunetto Latini koji je bio veleposlanik kralja Kastilje za njegov rodni grad Firencu, priča kako se morao vratiti iz svog veleposlanstva i kako je, kad je već bio nadomak svog rodnog grada Firenze,

saznao da je njegova stranka, bijela stranka, bila poražena; da je takoreći potkopano sve što ga je povezivalo s Firencom, da je u odnosu na vanjske okolnosti odjednom osjetio da gubi tlo pod nogama. Kad tako nešto opisuje osoba iz Danteovog doba, ne treba misliti na današnje okolnosti, niti na današnja gledanja. U tom pogledu stanje svijesti se strahovito promijenilo. Zar ne, ako netko danas u Švicarskoj dozna da je, primjerice, grad Köln, s kojim je dugo bio vezan, ušao u potpuno druge odnose prema svijetu, da se njima vlada sasvim drugačije, onda se današnji čovjek ne osjeća kao da mu je izbijeno tlo ispod nogu, barem ne iznutra. Ali iz ovog stanja duše ne smijete stvarati predodžbe o onom vremenu. Za nekoga kao što je Brunetto Latini, to je bilo poput svojevrstne apokalipse. Bilo je to povezano s njegovim mjestom u svijetu, s uvjetima njegova radnog grada. Toga više nije bilo, a to je otkrio kad se približio rodnom gradu Firenci: svijeta u kojem je radio više jednostavno nije bilo. Sada, nakon što je skrenuo pozornost na ove okolnosti, on nastavlja pričati priču o tome kako je bio odveden u šumu, kako je iz šume izveden duhovnim vodstvom na planinu, okružen je svim stvorenim, koliko je on to poznao. Odmah se prepoznaje na što Brunetto Latini zapravo želi ukazati. Život ga je doveo do toga da se u jednom trenutku pred njegovom dušom dogodilo nešto toliko uznemirujuće da je oslobodilo duhovno-duševni element od fizičkog, tjelesnog elementa, te je on izašao iz svog fizičkog tijela. Iskusio je duhovno. Ovdje imate intervenciju duhovnog vodiča koji je ovog čovjeka odveo u duhovni svijet, u skladu s njegovom karmom, u trenutku kad je bio toliko iznenađen, toliko duhovno šokiran, da je taj šok uspio odvojiti njegov duševno-duhovni entitet od njegovog fizičkog tijela. Sada Brunetto Latini opisuje kao se oko planine širi tvorevina, kako mu se na brdu pojavljuje golemi ženski lik, na čije riječi, na čije se riječi ova tvorevina, što je oko planine, preobražava i mijenja, poprima druge oblike. I dok Brunetto Latini govori, prepoznaje se da on govori o ovoj ženskoj figuri na isti način na koji su stari misteriji inicijacije govorili o Perzefoni. Samo je koncepcija Perzefone doživjela promjenu od starogrčkog razdoblja do kraja grčko-latinskog razdoblja. Brunetto Latini ne prikazuje Perzefonu onako kako su je prikazivali starogrčki pjesnici; on je opisuje kako je živjela u ljudskim dušama na kraju grčko-latinskog doba. Pa ipak: ono što su stari Egipćani čuli u opisu Izide, i što su Grci čuli kad im je kroz inicijaciju dan opis Perzefone, može se usporediti s onim što Brunetto Latini pripovijeda o tom ženskom liku, na čiju se zapovijed i riječi mijenjaju oblici kreacije. I vidjet ćete da postoje velike sličnosti. Tko samo površno gleda, reći će: zapravo je isto, ono što Brunetto Latini kaže o svom ženskom liku, i što su stari govorili o svojoj Perzefoni. - Nije isto, jer ako bolje pogledate, shvatit ćete da kada su Grci govorili o Perzefoni, ili Egipćani kada su govorili o Izidi, to je više bilo pitanje opisa onoga što je bilo u svemu što miruje, u svemu što ostaje, što se provlači kroz sve što ostaje. Brunetto Latini bavi se opisom kako se kroz sve provlači impuls sile - Izidin impuls, impuls Perzefone, kao

impuls 'Nature', kako Brunetto Latini naziva figuru - ali sve je u pokretu, neprestano se mijenja. To je razlika.

To mu daje poticaj - gledajući kako se sve mijenja, gledajući promjene kreacije po nalogu božice Nature - da prakticira samospoznaju na nov način. Naravno, on to ne prakticira na način na koji to danas opisuju površni mistici, već u konkretnim detaljima. Brunetto Latini opisuje kako, nakon što je promatrao ovu promjenjivu kreaciju, sada promatra svijet ljudskih osjetila. Postupno upoznaje ljude izvana. Postoji razlika gledamo li i opisujemo vanjski svijet, koji osjetila jednostavno percipiraju u običnoj svijesti, i opisivanja onoga što se događa u osjetilima, tj. unutar ljudskog bića. Jer običnom sviješću ne ulazimo u unutrašnjost osjetila: ne bismo vidjeli vanjski svijet. Jer ako netko vidi unutaranja osjetila, ne može opisati vanjski svijet, ne vidi vanjski svijet.

Usklađeno sa sadašnjim vremenom - o tome ćemo malo kasnije - pokušao sam da to viđenje unutaršnjeg ljudskog bića, kada se nalazimo u području osjetilnog svijeta, ima učinka prilikom slikanja velike kupole ovdje u zgradi. Ovo će vam dati grubu predodžbu o tome što se podrazumijeva pod tim 'Upoznaj sebe' u onoj mjeri u kojoj se nalazimo u području osjetila. Naprimjer, jasno ćete vidjeti kada pogledate veliku kupolu, kako je na zapadnoj strani kupole učinjen napor da se uhvati unutarne oko, mikrokozmički element otkriven u unutaršnjem oku. Ne ono što oko vidi izvana, niti ono što je fizičko oko, već ono što se iskusi iznutra kada je netko u oku s vizijom duše, što se naravno može učiniti samo kada se odvojimo od uobičajene upotrebe oka za vanjsko opažanje, ako se gleda unutrašnjost oka kao što se okom gleda vanjština.

Brunetto Latini to je doživio ne na način na koji se to danas mora prikazati, već na malo drugačiji način - on to samo kratko spominje. Zatim prodire dalje u čovjeka izvana prema unutra: tada dolazi do četiri temperamenta. Nauči prepoznati da čovjek sada nije unutar osjetilnog područja, nego nauči o tome što su melankolik, kolerik, flegmatik, sangvinik, u interakciji, kako se ljudi izvana razlikuju kada bilo koji od ova četiri impulsa dobije prednost. Zatim nastavlja dalje kroz područje osjetila u ljudsku unutrašnjost do oblasti temperamenata. Razlika između promatranja osjetilnog područja i promatranja temperamenata je u tome što se, kada se promatra osjetilno područje, pojedinačna osjetilna područja međusobno jako razlikuju. S temperamentima se ide dublje u ono što je ljudsko; otkriva se više od čovjekove univerzalne prirode.

Na slici u maloj kupoli, rekao bih, pokušao se uhvatiti dio te percepcije, ali samo jedan njen dio, s orijentacijom u određenim smjerovima, ali opet, prilagođeno nadosjetilnoj percepciji našeg vremena.

Dakle, ovo je način na koji čovjek mora napredovati. Vidite, Brunetto Latini opisuje svoju inicijaciju. Temelji se na duhovnom vodstvu. Tada već dospijeva u oblast u kojoj se čovjek više ne može stvarno razlikovati od vanjskog svijeta. Ako čovjek promatra oblast svojih osjetila, i oblast svojih temperamenata, tada se još vrlo dobro može razlikovati od vanjskog svijeta; ali onda dolazi u oblast u kojoj se jedva može razlikovati, u kojoj njegovo biće, da tako kažemo, teče zajedno s vanjskim svijetom: dolazi u oblast četiri elementa. Tamo čovjek doživljava vlastito tkanje unutar zemlje, vode, vatre i zraka, kako živi s njima u kozmosu. On se u odnosu na svoju subjektivnost, ne razlikuje previše od vanjske objektivnosti. Najviše se još osjeća jaka razlika u odnosu na zemaljsko, ali u odnosu na vodeni, tekući element, već se osjeća kao da pliva u nekakvom svemiru. Još uvijek postoji razlika između subjektivnog i objektivnog, ali kada pogledate temperamente ona je puno manje izražena nego u slučaju čvrstih osjetilnih organa, gdje znate: oni žive u čovjeku samo unutar fizičkog svijeta, ne žive i izvan njega.

Zatim opisuje kako je došao u oblast planeta, kako prolazi kroz planetarno područje, a zatim, nakon što je prošao kroz planetarno područje, lutajući oceanom, stiže do mjesta u oceanu koje mistici svih vrsta spominju kao mjesto gdje su stupovi Herkula. Zatim prelazi preko Herkulovih stupova i sada je spreman, nakon što ga je ovo 'Upoznaj sebe' dovelo do Herkulovih stupova, primiti znanje, spoznaju nadosjetilnog svijeta. Za mistike - posebno za mistike vremena o kojem sada govorim - Herkulovi stupovi su ono iskustvo kroz koje se izlazi iz ljudskog bića čak i više nego je to slučaj s četiri elementa ili planetima, i ulazi u vanjski duhovni svijet, koji se tada tek na trećem stupnju pokazuje sa svojim konkretnim bićima. Ali u njega se ulazi kao u ocean koji se širi, kao u opću duhovnost, na prvom stupnju koji Brunetto Latini ovdje opisuje. Zatim nastavlja opisujući kako mu je - što je morao biti slučaj nakon što je došao do - pristupilo snažno iskušenje. On to iskušenje opisuje vrlo prikladno. Opisuje kako je prisiljen stvarati nove ideje o dobru i zlu, jer je ono što ga je prosvjetljivalo o dobru i zlu u fizičkom svijetu izgubljeno. Potom opisuje kako je zapravo stekao te nove koncepte dobra i zla, kako je, prolazeći kroz sve to postao, takoreći, druga osoba, učesnik u duhovnom svijetu. Iz opisa Brunetta Latini može se vrlo jasno vidjeti kako netko tko je vođen duhovnim bićem, na kraju grčko-latinskog doba prelazi iz osjetilnog u nadosjetilni svijet.

Sinne
 Temperamente
 Elemente
 Planeten
 Ozean

Imajmo ovaj opis na umu, koji je također imao neizmjereno plodonosan učinak na evoluciju da je nadahnuo Dantea, učenika Brunetta Latini, da napiše Božanstvenu komediju, *'La Divina Comedia'*. Ako napomenemo da je to bila tipična, reprezentativna inicijacija koju opisuje Brunetto Latini, da on stvarno opisuje ono što se događalo u podsvijesti ljudi u to vrijeme i što se može prepoznati kroz takvu pravu inicijaciju, imamo pred sobom ono što je bilo tamo kao stanje duše u vrijeme izdisaja četvrtog post-atlantskog razdoblja.

Sada nam može izgledati značajno pitanje: kako se to promijenilo u kratkom vremenskom razdoblju? Nije mnogo, nekoliko stoljeća je prošlo od onoga što sam opisao. Kako se ono što čovjek prolazi u podsvijesti i ono što u svijesti nastaje u inicijaciji, mijenja u kratkom vremenu? Naravno, što više stupnjeve inicijacije osoba dosegne, to više, mogu reći, iz njene perspektive nestaje ono što je vrlo važno na prvoj razini. Ali treba razmotriti što je značajno u prvim fazama. Zato što ti prvi stupnjevi predstavljaju ono što se zapravo događa u velikoj većini ljudskih duša, čak i ako one to ne znaju, čak i ako si ne dopuštaju da ono što se nesvjesno događa u dubinama njihovih duša, podignu kroz znanost duha ili čak kroz inicijaciju. Vrlo je važno obratiti pažnju na sljedeći primjer. Rekao sam: Brunetto Latini opisuje kako je doveden pred božicu Naturu. Zatim napreduje kroz određene faze: osjetila, temperamenta, elemente, planete, ocean, gdje je već vani, gdje je na ljudskoj granici, gdje je na Herkulovim stupovima, zakoračio u ono što se širi prema van, gdje više ništa ne dolazi u obzir, što je slučaj već s elementima, ne može razlučiti gdje se takoreći izgubio i pliva u moru egzistencije.

Ovi Herkulovi stupovi kasnije igraju veliku ulogu kao Jakim i Boaz stup, pri čemu samo treba napomenuti da se u današnjim tajnim društvima ovi stupovi više ne mogu postaviti na pravi način, niti ih treba postavljati, jer to ispravno postavljanje postaje vidljivo tek tijekom stvarne inicijacije koja se doživljava u nutрини. Osim toga, ne mogu se postaviti u prostoru onako kako su postavljeni u stvarnosti kada čovjek napusti svoje tijelo.

Pa, na neki način, ako smijem upotrijebiti suhoparan izraz, prikazan je obrazac koji se proživljavao na prijelazu iz 12 u 13 stoljeće, a doživio ga je i čovjek koji je prošao inicijaciju, poput Danteovog učitelja, Brunetta Latini. Sada se to može usporediti s onim što se danas događa u dubini ljudskih duša. Nije toliko različito. Ali ako bi današnji čovjek želio zakoračiti do prvog stupnja inicijacije pod vodstvom ove goleme ženske figure, božice Nature, koja je također prisutna i danas, tada nadosjetilni put za njega počinje tek u kreaciji.

Kad bi čovjek danas stao ispred osjetila ili želio ući u osjetila, izložio bi se opasnosti da bude sasvim u mraku unutar oblasti osjetila. Do određene mjere on bi morao ostati u osjetilnoj oblasti bez odgovarajućeg osvjetljenja i tada ne bi mogao ništa ispravno razlikovati u ovoj oblasti osjetila. Danas je

Rudolf Steiner - Kako ponovno pronaći Krista ?

prije ove osjetilne oblasti potrebno steći još jedno iskustvo. Prolazak kroz ovo drugo iskustvo na pravi način vas priprema da možete prodrijeti u ovu osjetilnu oblast. I pričao sam vam o ovom iskustvu jučer. To je jednostavno mogućnost vidjeti duhovno-idealno kao vanjsku stvarnost u preobrazbi oblika u ovom svijetu. Dakle, prije ulaska u područje osjetila, treba pokušati pratiti preobrazbu oblika u vanjskom svijetu. Goethe je dao samo elemente, ali se metoda može naći već kod njega. Rekao sam: ono što je Goethe pronašao za biljke, za životinjski kostur, pokazalo se u preobrazbi da je toliko razvijeno da naša glava ukazuje na raniji život na Zemlji, naš ostali organizam ukazuje na kasniji život na Zemlji. Dakle, ovo postavljanje u mogućnost, svijet ne vidjeti kao gotov, prihvatiti formaciju, ali u izravno prisutnom obliku vidjeti naznaku drugog oblika, unijeti se u tu mogućnost, to je već nužna preliminarna faza sadašnje inicijacije.

Natuknice za razvijanje ovog pogleda koji je najispravniji za suvremenog čovjeka, pronaći ćete odmah i na početku moje knjige '*Kako se stječu spoznaje o višim svjetovima?*'. Ako se tamo dane upute slijede na pravi način, imat ćete iskustvo kada sretnete drugo ljudsko biće da će vam iz njegove glave bljesnuti nešto poput predodžbe o njegovoj prethodnoj inkarnaciji. Ne možete a da ne osjetite nešto od formacije u njegovoj glavi o prethodnoj inkarnaciji. Ako ga pratite i vidite kako hoda, podiže noge, zamahuje rukama ili ako stojite ispred njega i promatrate njegove druge geste rukama i šakama, tada ćete dobiti osjećaj kako će njegov oblik izgledati u sljedećem utjelovljenju. Stoga sam često govorio na javnim predavanjima, nakon što sam to objasnio prije mnogo godina: ideja o ponovljenim zemaljskim životima zaista nije tako loša kad joj se materijalizam tako snažno suprotstavlja. Ako je imalo razumio ljudski oblik, ponovljeni zemaljski životi uopće nije nešto čemu se materijalizam treba odupirati, jer oni su opipljivi. A ako ste, naprimjer, frenolog, ne po profesiji već po uvidu koji ste doživjeli, onda vi s lubanjom zapravo ispituje formiranje ranije inkarnacije, to je opipljivo ranija inkarnacija! Dakle, naravno, morate proširiti ovaj preobraženi oblik, metamorfozirani oblik na tu oblast. Na neki način čovjek mora steći - govorio sam o tome sa socijalnog gledišta - tako snažan interes za ljudsko biće da nešto od osjećaja njegove prethodne inkarnacije stalno iskače iz njegove lubanje, jer je lubanja u određenom pogledu transformirano ljudsko biće u jednoj inkarnaciji, naime u odnosu na fizionomiju i oblik formacije glave. I tako se stječe pogled na svijet koji se ne zaustavlja na jednom obliku, kao što se ni Goethe nije zaustavio na laticama cvijeta i zelenom lišću, već povezuje jedno s drugim. Na taj se način stječe pogled koji se ne zaustavlja na pojedinačnom obliku, već ide od oblika do oblika, promišljajući preobrazbu oblika.

Nastojao sam pobuditi osjećaj za to pokušavajući uhvatiti tu promjenu oblika u našoj drvenoj arhitekturi, na prijelazu kapitela u kapitel i dalje, u daljnjem oblikovanju arhitrava, gdje je sve izgrađeno prema ovom principu

Rudolf Steiner - Kako ponovno pronaći Krista ?

metamorfoze. Tako da će svatko tko vidi naš niz stupova i sve što ide uz to u našem Goetheanumu, imati predodžbu kako treba biti fleksibilan s obzirom na stanje svoje duše prema vanjskom svijetu. Ako želite dovršiti ovu preliminarnu fazu, koja je neophodna današnjim ljudima - i bit će još dugo vremena ljudima budućnosti - pronađite svoj put do unutarnjeg razumijevanja kako drugi stup nastaje iz prvog, s bazom, kapitelom i arhitravom, treći iz drugog stupa i tako dalje, onda ćete u ovom stvarnom razumijevanju naći referentnu točku kako biste prodrli u unutrašnjost oblasti osjetila prema današnjim mogućnostima. Dakle, u području stupova je sačuvano nešto što je već povezano s trenutnim principom inicijacije. I dalje u području kupole naći ćete nešto drugo vezano uz današnji princip inicijacije; tamo su stvari malo drugačije.

U vrijeme Brunetta Latini, dakle, čovjek je bio pošteđen onoga što ćemo ovdje nazvati metamorfozom života, nakon koje se ulazi u oblast osjetila. Kad bismo htjeli shematski prikazati stvar, mogli bismo reći: u doba Brunetta Latini moglo se još - ako uzmemo oko kao predstavnika - ići ravno u oko i to percipirati kao prvu oblast. Danas treba prvo pogledati što čovjeka obavlja. Metamorfoze života nalaze se u ovojnici, koja izvana leži ispred oblasti osjetila. To je ispred osjetila. Kroz to morate proći svjesno.

I danas se prolazi kroz oblast osjetila, oblast temperamenta, oblast elemenata i oblast planeta. Ali potrebno je, prije nego što danas prođete kroz Herkulove stupove u ocean slobodne duhovnosti, opet nešto umetnuti. Dakle, ovdje (vidi prethodnu shemu) nešto je superponirano, ovdje se događa umetanje. Ovaj umetak nije trebalo doživjeti u vrijeme Brunetta Latini. Neće biti lako opisati, jer te stvari pripadaju intimnim i suptilnim područjima ljudskog iskustva. No možda se može ponuditi opis na sljedeći način, upravo ukazivanjem na Brunetta Latini. Brunetto Latini doživio je, kao prvi znak da ga vodi duhovno biće, ono što mu je rečeno da se zbiva u njegovu rodnom gradu. To je događaj koji se dotiče Brunetta Latini, ali koji je u svom činjeničnom sadržaju bio vanjski, na njega je utjecao vanjski svijet. Ovaj događaj, koji ga je toliko potresao, da je duhom i dušom napustio svoje tijelo, opisao je kao nešto što je ušlo u njegov život, nešto što se dogodilo u njegovom životu. Možemo reći da ga je opisao, iako nije svjesno, kao nešto što mu se približava poput sudbinskog događaja.

Takav događaj, ili zapravo nešto slično - za to ćete naći referencu i u mojoj knjizi 'Kako se stječu spoznaje viših svjetova?' - osoba koja se danas treba inicirati mora to proći vrlo svjesno. Ali kod njega to mora biti unutarnje iskustvo kroz koje on ne prolazi u vezi s vanjskim svijetom, kao Brunetto Latini, već kroz koje prolazi iznutra: nešto što iznutra ima transformirajući učinak na ljude. Takvi događaji već postoje u životu velike većine ljudi, ali ljudi jedva obraćaju pozornost na njih. Tko promotri njegov život vidjet će da su događaji - ako mogu tako reći, iako su trivijalni - prvorazredni, igraju

ulogu u životu. Samo se pokušajte osvrnuti na takav događaj u životu, ne toliko zbog vanjskog značenja, već zbog unutarnje promjene koju proizvodi u osobi. Čovjek će tada biti svjestan nečega s čime zaista treba biti pažljiv: postat će svjestan da se takvi događaji u ljudskim životima ne shvaćaju dovoljno duboko. Može se ići beskrajno dublje, to jest, uzeti na potresniji, uočljiviji način u životu nego se to danas događa. Kroz neku opću ljudsku nutrinu, neke se stvari u životu mogu dublje osjetiti, ali u usporedbi s onim što se posebno može doživjeti kod događaja prvorazrednog ranga, neće se ići dalje od određene površnosti, što se tiče običnog čovjeka. Jer takvi događaji na koje mislim, njihova puna valjanost se doista ne može prepoznati u običnoj svijesti. Prvo morate proći kroz ostale faze. Zatim, kada je netko prošao kroz metamorfoze života, oblast osjetila, temperamenta, elemenata, planeta, i došao ovamo (vidi raniju skicu), upravo takvo iskustvo može promatrati u novom obliku, i sada, kad je već postao uvelike transformirano ljudsko biće, prodire u svoje stvarne dubine, prepoznajući sebe ne samo kao pripadnika Zemlje, već i nebeskih svjetova, planetarne oblasti. Tek tada se stvarno prepoznaje važnost takvih prvorazrednih iskustava. Tek tada shvati što takvo iskustvo može značiti za njega samog i za svijet. I ako se to prođe, neminovno se dolazi do najvažnijeg događaja u svom životu.

Ako netko tu stigne prije nego što zakorači u golemi ocean duhovnosti, ne može to ne učiniti, osim ako nije jako veliki egoist i ne poznaje ništa drugo u svijetu osim sebe, ne može a da ozbiljno ne razmotri ovaj raniji događaj. Prije nego zakoračite u ocean duhovnosti, ovaj događaj u punoj snazi dolazi pred vašu dušu. Samo klizne. A ovaj događaj u ovom trenutku našeg unutarnjeg iskustva znači jako puno. To znači da se tek sada zapravo može odvažiti u neizmjerni ocean duhovnosti; to znači da se kroz ovo iskustvo može steći određeni fokus. Hoću reći: kad bi netko želio jednostavno isploviti u ocean duhovnosti nakon što se prepoznao kao građanin planetarnog svijeta, ušao bi u more valova, ne bi se nigdje osjećao sigurnim, bio bi podvrgnut svakojakim duhovnim iskustvima, ne bi imao unutarnji fokus. Morate pronaći taj unutarnji fokus proživljavajući takav prvorazredni događaj, koji se u pravilu neće dogoditi u oblasti pukog egoizma, već će imati općeljudsko značenje, proživljeno stvarno duboko u sebi, čovjek sebe u njemu doživljava duboko. Danas se može reći, navodeći činjenice vrlo precizno: prije nego što čovjek može ploviti pored Herkulovih stupova, njegovo najznačajnije iskustvo mora doći pred njega, najdublje iskustvo mora postati njegovo iskustvo. U ovoj točki, ljudsko biće osjeća vrlo posebno produbljivanje svog bića. Obuzima ga nešto, za što se može reći da objektivni svijet nosi u njegovu nutrinu. Nešto se približava ljudskom biću kada prolazi ovuda - na način koji sam upravo opisao - kroz Herkulove stupove, što se može opisati na sljedeći način: ako se, naravno, čovjek ovom ili onom prigodom vraća na ono što se događa u svijetlu njegove obične svijesti, čak i ako ima ta iskustva, čak i ako ne može održati ovo raspoloženje duše na svakom koraku njegova

života ovdje, još uvijek će biti trenutaka, i uvijek iznova će biti trenutaka, koji su povezani s ovim duševnim raspoloženjem, nakon što se ovo duševno raspoloženje doživi. Jer nikako ne bi bilo dobro kada bi čovjek, nakon što je iskusio takvo raspoloženje duše, iz njega potpuno izašao. Ono što se podrazumijeva pod ovim raspoloženjem duše može se donekle okarakterizirati na sljedeći način.

U ovom slučaju, treba biti iskren i reći da za običnu svijest ipak ostaje da, koliko god čovjek bio nesebičan, za njega je najvažnije, barem relativno, ono što se događa unutar njegove kože. U pravilu je za običnu svijest važnije ono što se događa unutar kože nego ono što se događa izvan kože. Ali duševno raspoloženje koje treba stvoriti pri ulazu u ocean duhovnosti, kako bi se održalo barem u važnim trenucima u životu, jest spoznaja da mogu postojati vanjske stvari koje se subjektivno uopće ne tiču osobe, ali to snažno doživljava upravo kao stvari koje ga se tiču. Danas čovjek ima dovoljno mogućnosti, ako želi, da se dobro pripremi za raspoloženje duše koje doživljava u opisanoj točki. Jer ako se ne upušta u subjektivno poznavanje prirode i slično, nego u istinsko poznavanje prirode, pogotovo ako pokuša krenuti od takvog poznavanja prirode, onda je dosta tog raspoloženja već generirano, ali na tom stupnju mora se njegovati na način kako sam opisao. Kada čovjek može imati takvo raspoloženje, kada najvažniji događaj svog života može doživjeti na tako dubok način, tada dobiva, barem u mnogim trenucima života, to raspoloženje objektivnosti koje sam opisao, gdje mu izvanjsko može biti jednako važno kao i unutarnje, pri čemu je istina da mu vanjsko može biti jednako važno kao i unutarnje. Mnogi ljudi tvrde ovo ili ono, ali to nije istina, oni se varaju o tome. Ali u isto vrijeme čovjek je dobio težište, smjer, bolje reći kompas, kroz koji ima mogućnost stvarno odlutati u ocean duhovnog života. Ovdje (vidi raniju skicu) mora se dogoditi ono što se mora nazvati opremanje alatom za orijentaciju. Dakle, ulazite kroz Herkulove stupove, i opremljeni ste alatom za orijentaciju, kompasom. Tek tada, odnosno nakon što stekne više iskustva, suvremeni čovjek može ući u duhovnost.

✱ Metamorphosen des Lebens

Sinne

Temperamente

Elemente

Planeten

✱ Werkzeug der Orientierung

Ozean

(Kompass)

Možete vidjeti iz primjera koje sam vam sada opisao, od inicijacije Brunetta Latini i preobrazbe ove inicijacije do naših dana - a to će još dugo vrijediti - da se ljudska priroda također može opisati kao transformirana tijekom kratkih vremenskih razdoblja, predstavljeno u svjetlu znanosti inicijacije. Ali sve što je ovako opisano stvarno se događa unutar čovjeka. To je važna činjenica koja karakterizira promjenu kroz koju je čovjekovo duševno raspoloženje prolazilo tijekom stoljeća. Ljudi jednostavno obično ne obraćaju pažnju na te stvari, a onda se to izražava u vanjskom životu kao u odrazu. U doba Brunetta Latini, čiji je Dante bio učenik, čovjek je kršćanin onoliko koliko je Dante kršćanin. Cijeli nebeski svijet još uvijek prolazi kroz ljudsku dušu kad se čovjek doista osjeća kršćaninom. U našem dobu nema takvog skoka naprijed; jedva se krećemo. Stoga moramo imati iskustvo prolaza kroz oblast prije osjetila, prije nego ponovno iskoračimo van, kako bismo sada mogli vidjeti oblast koju smo već upoznali izvana, ali sada na drugačiji način, radije, prije nego što se odvojimo od tijela, uđemo u njega promijenjeni, orijentirani smo novim alatom. U naše vrijeme to se promijenilo na takav način da su najmisaojniji ljudi koji su opremljeni znanstvenom sviješću našeg vremena, koji nemaju taj kompas - doista ga nemaju - izgubili Krista Isusa. To se više ne može dokazati sredstvima koja se danas smatraju znanstvenima, a sama vjera, kršćanska vjera, potonula je u materijalizam. Ona također vrlo snažno teži materijalizmu. Jedan od najjačih primjera stremljenja katolicizma prema materijalizmu bilo je uspostavljanje dogme o nepogrešivosti, čisto materijalističko mjerilo. O tome sam govorio prije nekog vremena.

Sada biste mogli reći: i unatoč svemu, ako pogledate unutar čovjeka, taj se trzaj pokazuje! - U biti, čovjek je nešto izvan oblasti osjetila; s druge strane, on ima nekakvu šuplinu u kojoj najvažniji događaj cijelog njegovog života nesvjesno utječe na cijeli njegov organizam, tako da njegovo iskustvo može biti onda onakvo kakvo sam opisao. Jer to ima utjecaja na ljude, čak i ako oni o tome ništa ne znaju, ali se može manifestirati na najrazličitije načine ako se odvija u nesvjesnom stanju. Možda sedam godina nakon što je prošao kroz ovaj najvažniji događaj, jedna osoba postane problematičan tip, ili počinu svakakve sramotne radnje, druga se zaljubi - ne mora to učiniti odmah, samo zaljubljuvanje može predstavljati taj najvažniji događaj - treća dobije žučne kamence i tako dalje. Ako događaj ostane u nesvjesnom, stvar se može proživjeti na najrazličitije načine u čovjekovoj egzistenciji. Ovako to izgleda unutar čovjeka, a ono što ulazi u ljudsku svijest je kako sam opisao. Na vanjštini čovjeka čine se da se među mnogim drugim stvarima - spomenuo sam samo jednu stvar - gubi Krist Isus.

Ovdje možete reći: ono što se u određenoj mjeri predstavlja kao ova struja natrag iz unutrašnjosti čovjeka, ima rezultat koji izvana nije baš povoljan! - Ali to je samo prividno. Sve na svijetu ima dvije strane. Otprilike do sredine i tijekom posljednje trećine devetnaestog stoljeća, postojao je teorijski

materijalizam: debeli Vogt iz Ženeve, Moleschott, Ludwig Büchner - sve su to bili teorijski materijalisti. Clifford je prvi iznio mišljenje da mozak izlučuje misli kao što jetra izlučuje žuč. Odnosno, Clifford je u formiranju misli vidio čisto materijalni proces: kao što žuč dolazi iz jetre, tako misli dolaze iz mozga. To materijalističko doba vidjelo je samo materiju; ali su razmišljali o tome i možete vidjeti dvije stvari: u naše vrijeme možete čitati knjige Clifforda, Ludwiga Büchnera, naprimjer Augustea Comte, debelog Vogta u Ženevi, i tako dalje; onda, ako se nekome još uvijek javlja simpatija i antipatija čitajući tako nešto, taj se može užasno naljutiti što ljudi razvoj ideja vide samo kao izlučevine iz mozga. Možete osjetiti gorčinu. Fino! Ako niste materijalist, možete, ali možete na to gledati s druge strane. Možete reći: ono što su Clifford, Auguste Comte, Vogt u Ženevi, ono što su rekli o svijetu, ja vidim kao nebitno, to me ne zanima. Ali sada želim vidjeti što se događa kod mišljenja Vogta, Clifforda, Augustea Comte. Ovakav način razmišljanja, da se misli izlučuju iz mozga kao žuč iz jetre, to je koješta, ne želim po tome suditi što Vogt kaže, nego po tome kako on razmišlja.

Nešto čudno ispadne kada ste to u stanju učiniti. Ispada da je način razmišljanja koji su ljudi razvili, sjeme vrlo dalekosežne duhovnosti. Misli su u svojoj vlastitoj supstanci - jer one su samo zrcalne slike, kao što sam prethodno objasnio - tako užasno tanke, i tanje od tankog jer su samo slike, toliko su tanke da zahtijevaju da se koristi ogromna duhovnost da se uopće misli, da spriječi da misli potonu, i spriječi zarobljenost pukom materijalnom egzistencijom. Zapravo, razmišljanje je danas vrlo često zarobljeno ovim materijalnom elementom, tone dolje, čak sam uvjeren da većina ljudi, koji i danas misle materijalistički, ne bi na fakultetu došli do ispita da nisu apsorbirali materijalizam, jer to profesor zahtijeva kao ispravan pogled na svijet, da bi oni bili pošteđeni razmišljanja, da se ono ne mora proširiti na materijalistički pogled na svijet! Radije ne bi mislili! Većina njih radije bi otišla u klub ili bar u klubu, nego aktivirali svoje razmišljanje, i samo ponavljali stvari. Kad biste pokušali proučavati stvarno poznatu mudrost, koja se odnosi samo na materiju, od pojedinaca koji hodaju svijetom kao članovi monističkih društava, kako danas sebe nazivaju materijalisti, držeći duge govore, kad biste proučili što zapravo misle: našli biste užasno malo! Zapravo, većinu vremena oni ponavljaju isto. Samo je nekoliko autoriteta uspostavilo materijalizam; ostali samo ponavljaju. Jer za njegovanje suvremene znanstvene misli nužan je zapravo snažan duhovni napor! Taj napor je duhovne prirode, zapravo se ne izlučuje iz mozga kao što se žuč izlučuje iz jetre. To je duhovni napor, dobra priprema za uzdizanje do duhovnog. Iskreno razmišljati materijalistički, ali sam iskreno razmišljati, dobra je priprema za prodiranje u duhovni svijet.

Jednom sam to izrazio na predavanju u Berlinu rekavši: ako čitate samo Haeckelove knjige, kod Haeckela ćete, naravno, lako prepoznati - ako ne uzimate u obzir neke stvari koje su između redaka - najčišćeg materijalista. -

Rudolf Steiner - Kako ponovno pronaći Krista ?

Ali baš kad razgovarate s Haeckelom, primijetite da zapravo cijelo njegovo razmišljanje, utoliko što je materijalističko, poprima ovakav oblik samo kroz predrasude vremena, ali da teži - čak i kakav je Haeckel sada - duhovnom. Zato sam na ovom predavanju u Berlinu rekao: Haeckela se ispravno prepoznaje da teoretski ima tu materijalističku dušu, da tako kažem, ali ima drugu dušu koja teži duhovnom. - Među nama mogu reći: on će se sigurno u sljedećoj inkarnaciji roditi sa snažnom duhovnošću. Stenograf koji je tada kod nas bio službeno zaposlen, pravi profesionalni stenograf, napisao je da sam rekao da Haeckel, unatoč svom materijalizmu, ima spiritističku dušu.

Dakle, htio sam istaknuti da se možemo boriti protiv onoga što izgleda kao materijalistički način mišljenja; doista, protiv toga se ne može dovoljno snažno boriti, jer u samoj borbi leži daljnji razvoj prema duhovnom. Ali unutar tog mišljenja je snaga za duhovnost. A u dušama koje su danas, pod utjecajem vanjske teologije, došle tek do posve izvanjskog ili već lažnog pojma Krista, razvijaju se sposobnosti koje će potaknuti te duše na ideju Krista u budućnosti. To ne treba shvatiti kao utjehu, ne treba reći: e, onda će doći duhovna percepcija, jer su te debeli Vogt, Clifford i tako dalje dobro pripremili! - Onaj tko zna tamu materijalizma, mora se boriti proti njega! Jer snaga koja je na djelu u tim borbama neophodna je kako bi se kod teorijskih materijalista razvila sklonost duhovnosti.

Ali vidite koliko su te stvari složene, kako imaju različite strane. Tek kad se u dubine svijeta pokuša prodrijeti kroz znanost inicijacije, stječe se dublje znanje o ljudima, prodire se do onoga što je na djelu u dubinama ljudske prirode.

PREDAVANJE VII

Dornach, 31. prosinca 1918.

Vjerojatno se odnosi na elementarnu potrebu svake ljudske duše, na dan kojim godina završava, prije početka nove, usmjeriti misli na prolaznost onog vremenskog. I iz te elementarne potrebe, čovjek se osvrće, ispituje, traži, samosvjestan, onoga što je došlo u njegov vanjski život, u njegovu dušu, u protekloj godini. Osvrće se i na napredak koji je napravio u životu, na plodove iskustva koje mu je život dao. Kad se tako osvrnemo unatrag, neka vrsta svijetla pada na onaj osjećaj zbog kojeg se čovjekov život čini više ili manje vrijednim, više ili manje problematičnim, više ili manje zadovoljavajućim. Nikada ne možemo gledati na naš život na ovaj način, kako da ga vodimo kao izolirana ljudska individualnost. Osjećamo se prisiljenima gledati na svoj život u povezanosti sa svijetom kao cjelinom i cijelim čovječanstvom. Ako ozbiljno želimo slijediti duhovno-znanstveni pogled na svijet, onda će naša duša morati posebno promišljati naš odnos prema svijetu uvijek iznova na ovoj prekretnici, krajem jedne i početkom sljedeće godine.

Ali ako se ovo razmatranje dogodi sada, u vremenskom razdoblju u kojem je toliko toga prošlo kroz naše duše, u kojem iznad svega u našim dušama stoji ono što je čovječanstvo prošlo u zadnje četiri i pol godine, i ako netko kao duhovni znanstvenik razmatra svoj odnos prema svijetu i čovječanstvu u pozadini neusporedivih svjetskih događaja u posljednjih nekoliko godina, onda pregled protekle godine poprima sasvim poseban karakter.

Epizodno, u skladu sa svime što sam upravo započeo, ispadajući iz našeg preostalog konteksta, možete preuzeti one misli koje želim iznijeti danas. U ovom je trenutku pred našim duhovnim okom, prolaznost, mijena vremena i zbivanja u ovom vremenu, i kako se sve to približava ljudskoj duši. No, kao znanstvenici znanosti duha, nećemo zaboraviti da kada se osvrnemo na protok vremena i iskustva koja smo imali tijekom tog protoka vremena, da također dolaze do izražaja i razne poteškoće u promatranju. Poteškoće u promišljanju vremena su one s kojima se suočava um koji se ozbiljno i sa svim dostojanstvom posvećuje duhovno-znanstvenim razmišljanjima.

Svima vam je poznata ta neobična pojava koja zadesi ljude koji se rijetko voze vlakom. Gledaju kroz prozor i čini im se da se cijeli krajolik kreće, kao da cijeli krajolik hrli prema njima. Oni u vlaku sami ne osjećaju da su u pokretu, već kretanje pripisuju krajoliku kroz koji putuju vlakom. Tek postupno, čovjek gubi tu iluziju, i odabire ispravan pogled na ono što se prostire kada pogleda kroz prozor. Uglavnom, u istom smo položaju u odnosu na vrevu svijeta kao i takva osoba u vlaku, samo na nešto složeniji

način. Vara se, taj čovjek, o mirovanju i kretanju onoga što je tamo u krajoliku. Čovjek projuri kroz svjetske događaje, time što je ugrađen u svoju fizičko-ettersku tjelesnost, koja mu je dana poput kočije kada uđe u fizičku egzistenciju između rođenja i smrti. Kroz alate ove fizičke kočije u kojoj juri kroz svoj fizički život, on promatra svijet. I u ovom načinu promatranja svijeta, većini se pojavljuje na iluzoran način. Tako da se doista možemo odvažiti na usporedbu: mi svijet vidimo krivo kao netko tko, ne poznavajući putovanje željeznicom, vidi vanjski krajolik za koji misli da juri pored njega. A ispraviti ovaj iluzorni svjetonazor kojemu se ljudi prepuštaju, nije lako kao ispraviti pogled gledajući kroz prozor vlaka. Takva misao mogla bi vam doći upravo u novogodišnjoj noći ove godine, tijekom koje smo morali korigirati niz uobičajenih pogleda na svijet. Znao sam vam govorio o iskustvima koja bismo imali kada bismo svjesno prolazili kroz život kao što to činimo nesvjesno, od djetinjstva do starosti. Rekao sam vam kako čovjek postaje dovoljno zreo da stvarno spozna ovo ili ono, tek u određenim godinama svoje dobi. S obzirom na ove različite stupnjeve zrelosti u ljudskom životu, čovjek se mora prepustiti raznim iluzijama, iz razloga koje sam upravo naznačio.

Iznad svega, postoje dvije vrste iluzija kojima smo podložni u životu, koje nam odmah padnu na um, naprimjer kada se osvrnemo na prošlu godinu, ili se na Staru godinu veselimo sljedećoj godini, dvije iluzije koje dolaze od toga da u našoj običnoj svijesti nemamo pojma kako zapravo stojimo u odnosu na određene stvari u vanjskom svijetu. Ovaj vanjski svijet nije samo prostorno uređen zbroj stvari, već je taj vanjski svijet tijekom događaja u vremenu. Svojim osjetilima promatraju vanjske događaje koji se odvijaju oko vas, u onoj mjeri u kojoj su ti događaji prirodni događaji. Također na ovaj način promatraju prirodne događaje u carstvu ljudi. Svijet postaje, svijet je u procesu zbivanja. Obično ne razmišljate o tome, ali to je tako! Ti se procesi odvijaju određenom brzinom. Ono što se događa uvijek ima određenu brzinu. Tada možete skrenuti pogled s tih procesa na ono što se događa u vama. Znao sam da se u vama odvijaju svjesni i nesvjesni procesi. Vi ne samo da se suočavate sa svijetom kao dovršenim, samodostatnim prostornim bićem, nego se sa svijetom suočavate na takav način da ste zapravo u neprekidnom zbivanju, u odnosu na neprestano postajanje, u stalnim procesima, a oni se pak odvijaju određenom brzinom.

Razmotrimo sada vlastitu brzinu kojom jurimo kroz svijet u odnosu na brzinu prirodnih pojava. Vanjska znanost o čovjeku, ne primjećuje da postoji ogromna razlika između brzine kojom se mi krećemo kroz svijet i brzine prirodnih pojava. Kad uzmemo taj dio svoj života, koji je vezan za osjetilno promatranje vanjskog svijeta i svoja iskustva crpi iz osjetilnog promatranja vanjskog svijeta, usporedimo li ovaj dio našeg života, koji dugujemo osjetilima, s obzirom na njegovo nastajanje i njegov tijek, s vanjskim prostornim događajima na koja su ta osjetila usmjerena, mi kroz tijek vremena prolazimo mnogo sporije od prirodnih događaja. Važno je da ovo

imamo u vidu. Prirodni događaji se odvijaju relativno brzo, mi se krećemo sporo. Znae da sam ukazao na tu razliku kada sam u susjedstvu, u Liestalu, držao predavanje na temu 'Ljudski život sa stajališta znanosti duha'. Nama ljudima treba sedam godina od trenutka kada smo rođeni do promjene zuba, za razvoj našeg fizičkog tijela, a potom još sedam godina za razvoj našeg eterskog tijela. Usporedimo li biljno carstvo, koje možemo smatrati reprezentativnim u tom pogledu, na primjer s obzirom na naše etersko tijelo, sa nama samima, kažemo sebi: biljno carstvo, kao što je slučaj s jednogodišnjim biljkama, prolazi kroz sav razvoj kroz koji može proći u eterskom tijelu, u toku jedne godine. Treba nam sedam godina da učinimo ono što jednogodišnja biljka prođe u jednoj godini. To znači: vanjska priroda, u mjeri u kojoj se otkriva u biljnom svijetu, juri sedam puta brže od nas. I mnogo toga slijedi istu pravilnost kao i ono što se otkriva u biljnom svijetu, naime sve, utoliko što je podložno eterskom svijetu.

Shvatiti ćete značenje toga ako samo razmislite o tome kako je, naprimjer, voziti se u sporom vlaku pored vlaka koji ide u istom smjeru, ali brže. Brzina ovog drugog vlaka neće vam se činiti tako brzom, kada ste sporiji, kao kada stojite na mjestu; ili, ako ne putujete u vrlo sporom vlaku, nego u nešto bržem vlaku, koji ipak ide sporije od drugog ekspresnog vlaka, onda vam se ekspresni vlak čini kao da ide jako sporo. No, ako vozite jednako brzo kao brzi vlak, uvijek ćete ostati uz brzi vlak. Vidite, način na koji vidite drugi vlak mijenja se kako se i sami krećete određenom brzinom.

Pa brzina o kojoj ovdje govorimo, brzina kojom vodimo vlastiti eterski život, sadrži mnogo više od samih eterskih odnosa; ona sadrži sve naše procjene, cijeli naš osjećaj, naš cjelokupni stav prema vanjskom svijetu. Duhovni znanstvenik koji ovo može ispitati kaže: kako bi bilo da smo kao ljudi drugačije organizirani, npr. da smo organizirani tako da nam od promjene zuba do spolne zrelosti treba samo godinu dana, odnosno da imamo točno istu brzinu kao ono što je u prirodi podložno eterskom životu, pa što ako dobijemo svoj drugi niz zuba tijekom prve godine, a da smo nakon kraja druge spolno zreli kao u četrnaestoj do petnaestoj godini? Svojim vlastitim životom tada bismo bili potpuno uronjeni u tijek prirodnih događaja, utoliko što su podložni eterskom životu. Ne bismo se mogli razlikovati od prirode. Jer se bitno razlikujemo po tome što imamo različitu brzinu kretanja naprijed kroz tijek vremena. Prirodno bismo mislili da pripadamo prirodi. I iznad svega, jedno se mora reći: kad bismo bili uključeni istom brzinom kao i vanjski događaji, nikada se ne bismo mogli razboljeti iznutra. Jer sve bolesti koje mogu ljudima doći iznutra proizlaze iz činjenice da se krećemo drugačijom brzinom od brzine događaja u vanjskoj prirodi, utoliko što su podložni eterskom životu. Dakle, naš ljudski život bio bi sasvim drukčiji da se od vanjskog svijeta ne razlikujemo po tome što živimo sedam puta sporije nego što živi vanjska priroda.

Tako se na Silvestrovo osvrnemo na godinu dana unatrag, i ne razmišljamo o tome da smo u ovoj godini svojim iskustvima zapravo ispali iz života svijeta. Toga postajemo svjesni tek kad smo doista ozbiljno - nakon što smo već zašli u neki čvrsti životni tijek - višestruko napravili takva novogodišnja promišljanja. Ljudi koji mogu suditi o ovim stvarima i koji redovito prakticiraju ovu retrospektivu, složiti će se sa mnom na temelju običnog životnog iskustva, naprimjer, ako smo ušli u pedesete i uvijek smo prakticirali ovo gledanje unatrag, da moramo sebi reći: mi smo zapravo takvi da nikada iz godine nismo izvukli ono što se može izvući. Na neki način je propalo iskustvo koje smo mogli imati, koje nas je moglo obogatiti. Naučimo sedam puta manje nego što bismo mogli naučiti od prirode da kroz život ne jurimo sedam puta sporije od same prirode. I zapravo - kažemo si kad uđemo u pedesete - da si iz godine u godinu mogao iskoristiti sve što ti je godina htjela dati, onda bi u biti sad trebao imati samo sedam ili osam godina, ili najviše deset ili dvanaest godina, i za tih deset-dvanaest godina upio bi sve ono što upijaš desetljećima.

Ali postoji još nešto. Nikada ne bismo mogli doći do zaključka da je svijet materijalan da se krećemo s njim istom brzinom. Budući da se ne krećemo istom brzinom, svijet izvana, koji se kreće brže, prikazuje nam se materijalno, a vlastiti život nam se čini duhovnim i duševnim. Razlika nastaje zbog različite brzine života. Kad bismo se kretali naprijed istom brzinom kao vanjska priroda, ne bi bilo razlike između duše i duha i vanjskog tijeka prirode; ubrajali bismo se u vanjsku prirodu i osjećali da nam je sve duševno-duhovno jednakovrijedno. Tada bismo bili povezani sa svijetom na potpuno drugačiji način. To što imamo svoju brzinu, koja je puno sporija od brzine svijeta, vara nas kada se na osvrnemo na Staru godinu. Jer gledamo unatrag, ali iz ove retrospektive otpada mnogo stvari koje ne bi otpale da se krećemo istom brzinom sa svijetom. S duhovno-znanstvene strane to je ono što bi trebalo prožeti ovo ozbiljno raspoloženje, takoreći, kao prizvuk, što i priliči onima koji se u znanosti duha posvete ovakvom pregledu godine. To bi nam trebalo reći kako mi, kao ljudska bića, trebamo tražiti drugačije pristupe svijetu od onih koje možemo izvući samo iz ovog vanjskog tijeka života, koji nas tako vuče u iluzije.

Ovo je jedna iluzija. Budući da se sa svijetom suočavamo svojim osjetilima, mi kroz svijet prolazimo mnogo sporije nego što ide vanjska priroda. Ali postoji još jedna zabluda, suočeni smo s njom, kada uzmemo u obzir sve što zasvijetli kroz naše mišljenje, ono što nadahnjuje naše mišljenje, utoliko što to mišljenje proizlazi iz nas samih, kada uzmemo u obzir mišljenje koje ovisi o našoj volji. Vanjski svijet osjetila nam ne daje ono što hoćemo, već prvo moramo stajati ispred stvari. Događaji nam prilaze. To je drugačije od onoga kada se uhvatimo za svoje koncepte, svoje ideje, koje tinjaju iz naše vlastite volje. To je opet druga brzina. Ako pogledamo život duše, koji je doista život misli, ali je povezan s našom voljom, s našim

htijenjem, našim željama, imajte u vidu, postoji druga brzina od brzine svijeta kojom mi kao ljudi putujemo između rođenja i smrti. A kada stvar proučite s gledišta znanosti duha, postaje očigledna neobična stvar: svojim se mislima, u onoj mjeri u kojoj ovise o našoj volji, krećemo mnogo brže od vanjskog tijeka svijeta.

Tako vidite, sa svime što je povezano s našim osjetilima krećemo se sporije, sa svime što je povezano s našim mišljenjem krećemo se mnogo brže od vanjskog tijeka života. Zapravo, sa svojim mislima, u onoj mjeri u kojoj njima upravlja naša volja, naše čežnje, naše želje, krećemo se tako brzo da možemo imati osjećaj, iako nesvjesno - a to svi imaju - da je zapravo ta godina preduga. Za našu osjetilnu percepciju je sedam puta prekratka. Za naš način mišljenja, u mjeri u kojoj misli ovise o našim željama i čežnjama, u dubini imamo nesvjesni osjećaj: godina je preduga. Zapravo želimo da godina bude puno kraća, jer smo uvjereni da bi u kraćem vremenu mogli oblikovati misli koje oblikujemo iz vlastitih želja i vlastite volje. Postoji nešto u dubini duše svakog čovjeka čega on ne postaje svjestan, ali što djeluje u cijelom osjećaju, u cijelom raspoloženju duše, i boji sav naš subjektivni život. To je nešto što nam govori: da imamo samo nedjelje i da nemamo dane u tjednu, godina bi nam bila dovoljna u smislu misli koje stvaramo. Jer s obzirom na ovakva razmišljanja, čovjek živi samo zato da može doživjeti nedjelju. On za dane u tjednu misli, čak i ako toga nije svjestan, da ga oni samo podržavaju; u životu se pojavljuju kao nešto što mu zapravo ne treba da bi mogao napredovati sa svojim mislima. Što se tiče misli koje ovise o našoj volji, našim čežnjama i željama, brzo smo gotovi, tu se brzo krećemo. To je jedan od razloga naše sebičnosti. I to je jedan od razloga zašto smo tako tvrdoglavi u svojim mislima.

Da niste organizirani na način na koji sam to sada opisao, da doista sa svojim mislima pratite vanjski tijek svijeta, da tu ne idete mnogo brže, sedam puta brže od vanjskog tijela svijeta, da se niste usredotočili samo na nedjelje, našli biste se u takvom duhovnom raspoloženju u svijetu da vam vlastito mišljenje nikada ne bi bilo vrednije od mišljenja drugoga. Mogli biste se lako prilagoditi tuđem mišljenju. Ali promislite, veliki dio naše ljudske prirode temelji se na činjenici da uvijek sebi pripisujemo da je naše mišljenje vrijednije. Mislimo, barem s određene točke gledišta: drugi je uvijek u krivu; u pravu je samo kada se osjećamo osnaženi da se složimo s njim.

Dakle, mi smo kao ljudska bića, neobično ambivalentna bića. S jedne strane, mi se krećemo mnogo sporije od vanjskog tijeka svijeta, utoliko što imamo osjetila; u mislima se krećemo mnogo brže od vanjskog tijeka svijeta, utoliko što smo ljudi volje. To nam zamagljuje vid kada gledamo vanjski svijet. Budući da se uvijek prepuštamo iluzijama, ne znamo da smo otpali od prirode i stoga imamo mogućnost oboljeti, a time i steći materijalističke predodžbe o svijetu. Te su predodžbe jednako pogrešne kao i predodžba da

se krajolik kreće u suprotnom smjeru od vlaka; a te materijalističke ideje su tu samo jer se krećemo sedam puta sporije od svijeta. I onda negujemo tajnu želju: kad bi barem uvijek bila nedjelja! - jer, relativno govoreći, dani u tjednu nam se zapravo čine nepotrebnima za ono što mislimo o svijetu, za predodžbe koje stvaramo iz svojih želja, iz naše volje. Ova tajna želja postoji u svakom ljudskom biću. Duševno stanje ljudi rijetko je opisano kao u ovome što slijedi. Bismarck je jednom dao čudnu opasku o caru, posljednjem od Hohenzollern-a. Izražavajući svoje sumnje o tome što će biti s Njemačkom zbog ovog cara, rekao je: 'ovaj čovjek želi živjeti kao da mu je svaki dan rođendan; neko od nas je sretan kada mu rođendan prođe, jer je izložen željama i uzbuđenjima koje rođendan nosi; ali ovaj bi volio da mu je svaki dan rođendan!' - To je riječ koju je Bismarck ranih 90-tih sa zabrinutošću koristio za karakterizaciju Kaisera. Pa rođendan, koji ljudski egoizam toliko naglašava da se jasno razlikuje od ostalih dana; čovjek ne želi da mu uvijek bude rođendan, ali s određene strane želi da je uvijek nedjelja, jer bi tada znao dovoljno. I puno raspoloženja u našoj duši koje se maskira na sasvim drugačiji način temelji se na tome da zapravo volimo samo nedjelje.

Iluzije koje proizlaze iz ovih stvari, na najrazličitije načine su ispravljane u ranijim razdobljima ljudskog razvoja, atavističkom vidovitošću. Najmanje se ispravljaju u našem dobu. Ali ono što to ispravlja i što se mora dogoditi, i što vas molim da u svoju dušu apsorbirate kao neku vrstu socijalnog impulsa, jest da, ako dublje zaronimo u znanost duha, kao što se ovdje misli, tako da to ne apsorbiramo samo kao teoriju, već živo, o čemu sam dosta govorio, tada u ovoj znanosti duha imamo mogućnost iznutra ispraviti iluzije koje dolaze iz ova dva izvora. Znanost duha - razjasnimo ovo posebno na prijelazu godine - nešto je što nam omogućuje da realno doživimo ono što ne doživljavamo realno, jer prolazimo kroz svijet presporo. Zapravo sve ovisi o tome kako mi sami pristupamo stvarima. Zamislite samo koliko toga ovisi o našem odnosu prema svijetu! Da bismo razumjeli ovakve stvari, ponekad moramo hipotetske, nemoguće misli staviti pred dušu. Zamislite samo, kaže vam fizičar: određeni tonovi, C, D, E određene oktave, imaju toliko i toliko titraja, odnosno zrak izvodi toliko i toliko titraja. Ne čujete titraje, čujete zvuk. Ali razmislite, da ste tako organizirani - to je naravno nemoguće misao, ali iz nje se može nešto razjasniti - da možete percipirati svaku pojedinačnu vibraciju zraka, vi ne biste mogli čuti ništa od zvuka. Kakvu brzinu ima vaš vlastiti život, ovisi samo o tome kako percipirate stvari. Svijet izgleda onako kako mora izgledati prema brzini koju mi sami imamo u odnosu na svijet. Znanost duha, međutim, skreće našu pozornost na onu stvarnost koja postoji odvojeno od našeg odnosa prema svijetu.

U znanosti duha govori se o činjenici da se naša Zemlja postupno formirala, prvo prolazeći kroz razdoblje Saturna, Sunca i Mjeseca, a zatim napredujući do ovog razdoblja Zemlje. Ali naravno, sve je uvijek tu. U

Rudolf Steiner - Kako ponovno pronaći Krista ?

egzistenciji u kojoj sada živimo kao zemaljskoj egzistenciji, drugi svjetovi pripremaju svoju egzistenciju Saturna, opet drugi svjetovi svoju egzistenciju Sunca. To se može promatrati duhovno. Egzistencija Saturna još uvijek postoji. Znamo da je naša Zemlja prošla ovu fazu; drugi svjetovi su tek u ovom stadiju Saturna. Možete vidjeti kako to nastupa. Ali mogućnost promatranja ovog stupnja Saturna ovisi u prvom redu o promjeni brzine kojom pratimo događaje, inače ih ne možemo vidjeti. U određenom smislu, znanost duha nam omogućuje da živimo zajedno s istinskom stvarnošću, s onim što se stvarno događa u svijetu. I uzmimo je živo, ovu znanost duha, o kojoj sam govorio kao o otkrivenju Duhova osobnosti, koji iznova interveniraju kao kreatori, ne uzmimo je samo kao djelo čovjeka za naše vrijeme, nego, kao što sam rekao, kao otkrivenje s nebeskih visina, i upijamo impulse ove znanosti duha na živ način, tada će nas odvesti - što je u naše vrijeme toliko potrebno - izvan iluzija zbog razlike naše brzine i brzine svijeta, to će nas spojiti sa svijetom na takav način da možemo ispraviti neke stvari u našem osjećaju prema svijetu.

Tada možemo očekivati rezultate tih duhovno-znanstvenih nastojanja. Tijekom ove godine sam i ukazao na neke posljedice tih nastojanja. Danas, osvrćući se na novogodišnju noć, želio bih samo istaknuti ono što sam već rekao s drugog gledišta: znanost duha, uzeta na živ način, na određeni način održava ljude mladima, ne dopušta nam da starimo kako inače starimo. To je jedna od posljedica znanosti duha. A u današnje vrijeme je to posebno važno. Radi se o tome da bismo zapravo mogli, bez obzira koliko smo zreli, mogli naučiti nešto kao što smo učili kao dijete. Kada netko dođe u pedesetu, obično se osjeća prilično star u svijetu, sa stajališta obične svijesti. Pitajte samo svoje suvremenike imaju li veliku sklonost puno učiti s pedeset godina! Ako kažu da, pokušajte vidjeti rade li to, čine li to stvarno. Koncepti i ideje znanosti duha, ako se uzmu na živ način, postupno mogu ljudima dati priliku da u zrelim godinama uče na način na koji su učili kao djeca, uključujući stvari koje jednostavno niste naučili kao dijete, da tako kažem, prihvatiti drugu osobu i sve više i više ljudi. To čini da se ljudi osjećaju sve više i više duševno mladima, ali ne samo apstraktno, kao što se često radi, već na takav način, da se zaista može naučiti nešto na sličan način kao što ste naučili kada ste imali osam ili devet godina. Time se na određeni način uravnotežuje ono što je u čovjeku uzrokovano njegovom različitom brzinom u odnosu na svijet. Kao rezultat toga, mi smo naravno stariji kada smo zreliji, ali duša nam ne dopušta da budemo stari, naša duša nam dopušta da budemo djeca na određeni način, da se ponašamo kao djeca prema svijetu. Onda si kažemo kad uđemo u pedesete: živjeti sporije od vanjskog tijeka svijeta, zapravo si upio ono što bi upio za sedam ili deset godina da živiš brzo kao vanjski tijek svijeta. Ali ako ste ostali svježi, također imate priliku ponašati se kao da ste proživjeli samo sedam, osam, devet, deset godina. To je uravnoteženje. A to, budući da su stvari u svijetu uvijek uravnotežene,

zahtijeva drugu vrstu kompenzacije: da se i onaj brži tempo, te nasumične misli, te nedjeljne želje, kako sam vam ih opisao, na neki način potiskuje, da se daje mogućnost da se ne žele samo nedjelje, nego da se i ostali dani koriste za učenje, čineći školom cijeli život.

Svakako, predstavljam vam neku vrstu ideala koji je tako strogo duhovan. No, možda su nekima od vas dočeci Nove godine u posljednje četiri godine bili ozbiljniji od prethodnih. No, oni koji malo dublje zavire u svjetska zbivanja, vjerojatno će ovogodišnji doček vidjeti najozbiljnijim, i u usporedbi s dočecima u protekle četiri godine. On traži od nas da duboko pogledamo što se događa u svijetu i da tu misao povežemo s onim što možemo dobiti iz našeg odnosa sa znanošću duha, u smislu ideja o tome što svijet treba sada i u bliskoj budućnosti. Kroz znanost duha trebali bismo se probuditi za svjetske događaje, da tako kažem, trebali bismo postati ljudi koji su budni. Već iz letimičnog pogleda na današnje ljude može se naučiti koliko je spavanje rašireno. Usporedite li samo današnji život s životom prijašnjih vremena, tada ćete postati svjesni koliko se život i mladih i starih promijenio. Današnja omladina, u velikoj većini, kako na njih utječe materijalističko doba? Danas nisu tako svježi, tako blistavi, tako živahni, ideali mladosti, kao što su bili u ranijim epohama. Mladost je postala zahtjevna. Kod mladih nema prevelike želje da svoje duševno raspoloženje usmjere na gledanje naprijed u život koji dolazi, da zamišlja ideale koji sjaje nadaleko i naširoko, i da iz tih ideala ima uzvišen život; već i u mladosti javlja se želja da potroše ono što život daje. Ali sada starost, ne može apsorbirati ono što bi bilo prikladno prihvatiti s godinama. Naša mladost troši svoju snagu, a starost blaga života ostavlja razbacana na putu. Naša mladost više nije puna nade; naši stari neutemeljeno rezignirani. Naša se mladost ne okreće starosti da pita: hoće li se ostvariti snovi što prirodno izviru iz mog srca? - Naši stari teko mogu reći: da, ostvariti će se. - Prečesto se, više ili manje otvoreno, kaže: i ja sam sanjao, nažalost, ti se snovi iz djetinjstva ne ostvaruju. - Čovjeka život otrijezni.

Ali nesreća našeg vremena povezana je sa svim tim stvarima. Sve su te stvari povezane s onim što duboko potresa današnje čovječanstvo. Ali onda, ako ga pogledate, također ćete moći duboko u svoju dušu urezati potrebu za duhovno-znanstvenim impulsima. Jer na ovaj dan prijelaza u godinu morate se zapitati, ako želite biti budni: kakvo je ovo vrijeme zapravo? Što se može dogoditi u budućnosti? Što za civilizirano čovječanstvo može proizaći iz onoga što je proizašlo iz nemira posljednjih godina? - Ako si kao budan čovjek postavite ova pitanja, nameće se bitno drugačije pitanje, pitanje koje je duboko povezano sa svim našim mogućim nadama u budućnost čovječanstva. Mogao bih reći da su i takve nade ili takve brige, posljednjih godina često rasle, pogotovo kada pogledate ta ljudska bića koja danas imaju četiri, pet, šest, sedam, osam godina. Mi, stariji, imamo iza sebe puno toga što može utjecati na raspoloženje naše duše prema onome što dolazi. Puno

toga imamo iza sebe što nam je pružilo takvu radost kakvu neće imati oni koji danas imaju pet, šest, osam, devet godina. Ali ništa na svijetu nije apsolutno, pa ni kad se na Staru godinu osvrnete na proteklu godinu. Sve nam izgleda iluzorno, jer s jedne strane idemo presporo, a s druge prebrzo, u odnosu na tijek svijeta. Ništa nije apsolutno, sve je relativno. I pitanje, koje nije samo teoretsko već stvarno pitanje, kao što ćete uskoro vidjeti, je ovo: kako zapravo izgleda u duši osobe, koja je nije približila idejama znanosti duha, kada si ta osoba postavi pitanje o budućnosti čovječanstva? Može se spavati, a to znači biti nepošten, makar i nesvjesno nepošten, prema budućnosti čovječanstva. No, može se i biti na oprezu, i treba biti na oprezu. Tada se može postaviti ovo pitanje, posebno u odnosu na opće stanje čovječanstva u našem vremenu: kako se budućnost čovječanstva oslikava u ljudskim dušama ako te duše nisu u položaju pristupiti znanosti duha? Takvih ljudi ima previše na ovome svijetu. Ne mislim samo na suhoparne, samozadovoljne materijaliste, već mislim na one brojne druge koji postoje i koji imaju određeni strah od onoga što je stvarno duhovno, a ipak bi htjeli biti idealisti na svoj način. Oni su apstraktni idealisti koji govore o svakakvim lijepim stvarima, o ljubavi prema svojim neprijateljima, o lijepim društvenim reformama, ali ne mogu zapravo shvatiti svijet konkretno. Oni su idealisti iz slabosti, imaju jezu od duha. Ne želi vidjeti duh, klone ga se.

Želio bih postaviti ovo pitanje danas, kao pitanje na prijelazu godine: ako je takva osoba poštena, koja vjeruje da živi za duh, koja je također kroz svoju vjeru uvjerena u tkanje i bit duha u svijetu, ali koja nema hrabrosti pristupiti tom duhu konkretno, duhovnoj stvarnosti koja se danas kroz znanost duha želi otkriti ljudima, ako je u takvoj osobi pošteno oslikan cijeli sadašnji svijet ili jedan njegov dio, kakva je onda slika nastala? Ne želim vam dati apstraktan opis, htio bih vam dati opis koji se trenutno vrti po svjetskim časopisima i koji dolazi od osobe koju sam već spomenuo u vezi nečeg drugog, od osobe koja se, iz razloga koje sam upravo objasnio, drži podalje od stvarnog ulaska u znanost duha, koja vjeruje da socijalne ideale može postići bez znanosti duha, koja vjeruje da može govoriti o ljudskom napretku i ljudskoj prirodi bez da uđe u znanost duha, ali osobe koja je poštena s njene točke gledišta. Često sam spominjao ime Walther Rathenau, i ukazivao na neke stvari koje su izrazito slabe na njemu; međutim, sjetiti ćete se da sam jednom pohvalno spomenuo njegovu 'Kritiku vremena'. On je stvarno tip, jedan od najboljih tipova ljudi našeg vremena, koji su idealisti, koji također vjeruju da se duhovni element isprepliće i živi kroz svijet, ali koji ne mogu pronaći konkretni duhovni element, onaj duhovni element koji jedini može donijeti iscjeljenje za sve što tako destruktivno pulsira svijetom. Stoga je korisno zapitati se što netko tko je daleko od znanosti duha, ali je pošten, tko sa svojeg mjesta gleda trenutna odvijanja u svijetu, što takav čovjek kaže sebi. To je ipak poučno. Zato bih volio da i mi ovdje, jer možda niste svi

pročitati, stavimo pred dušu riječi kojima se Walther Rathenau ovih dana obraća cijelom svijetu.

On kaže: "Nijemac poziva sve narode. S kojim pravom? S pravom onoga koji je prorekao rat, koji je naslutio kraj, prepoznao katastrofu, prkosio ruglu, poruzi i sumnji i savjetovao vlastodršcima pune četiri godine da se pomire. S pravom onoga koji je u srcu desetljećima nosio predosjećaj potpunog sloma, koji zna da je mnogo ozbiljniji nego što prijatelji ili neprijatelji slute. S pravom onoga koji nikada nije prešutio niti jednu nepravdu od svog naroda i sada mu je dopušteno da se zauzme za prava svog naroda.

Njemački narod je nevin. Nevin je počinio nepravdu. Nevino je služio svojim gospodarima i vladarima iz stare, dječje ovisnosti. Nisu znali da su se ti gospodari i vladari izvana nepromijenjeni, iznutra promijenili. Nisu znali ništa o samoodgovornosti naroda. Nisu poznavali revolucije. Tolerirali su militarizam i feudalizam, dali se upravljati i organizirati. Bili su ubijani i ubijali su po zapovijedi. Vjerovali su u ono što su im rekli nasljedni vođe. Nedužno su pogriješili vjerovanjem.

Naše će nas pogreške teško opterećivati. Našu nevinost prepoznati će moći oni koji gledaju u srca."

Pa vidite, taj čovjek ukazuje na ono na što su upućivali judaizam i kršćanstvo, na providnost, koja se, međutim, izražava u apstraktnim oblicima.

"Njemačka je poput onih umjetno plodnih zemalja koje su zelene sve dok ih natapa mreža kanala. Probije li se samo jedan otvor, sav život umire, zemlja se suši u pustinju.

Imamo hrane za pola naših ljudi. Druga polovica mora za plaću raditi za druge narode, kupovati sirovine i prodavati robu. Ako čovjeku oduzmete rad ili plodove rada, on umire ili postaje beskućnik. Uz najekstremniji rad za koji je jedan narod sposoban, uštedjeli smo pet do šest milijardi godišnje. Korišteni su za izgradnju alata ili radionica, stvaranje željeznica i luka te provođenje istraživanja. To nam je dalo mogućnost održavanja dobiti i normalno umnažanje u prirodnoj plodnosti. Oduzimaju nam kolonije, Reichsland, rude i brodove, a mi postajemo nemoćna, siromašna zemlja. Bilo kako bilo, i naši su preci bili siromašni i nemoćni i služili su duhu naroda bolje od nas. Naša je robna razmjena ograničena, prijeti nam, protivno duhu Wilsonovih odredbi, utrostručenje ili učetverostručenje gubitaka u Belgiji i sjevernoj Francuskoj, koji iznose oko dvadeset milijardi: što se događa? Naše gospodarstvo postaje nerentabilno. Radimo da živimo bijedno bez ušteđevine. Ne možemo ništa održavati, ništa obnavljati, ništa širiti. Država, njene

zgrade, ceste, objekti propadaju. Tehnologija zaostaje, istraživanje prestaje. Izbor je na nama: neplodnost, emigracija ili krajnja bijeda.

To je istrebljenje.

Nećemo se puno žaliti nego ćemo se pomiriti sa sudbinom i nestati u tišini. Najbolji od nas neće emigrirati niti se međusobno ubijati, nego će dijeliti bogatstvo svoje braće. Većina još ne zna svoju sudbinu, ne zna da su oni i njihova djeca žrtvovani. Čak ni narodi na Zemlji ne znaju da je život ljudske rase u pitanju. Možda ne znaju ni oni s kojima smo se borili. Neki kažu: pravda. Drugi kažu: reparacija. Ima i onih koji kažu: osveta. Znaju li da je ono što nazivaju pravdom, odmazdom, osvetom, ubojstvo?

Mi koji susrećemo svoju sudbinu, nijemi, ne slijepi: još jednom dižemo svoj glas i upućujemo tužbu. Narodima zemlje, onima koji su bili neutralni, i onima koji su bili prijatelji, slobodnim prekomorskim državama, novim državnim tvorevinama koje su nastale, narodima naših prijašnjih neprijatelja, narodima koji jesu i koji će doći za nama, u dubokoj, ozbiljnoj boli, u melankoliji rastanka, i u jadikovki, u njihove duše dozivamo riječ:

Bit ćemo uništeni. Živo tijelo i duh Njemačke bit će ubijeni. Milijuni Nijemaca otjerani su u bijedu i smrt, u beskućništvo, ropstvo i očaj. Jedan od najduhovnijih naroda u svijetu izumire. Njegove majke, njegova djeca, njegova nerođena djeca, bit će ubijeni."

To nije rečeno iz strasti, to je bilo proračunato, to je bilo proračunato hladnim umom. To je netko tko je materijalist, ali tko može hladnog uma izračunati stvarno stanje, tko se ne prepušta iluzijama, već iskreno priznaje istinu, upravo sa svog materijalističkog stajališta. To je proračunato, nije nešto što se može pobiti s nekoliko riječi ili osjećaja iz simpatije ili antipatije, nego nešto proračunato hladnog uma osobe koja je desetljećima znala reći: biti će ovako - on je imao hrabrosti govoriti stvari tijekom rata.

Bilo je bezuspješno. U Berlinu i drugim mjestima uvijek sam u svoja predavanja uključivao ono što je Rathenau rekao u tom smjeru.

"Bit ćemo uništeni, mi koji znamo i gledamo, od onih koji znaju i gledaju. Ne kao tupi narodi antike koji su iz neznanja i tupo odvedeni u progonstvo i ropstvo, ne od strane fanatičnih idolopoklonika koji su mislili da veličaju Moloha. Uništiti će nas bratski narodi europske krvi, koji ispovijedaju Boga i Krista, čiji se život i ustav temelji na moralu, koji se pozivaju na čovječnost, viteštvo i civilizaciju, koji žale za prolivenom ljudskom krvlju, koji navještaju pravedni mir i Ligu naroda, koji su odgovorni za sudbinu svijeta.

Teško onome i duši njegovoj tko se usuđuje ovaj krvavi sud nazvati pravdom. Imaj hrabrosti, izgovori to, nazovi to pravim imenom: to je osveta.

Ali pitam vas, duhovni ljudi svih naroda, svećenici svih vjeroispovijesti i znanstvenici, državnici i umjetnici; pitam vas radnici, proleter, građani svih naroda; molim te, časni oče i vrhovni gospodar Katoličke crkve, molim te u ime Božje:

Smiju li narodi na Zemlji uništiti bratski narod radi osvete, i kad bi to bio posljednji, najjadniji od svih naroda? Smije li se živi narod, duhovnog, europskog naroda sa svojom djecom i nerođenom djecom lišiti duhovne i tjelesne egzistencije, osuditi na prisilni rad, izbrisati među živima?

Ako se dogodi ono najmonstruoznije, u usporedbi s čime je najstrašniji od svih ratova bio samo uvod, onda bi svijet trebao znati što se događa, trebao bi znati što se sprema učiniti. Nikada se ne smije dopustiti da kaže: nismo znali, nismo htjeli. Pred licem Božjim i s odgovornošću pred vječnošću neka mirno i hladno izgovore riječ: mi to znamo. I mi to želimo."

I on, Rathenau, želi da se čovječanstvo probudi i vidi.

"Milijarde! Pedeset, sto, dvjesto milijardi - što je to? Je li to pitanje novca?

Novac, bogatstvo i siromaštvo čovjeka malo znače. Svatko od nas s radošću i ponosom će biti siromašan, ako će zemlja biti spašena. Ali u nesretnom jeziku našeg ekonomskog razmišljanja nemamo izraza za živu snagu naroda osim jadnog koncepta milijarde. Čovjekovu vitalnost ne mjerimo prema četiri tisuće grama krvi koje ima u sebi; ne možemo izmjeriti vitalnost naroda drugačije nego dvjesto ili tri stotine milijardi koje posjeduje. Gubitak bogatstva nije samo siromaštvo i oskudica, već i ropstvo, dvostruko ropstvo za ljude koji moraju kupiti pola onoga što im je potrebno za život. Ovo nije samovoljno, osobno, okrutno ili popustljivo ropstvo antike, već anonimno, sustavno, znanstveno mukotrpno mučenje ljudi od ljudi. Apstraktni koncept sto milijardi, tu ne nalazimo samo novac i blagostanje, već krv i slobodu. Zahtjev nije od trgovca: plati mi novac, već Shylock-ov: daj mi krv svoga tijela. To nije stvar burze, nakon sakaćenja političkog tijela kroz ustupanje zemlje i moći, to je život. Tko god kroči u Njemačku za dvadeset godina...."

A ono što sada dolazi opet je kalkulacija, sračunata s hladnim razumom. Ovo se ne govori na način drugih ljudi, koji često spavaju promatrajući svjetske događaje!

"Tko god kroči u Njemačku za dvadeset godina, za koju su znali da je jedna od najprosperitetnijih zemalja u svijetu, potonut će od srama i tuge. Veliki antički gradovi, Babilon, Niniva, Teba, građeni su od meke gline, priroda ih je pustila da se mrve i zaglade tlo i brda. Njemački gradovi neće stajati u ruševinama, već kao polumrtvi kameni blokovi, još uvijek dijelom naseljeni jadnim ljudima. Nekoliko četvrti je živo, ali sav sjaj i veselje su nestali. Umorni suputnici kreću se po trulom hodniku, barovi su osvijetljeni. Utabani su seoski putevi, šume posječene, jedno sjeme niče na poljima.

Rudolf Steiner - Kako ponovno pronaći Krista ?

Luke, željeznice, kanali propadaju, a posvuda su tužni podsjetnici, visoke, vremenom oštećene zgrade iz doba veličine. Posvuda oko su zemlje u procvatu, stare i nove, ojačane i u sjaju moderne tehnologije i moći, hranjene krvlju ove umiruće zemlje, kojoj služe njeni prognani sinovi. Njemački duh koji je pjevao i mislio za svijet, postat će prošlost. Narod kojeg je Bog stvorio da živi, mlad i jak, živi a mrtav je.

Ima Francuza koji kažu: neka ovaj narod umre. Nikad više ne želimo imati jakog susjeda. Ima Engleza koji kažu: neka ovaj narod umre. Nikad više ne želimo imati kontinentalnog rivala. Ima Amerikanaca koji kažu: neka ovaj narod umre. Nikad više ne želimo imati konkurenta u poslu. Jesu li ti ljudi pravi predstavnici svojih nacija? Nikada. Svi jaki narodi odriču se bojažljivosti i zavisti. Jesu li osvetoljubivi, pravi predstavnici svojih nacija? Nikada. Ova strašna strast kratko traje kod civiliziranih ljudi.

Ipak: ako plašljivi, zavidni i osvetoljubivi u jednom času, u času odluke, pobijede i pometu velike državničke svojih naroda, sudbina se ispunila.

Tada će se srušiti nekada najtvrdi kamen sa svoda Europe, zatim će granica Azije biti gurnuta do Rajne, tada će Balkan dospjeti do Sjevernog mora. Tada će se horda očajnih ljudi, neeuropski ekonomski duh, utaboriti pred vratima zapadne civilizacije, prijeteći ukorijenjenim nacijama ne oružjem, već zarazom.

Pravda i sreća nikada ne mogu nastati iz nepravde.

Okajavamo grijeh svoje nevine ovisnosti kao što ni jedan grijeh još nije okajan. Ali ako zapadne nacije, u mirnom, hladnom promišljanju, iz opreza, interesa ili osjećaja osвете, polako ubijaju Njemačku i taj čin nazivaju pravdom, proglašavajući novi život za narode, vječni mir i savez naroda, pravda više nikada neće biti ono što jest, i čovječanstvo nikada neće biti sretno, usprkos svim trijumfima. Olovni uteg ležat će na planeti i generacije koje dolaze rađat će se sa savješću koja više nije slobodna. Lanac krivnje, koji se sada još može presjeći, opasavat će tijelo Zemlje, neraskidiv i beskraj. Razmirice i sukobi buduće epohe bit će gorči i složeniji nego ikada jer su zasićeni osjećajem zajedničke nepravde. Nikada takva moć i takva odgovornost nisu stajale ispred trijumvirata. Ako je povijest smisleno htjela da troje ljudi u jednom satu odluči nad sudbinom stoljeća i milijuna ljudi na Zemlji, onda je htjela da se jedno veliko pitanje vjere postavi pobjedničkim civiliziranim i religioznim nacijama.

Ovo pitanje glasi: humanost ili nasilje, pomirenje ili osveta, sloboda ili ugnjetavanje?

Ljudi svih naroda promišljajte! Ovaj sat ne odlučuje samo o nama Nijemcima, odlučuje o nama i vama, o svima.

Odluči li se protiv nas, snosit ćemo svoju sudbinu i otići ćemo u propast zemaljsku. Nećete čuti našu jadikovku. Ipak, ona će se čuti tamo gdje nijedna jadikovka iz ljudskog srca nije ostala nečujna."

Iznio sam vam ovu prosudbu, koja je proizvod trezvene pameti, koja sigurno nije izašla iz šovinizma, nego je sud materijalističkog mišljenja. Iznio sam vam ovaj sud jer živimo u svijetu u kojem ljudi još uvijek nisu skloni razmišljati o ozbiljnosti situacije. Koliko će ljudi danas slaviti Novu godinu, baš kao što su slavili ne samo četiri zadnje godine, nego i prije katastrofalnih događaja! I bezbroj ljudi će smatrati neugodnošću, neugodnošću za svoju bezbrižnost, da budu svjesni da je takvo što u pitanju. Ma, neće biti tako loše - čak i da ljudi ne izgovore ovu rečenicu, u svojoj nutrini se tako osjećaju, inače bi cijelo vrijeme drugačije prosuđivali.

Koliko je onih koji prepoznaju ono što smo tih godina stalno iznova govorili, kada smo tako često slušali: pa, kad opet bude mir, onda će biti kao prije, sigurno će tako biti i tako dalje - koliko je onih koji su postali svjesni onoga što se stalno moralo ponavljati o nemogućnosti takve situacije kakvu ljudi zamišljaju?

Ovdje imamo posla sa proračunatom stvari. Stvari pak izgledaju drugačije, računa li se s materijalističkim duhom, ili smo u dodiru s onim što može proizaći iz duhovno-znanstvenih impulsa. Izvana stvari izgledaju jednako dobre. Nema šanse da se ono što Walther Rathenau u zadnji čas želi spriječiti apelirajući na savjest, spriječi. Da, ovo je razgovor sa savješću! ... Možete samo skupljati bodove. Neće se izbjeći! Izvana će stvari biti ovakve. Postoji samo jedna stvar kad gledamo na to što je sve pripremano u prošlosti - svakako ne od strane ovih ili onih ljudi, od cijelog civiliziranog čovječanstva na Zemlji - postoji samo jedna stvar: osvrnuti se na veliku sliku, na ono što je čovječanstvo već iskusilo; shvatiti da je u određenom smislu čovječanstvo sada zrelo to dovesti do kraja, i prihvatiti ono što novi Duhovi osobnosti s nebeskih visina spuštaju na Zemlju. Ali ovdje se, moraju susresti uvid i volja. Ono što žele otkriti Duhovi osobnosti kao novi kreatori, može doći na svijet tek kada nađe plodno tlo u ljudskim srcima i dušama, kada ljudi pronađu put do impulsa znanosti duha. Ono što trijezan, materijalistički duh kaže o materijalnim impulsima koji mogu imati učinka, to je istina. Oni koji danas sa manje ozbiljnog stajališta nego Walther Rathenau, govore o tome što će postati naše vrijeme, trebali bi takve stvari slušati trezvenog duha! Kad su ljudi bili u stanju opijenosti i sanjarenja, kad su ljudi u biti, samo malo gledajući naprijed, pričali gluposti - kojih su se sada, barem dio čovječanstva, riješili - tada se moglo čuti da bi ovaj rad donio novi idealizam, novu religioznost. Oh, čuo sam to mnogo puta! A posebno su to pisali profesori, pa i profesori teologije. Ne morate čak ni ići daleko: osim ako nije nedjelja, za desetak minuta možete doći do ovih profesora teologije koji su također naviještali takvu proročansku mudrost. Ali ljudi već pričaju

drugačije. Oni koji su se sada podignuli kažu: sada će sigurno doći vrijeme zdravog ateizma; čovječanstvo će biti izliječeno od religijskih igara koje su u zadnje vrijeme igrali osobito pjesnici i pisci. - Takva mišljenja se već pojavljuju. Takve prosudbe imaju oni koji bi trebali malo poslušati što im govori osoba koja može trezveno izračunati kako se oblikuje stvarnost.

S druge strane, može se samo reći: ako u svijetu i u ljudskim glavama i u ljudskim srcima djeluju samo vanjski materijalistički impulsi, onda će tako i biti! Tada će, ne samo Njemačka i Srednja Europa i Rusija, nego i cijeli civilizirani svijet postupno biti opasani strašnim robovskim lancima i nikada više neće biti sretni. Jer svijet je na svom kraju zbog onoga što dolazi samo iz starih vremena! Ne dolazi ništa novo. Nešto novo mora doći iz duhovnog svijeta. Ali ono ne dolazi ako mu se čovjek ne želi približiti, ako čovjek to ne želi primiti svojom voljom. Spasenje može doći samo kada se nađu ljudske duše koje idu ususret duhu koji se želi otkriti na nov način kroz Duhove osobnosti, koji žele postati kreatori iz pukog duha vremena. Nema drugog izlaza. Postoje samo dva načina da budete iskreni: ili govorite kao Walther Rathenau ili ukazujete na nužnost okretanja prema duhovnom svijetu.

Ovo posljednje bit će predmet našeg novogodišnjeg razmatranja.

Za svakoga tko je budan, razmišljanje o novogodišnjoj noći ne bi trebalo biti takvo da ugodno uđe u novu godinu; to bi ga trebalo uozbiljiti, trebalo bi mu pokazati što stoji u utrobi vremena kad se duhovno Dijete ne rađa u ovoj utrobi vremena. Samo uz ovo duhovno svijetlo osjeća se prava novogodišnja perspektiva. Pokušajmo od danas do sutra uozbiljiti dušu! Današnji dan nisam smio završiti drugačije nego s ozbiljnom notom, koju nisam htio dati. Htio sam skrenuti pozornost na to kako se ovo razmišljanje o novogodišnjoj noći pojavljuje u duši čovjeka koji je pošten, koji gleda na svijet, ali smatra da vrijede samo materijalne sile. Ovako to mora izgledati u glavama, u srcima, u mislima, u dušama - ako ste iskreni - onih koji ne žele postati duhovni; drugi, koji su također materijalisti, nisu pošteni, a spavaju da ne moraju priznati svoje nepoštenje.

To je obrnuta perspektiva, to je novogodišnje raspoloženje!

Sutra ćemo vidjeti kako se perspektiva budućnosti, novogodišnji duh, može doživjeti gledajući u duhovni svijet.

PREDAVANJE VIII

Dornach, 1. siječnja 1919.

Na takav vremenski pregled kakav smo napravili jučer, padne tračak svjetlosti koji doista može djelovati prosvjetljujuće, ako se prvo pogleda negativna strana stvari, da tako kažemo, ako se zapitate, kao što smo u biti češće činili: u dubljem smislu, koji su to impulsi koji su uveli čovječanstvo u tako katastrofalne događaje, a još važnije, u katastrofalno stanje, što sasvim jasno izlazi na vidjelo u danim okolnostima? - Sada, naravno, nismo u mogućnosti pogled uvijek usmjeriti na dublje temelje suvremenih zbivanja. Čovjek će najprije skrenuti pogled na ono što je, mogu reći, površan sloj događaja. Čovjek će tada moći opisati ovo ili ono, i takvi opisi nikako neće biti pogrešni. To je nešto o čemu se uvijek mora voditi računa ako se želi ozbiljno krenuti od duhovno-znanstvenih promišljanja. Takva duhovna razmatranja neće reći da su sve stvari uvijek krive. No, danas želim posebno istaknuti da nije dovoljno zaustaviti se na određenom površnom sloju gledanja na svijet, već je potrebno dublje prodrijeti u odnose. Danas u tom pravcu ne treba reći ništa novo, ali se treba prisjetiti nekih stvari koje su, ako ih zamislite kao neku novogodišnju perspektivu, pogodne da se na pravi način uđe u tu perspektivu, koja se na po mnogočemu potresan način nalazi pred nama.

Sjetit ćete se, kao što sam zadnjih dana govorio, da je jedna od najvažnijih stvari u spoznaji sadašnjeg vremena ta da se čovječanstvo na neki način suočava s novim otkrivenjem. Otkrivenje je ono što se treba dogoditi, a u određenom pogledu se već događa, kroz Duhove osobnosti, koji se, ako ćemo tako reći, uzdižu do digniteta kreatora, dok smo se mi kao kreatorima u našem kozmičkom hodu mogli obraćati samo onih duhovima koji se u Bibliji nazivaju Elohim, a koje nazivamo Duhovi oblika. Tako će se nešto kreativno dogoditi unutar onoga što možemo primijetiti prateći vanjski svijet.

Sada, u uvjetima ljudske prirode leži to da se čovjek u početku opire prepoznavanju takvog nametljivog duhovnog elementa. Osobito u današnje vrijeme ne želi se razumjeti takav duhovni element. Sada moramo razlikovati dvije stvari baš dok razmatramo ovo sadašnje otkrivenje. Da bi bilo jasnije, želim reći sljedeće.

Slavni kardinal Newman rekao je nešto čudno kad je bio u Rimu. Na svom odijevanju u kardinalsko ruho, rekao je da ne vidi drugog spasa za Crkvu osim novog otkrivenja. Bilo je to prije nekoliko desetljeća, a tu i tamo se komentiralo ovo gledanje kardinala Newmana. Ali ako se pogleda što je o tome rečeno od strane Crkve, i onih koji su vezani za isповijest Crkve, posvuda je bilo naznaka da ne treba govoriti o novom otkrivenju, nego se

čvrsto držati starog otkrivenja. I iznad svega, ako je išta potrebno, to je da čovjek staro otkrivenje bolje razumije nego do sada bio slučaj.

U tim prigovorima, koji su se dizali sa svih mogućih strana protiv takve izjave kardinala, koji je slutio dolazak novog otkrivenja, vidi se kako se čovječanstvo opire takvoj objavi. Kao što je već spomenuto, potrebno je razlikovati dvije stvari. Naravno, nevoljkost ljudi da prime takvo otkrivenje, ne negira činjenicu da takvo otkrivenje dolazi. Ovo otkrivenje izliva se poput novog duhovnog vala u događaje u koje je čovjek uključen. Čovjek sa Zemlje ne može ovaj val potisnuti natrag. Ono se izliva Zemljom. To je jedna činjenica.

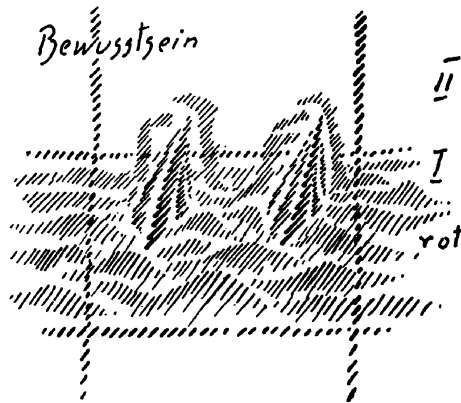
Pa, želio bih reći da već neko vrijeme, osobito od početka 20. stoljeća - ili zapravo od godine 1899, bolje rečeno - stojimo unutar novog vala duhovnog života dok hodamo okolo svijetom kao ljudska bića, koji se pretače u život cijelog čovječanstva. A duhovni istraživač samo je onaj tko to danas priznaje, odnosno tko primjećuje da je tako nešto provalilo u ljudski život. To je jedna činjenica.

Druga je činjenica da ljudi - upravo zbog sadašnjeg stava - trebaju određeno uzbuđenje, trebaju određenu aktivnost da bi primijetili da se takav val slijeva u život. Kao rezultat toga, moglo bi se dogoditi nešto značajno: s jedne strane taj val se stvarno izlio u život i postoji, ali s druge strane, ljudi to ne žele primijetiti. Oni se opiru tome. Ne smijete ovu činjenicu gledati apstraktno. Budući da su središta, da tako kažemo, središnje točke, u kojima se ovaj val prazni, na sličan način kao u kohereru u bežičnoj telegrafiji, središta, kohereri su u ovom slučaju ljudske duše. I ne dajte se zavarati oko ovoga: činjenica je da dok ljudi žive na Zemlji, jednostavno zato što su ljudi 20. stoljeća, oni su prijemni uređaji za ono što se ulijeva u život na opisani način. Čovjek se svojom sviješću može oduprijeti da to prizna, ali ne može spriječiti svoju dušu da upija udar valova, da je udar valova u njoj.

Sada ovu činjenicu treba pomnije sagledati. Moramo se zapitati o raznim pretpostavkama koje sada možemo napraviti, nakon što smo tjednima razmišljali o tome. Treba se zapitati: koja je najznačajnija sposobnost ljudske duše u našem dobu? To je intelektualnost. I ako se stalno iznova i s punim opravdanjem ističe da čovjek treba razvijati i druge snage duše, a ne samo intelektualnost, takav se naglasak danas tako snažno stavlja upravo zato što čovjek osjeća da je intelektualnost sposobnost našeg vremena, a ne bi smio dopustiti da mu ostale sposobnosti usahnu zato jer ih intelektualnost želi nadvladati. Upravo zato što intelektualnost igra tako važnu ulogu u dobu duše svijesti, upravo se zato danas tako intenzivno naglašava da ne treba dopustiti da emocija, osjećaj uvene, što je od posebne važnosti s obzirom na upečatljivu činjenicu da intelektualnost igra tako veliku ulogu.

Sada treba imati jasnu predodžbu o ovoj intelektualnosti. Govorio sam o intelektualnosti s raznih gledišta. Možda se sjećate da se čak ni na javnim predavanjima nisam ustručavao reći ono što je potrebno o intelektualizmu u današnje vrijeme. Recimo, govorio sam o tome da u našem znanstvenom svjetonazoru, koji je zapravo zahvatio sve krugove - svi danas misle znanstveno, čak i ako ništa ne znaju o znanosti - imamo nešto što se posebno služi intelektualnošću. Čak i kada se eksperimentira, čak i kada se promatra, obrađuju pokusi ili rezultati pokusa, obrađuju zapažanja, obrađuju se intelektualnošću. Upravo u znanstvenom svjetonazoru, na koji se čovječanstvo toliko sada naviklo, s kojeg gledišta bi željelo promatrati npr. socijalni život, upravo u znanstvenom svjetonazoru vlada i u potpunosti je upletena ova intelektualnost. Ali kako ona tka? Na javnim sam predavanjima često raspravljao o pitanju: kakvi sliku svijeta netko zapravo dobiva znanstvenim pogledom na svijet? - Na kraju vidimo da ono što možemo zamisliti o svijetu kroz uobičajene znanstvene navike mišljenja nije stvarnost, nego utvara ili zbirka utvara, čak i naši atomi i sve što se zamišlja u svijetu atoma. Ali čak i oni ljudi koji su više pozitivisti, koji ne polažu mnogu u atomsku hipotezu, poput Poincare'a, Avenarius'a ili Macha, zamišljaju prirodu na takav način da u svojim idejama nemaju nešto stvarno, već utvaru prirode. To je povezano s onim što sam ovdje rekao prije nekoliko dana: da konceptualni svijet u kojem danas živimo u dobu duše svijesti ne sadrži stvarnost, već samo slike, zrcalne slike. A već se postiže izvanredno puno ako se ne držimo praznovjerja, da kada se čita znanstvena knjiga ili čuje znanstvena rasprava, da se onda čuju priče o stvarnosti. Ako netko postane svjestan, zna da je to samo slika, neka vrsta utvare stvarnosti. Ali ono što tamo živi u takvim predodžbama, koje su samo sablasne slike koje nisu povezane sa stvarnošću, na način na koji su to Goetheove slike o metamorfozi, ono što tamo živi, danas je, u izvjesnom smislu, ljudima neobično milo, neobično drago. I čovjek bi želio uhvatiti stvarnost u ovu avetinjsku mrežu ideja. Svi ti ljudi koji danas govore o monističkom svjetonazoru i slično, ili pak opravdavaju pozitivistički svjetonazor, zapravo čudnim praznovjerjem vjeruju u značaj ove mreže utvara. Oni vjeruju da sliku stvarnosti mogu dobiti iz onoga što im daje današnji znanstveni pogled, što jednostavno ne ide. Dakle, čovjek voli ovu sablasnu prirodu slike svijeta koju si može oblikovati na današnjem stupnju razvoja. A to što čovjek s jedne strane voli svoj svijet predodžbi, a s druge strane taj svijet predodžbi daje samo slike, to danas dominira dušama. A duše koje imaju ovakvu težnju za predodžbama, one su te koje se opiru prodoru duhovnog vala, koji je stvarnost i koji se u početku ne može uhvatiti pukom utvarom-idejom koja se razvija uz pomoć prirodnih znanosti. S time se stvarima možete baviti samo ako vam je sasvim jasno da ovaj znanstveni način razmišljanja priprema ljude da odbace pozitivne duhovne stvari koje se pojavljuju u svijetu. I zato se oni opiru, sa strahom se opiru valu koji dolazi i koji će se proširiti, i ipak živjeti u dušama ljudi.

Dakle, postoji nešto u današnjim ljudima, zapravo u ljudima koji daju ritam, nešto što ne želi zahvatiti ovaj val; ovaj val provaljuje, ali postoji nešto u njihovoj svijesti što se želi oduprijeti. Može se napraviti shema današnjeg čovjeka govoreći: ako je ovo čovjek, onda je ovdje sloj duše, a ovdje drugi sloj duše. Ovdje gore u ovom sloju (vidi crtež, II) je svijest, današnja svijest, koja je posebno znanstveno uvježbana. Ali val o kojem govorim prolazi kroz drugi sloj (crveno). Sada bi se radilo o tome da svijest nije okupirana samo onim što postaje utvara, već da svijest pusti da ono što tamo dolje teče unutra, da upije ono što je tamo dolje.

Ako ovo razmotrite, naći ćete nešto što je od izuzetne važnosti za razumijevanje ustrojstva duše, posebno danas. Jer da bismo imali tu strašnu katastrofu, odnosno ratni izraz te katastrofe - katastrofa koja vlada u čovječanstvu drugačije je oblikovana, ima različite strane, rat o kojem se govorilo samo je jedna strana - katastrofu koja je bjesnila uglavnom u posljednje četiri i pol godine, ne bismo je uopće mogli doživjeti, da nije bilo ove duševne činjenice. Čovjek mora vrlo pažljivo razmotriti ovu činjenicu, ako je želi razumjeti. Treba se zapitati: što je zapravo s ovim valom koji se događa?

To je val koji je isprva, ispod površine onoga čega smo obično svjesni. Može se pitati: što zapravo živi u tom valu u kojem se kreću Duhovi osobnosti? - Svakako da u njemu žive Duhovi osobnosti, koji se žele otkriti kao kreatori, ali u tom valu živi još mnogo toga. Jer vidite, možete zamisliti more, tamo plove brodovi, u tim brodovima mogu biti najrazličitije osobnosti koje se tako kreću na valovima; neka budu slike Duhova osobnosti. Ali sami valovi su tu, i oni nešto predstavljaju, u moru imamo samo slijepi vođeni element, da tako kažem, koji također može imati svoje posebnosti. Ali u ovom duhovnom valu o kojem govorim pojavljuje se nešto drugo. Ono što navire u dušu, što stvarno pogađa dušu, je borba, svjetska borba koja se odvija iza kulisa sadašnjeg svijeta. Čovjek je uvučen u ovu svjetsku borbu. Percepcija Duhova osobnosti, o kojoj govorim, za duhovnog istraživača nikako nije laka niti ugodna stvar. Nije takve prirode, da bi se moglo reći ljudima: Učinit ću te duhovnim promatračem, jer ti to nudi ogromno blaženstvo, jer možete ugodno lebdjeti u duhovnoj percepciji. - To je ono što

Rudolf Steiner - Kako ponovno pronaći Krista ?

većina ljudi želi. Željeli bi dobiti nešto poput pića za osvježanje ako bi danas željeli ući u duhovni svijet. Zaziru ako im se ne ponudi ništa što bi im pružilo ugodan osjećaj blagostanja. - O tome danas doista ne može biti ni govora, radi se o tome da zapravo osjećate borbu koja prolazi kroz vas, koja se odvija iza kulisa svijeta, borbu koja se mora odvijati, jer je nužan dio evolucije, i onakva kakva mora biti.

Mogu se navoditi razne stvari koje karakteriziraju ovu svjetsku evoluciju kakva mora biti. Samo želim napomenuti jednu stvar. U starijim, pretkršćanskim vremenima - prema vremenu kada se dogodio misterij na Golgoti, to se smanjilo - tada je bilo samo po sebi razumljivo, za duše koje su pažljivo promatrale, u cijelom poganskom svijetu, da normalno imaju dojmове da postoje ponavljani zemaljski životi. Taj stari život bio je prilično drugačiji od onoga što smo danas skloni misliti. Danas, nije li istina, ljudi se razlikuju po tome jesu li obrazovani ili ne. U starijim vremenima bila je razlika između ljudi koji su mogli obratiti pozornost na ponovljene zemaljske živote i onih koji toga nisu bili svjesni. Ali to se povuklo, a ja sam govorio da je upravo zadaća kršćanstva da nakratko oslabi taj val razvoja koji u čovjeku budi svijest o ponovljenim zemaljskim životima. Kada se tako nešto kaže, izlažete se svakojakim nespornostima. Hoće vas optužiti za proturječja, koje bi dakako, ako bi se iscrpno govorilo, i sam želio i mogao dokinuti. Rekao sam to negdje neki dan; odmah mi je uručeno pismo, s pitanjem nisam li znao da se o reinkarnaciji definitivno govori u Bibliji. Naravno, u mojim spisima možete pronaći naznake gdje se o tome govori u Bibliji, što se podrazumijeva. Ali pitanje nije može li se o reinkarnaciji pronaći referenca u Bibliji: važna je činjenica da se u Bibliji reinkarnacija ne spominje otvoreno, niti ne nešto, moglo bi se reći, pri ruci. Činjenica da je dio evolucijske potrebe čovječanstva bio da se svijest o ponovljenim zemaljskim životima na neko vrijeme povuče, kako bi se čovjek mogao naviknuti da jedan zemaljski život shvaća ozbiljno i intenzivno. Ali sada smo na povratku toga; sada smo na točki u kojoj nećemo napredovati ako ne usmjerimo pažnju na ponovljene zemaljske živote. Sada oni duhovni elementi koji žele prenijeti svijest o ponovljenim zemaljskim životima ljudskom biću, moraju voditi tešku bitku iza kulisa egzistencije, protiv onih koji u ljudsku svijest žele pustiti samo stare elemente i impulse. Ovo je značajna borba u kojoj se mora sudjelovati ako se želi vidjeti što se događa iza kulisa evolucije, evolucije svijeta općenito!

Samo nemojte misliti da je iza kulisa osjetilne egzistencije nešto gdje možete udobno leći i spavati. Općenito, tako materijalisti zamišljaju raj. Vole zamišljati da će, kad se vrata smrti zatvore, moći puno spavati. Vole to zamišljati jer je spavanje ipak ugodno. Pa, znate da nije tako. Ali ni iza kulisa egzistencije nije slučaj da se može imati samo želja da se zadovolje instinkti koje bi se željelo imati iz osobnog egoizma. Tada se postaje sudionik borbe, prave borbe.

Rudolf Steiner - Kako ponovno pronaći Krista ?

Sada imamo sljedeće: da se ljudi ne opiru promatranju borbe, da pristaju pogledati iza kulisa postojanja prema informacijama koje daju duhovni istraživači, onda bi na egzistenciju ljudi danas gledali posve drugačije. Ono što sam uvijek naglašavao jest da trebamo razviti interes jedne osobe za drugu; ali ovaj interes, kakav bismo trebali steći, u stvarnosti je nezamisliv bez da pustimo da znanost duha zasja u našim životima. Nije li, kada ste u odnosu prema ljudima - a svaka osoba ima odnos prema ljudima - stvar je u tome da upoznajemo ljude koje nazivaju dobrima, upoznajemo ljude koje smatraju ravnodušnima, upoznajemo ljude koje nazivamo zlima, koji nam svašta rade, preko kojih proživljavamo svašta loše. Svakako, u vanjskom životu na fizičkom planu ne preostaje ništa drugo nego držati se ljudi. Konačno, kad te netko opali u lice, ako imaš želju da mu to vratiš, ne možeš se obratiti ničemu osim toj osobi. Ali to gledište više ne zadovoljava uvjete vremena. Daleko je više u skladu sa sadašnjim uvjetima reći sebi: u takvim okolnostima ovo gledište nije dovoljno, već puno više odgovara uvjetima vremena kada danas kažeš: netko te laže, ili netko drugi radi ovo ili ono. Naravno, u fizičkom životu morate se držati ljudi. Ali važno je da postanete svjesni činjenice da svakakvi duhovni impulsi djeluju u ljudima, i oni su zapravo ono s čime imate posla. Naravno, ako ti netko opali šamar, ne možeš uzvratiti šamar nekom demonu koji ga je na to natjerao, moraš se držati osobe koja je nasuprot tebe u fizičkom životu. Ali ono što je tako primjereno, mogu reći, u pozadini egzistencije, zapravo nije dovoljno za razumijevanje svijeta, posebno nije dovoljno za to da se socijalni život istinski uzme u obzir. Drugim riječima: čovjek se danas ne može snaći ako u stvarnosti, u konkretnosti, iza onoga što se fizički događa, ne prepozna duhovni svijet. Ovo je veoma važno. Većina ljudi se toga boji.

Ovaj strah svakako nije neutemeljen. Ako niste potpuno trijezna, suha osoba - naravno da takva osoba ovdje ne postoji - onda ćete se naježiti kada pomislite da ste zapravo poprište rada svih vrsta duhovnih bića, jer je to uistinu slučaj. Ako tada imate osjećaj da ste poprište aktivnosti svih vrsta duhovnih bića, onda imate osjećaj da se gubite u tim duhovnim bićima koja vas ispunjavaju. Osjećate se kao vreća natrpana svakakvim bićima. Taj osjećaj sigurno nije neopravdan, to ježenje kože; ali to se zaista ne može riješiti negiranjem činjenice da ste takva vreća, zatvaranjem vlastite svijesti, čineći se slijepim i gluhim za ono što je stvarnost. Pomoć se mora dobiti na neki drugi način.

Sada, postoji jedna vrlo važna činjenica. Pretpostavimo da je čovjek 'koherer', osoba koja je pogođena valom te bitke, ali koja nije sklona ništa dati duhovnom životu, prepušta se današnjem načinu razmišljanja u najeminentnijem smislu, načinu mišljenja po modelu znanstvenog pogleda na svijet. Treba se zaista ozbiljno suočiti s tim stvarima, jer u naše vrijeme ne može se primiti ni tračak svjetlosti, već se samo prepustiti Rathenau-ovom pesimizmu, ako se ne gledaju te stvari. Uzmimo za primjer sljedeće.

Rudolf Steiner - Kako ponovno pronaći Krista ?

Pretpostavimo da je čovjek poput Ludendorffa postao profesor botanike. Vjerojatno bi bio izvrstan profesor botanike, učinio bi izvanredne stvari kao profesor botanike, postao bi, kako kažu, celebrity, da bi to zadovoljilo čak i njegovu ambiciju, ali onda ne bi unesrećio toliko broj ljudi kao što je učinio. Sada, nije stajao na položaju gdje je bio nedužni profesor botanike - nevin u širem smislu; vjerojatno bi koliko-toliko namučio one koji bi trebali polagati ispite - ali pretpostavimo da je postao nevini profesor botanike u širem kontekstu, stvari bi dobro prošle. Ali on to nije postao, postao je takozvani strateg. I zbog onoga što je ležalo u njemu, sposobnosti da misli samo u terminima sablasti koje je isplela prirodna znanost, nije mogao osvijestiti ono što je bilo u njegovoj duši. I tako je to nesreća velikog dijela čovječanstva. Dakle, on je jedan od trideset do četrdeset ljudi sadašnjice o kojima izvana ovisi katastrofa, osoba koja se, tu gdje stoji, jednostavno opire priznanju bilo čega duhovnog. Ali već je došlo vrijeme kada oni ljudi koji se na vodećim položajima opiru priznanju duhovnosti, koji ne žele priznati da duhovno igra ulogu u ljudskom životu, takve osobe čovječanstvu donose nesreću. Vrlo je važno imati na umu ovu činjenicu. Pa, čak i ako u početku nisu bili na vodećim položajima u ovoj ratnoj katastrofi, još uvijek ima jako puno ljudi danas koji, jednostavno iz straha ili drugog razloga, potiskuju val duhovnog života koji nadire kroz Duhove osobnosti, jednostavno žele znanstveno razmišljati.

To je razlog zašto su mnoge ličnosti danas neshvaćene, a mnoge ličnosti se krivo procjenjuju. Beskrajno je tragično da su ljudi poput Ludendorffa smatrani velikim ljudima. Ali je slučaj da ova činjenica koju sam upravo spomenuo, zamagljuje sud o pojedincima. U čovjeku su svakakve demonske stvari, koje imaju svoje atribute, ali koje oni sami zapravo odbijaju, jer u svojoj duši nose puku utvaru po modelu prirodne znanosti, i to ne mogu shvatiti. Osoba koju sam spomenuo tada živi svoj život tako da u svemu što radi bude neosjetljiva na pukotinu u svojoj osobnosti i na sve što navire i bjesni duboko u njoj. To je slučaj s vrlo mnogo ljudi danas. Otupljuju na ono što zapravo bijesni u njima kada u vanjskom životu dođu u određenu situaciju; jedan prebije susjeda, drugi napiše krajnje glupu knjigu o botanici i tako dalje. Otupljuju na to što zapravo bijesni u njima, i što god to bilo što prijeti dezintegracijom njihove osobnosti; naprosto pod utjecajem nužnih događaja vremena, njihovoj osobnosti se prijeti raspadom, jer se boje srljati u borbu koja se iza kulisa sada odvija u svijetu, i na čijim valovima Duhovi osobnosti žele ući u naše vrijeme.

Uvažavanje duhovnog, zahtijeva suočavanje s pitanjem koje sada razmatramo. I tu je od neizmjerne potrebe stvarno ozbiljno shvatiti ono što se ovdje tako često naglašava: ne smatrati znanost duha samo teorijom. Ako ćete to uzeti kao teoriju, onda čitajte kuharice i slično; jer puki sadržaj u znanosti duha zapravo nije ono što je bitno i važno. Ono što je važno je način na koji čovjek mora misliti da bi prepoznao znanost duha. To je drugačiji

način mišljenja od onog koji se stječe iz pogleda na prirodu koji je danas uobičajen. Postoje dva načina oblikovanja misli. Jedan tip je onaj koji secira, koji pravi razliku, koji igra tako važnu ulogu u današnjoj prirodnoj znanosti, gdje se pažljivo razgraničuje. Nalazimo da je to osobito važno u znanosti. Sve što se govori, piše, radi u prirodnoj znanosti je pod utjecajem secirajućeg načina mišljenja, diskriminirajućeg načina mišljenja. Traže se stroge definicije. A kad danas netko nešto kaže, prikovan je u stroge definicije. Stroge definicije, međutim, nisu ništa više od razlika između stvari koje su definirane i drugih stvari. Ovakav način razmišljanja je jedna vrsta maske, koju posebno rado koriste duhovi koji nas danas žele razdvojiti, koji su dio te borbe. Moglo bi se banalno reći: veliki broj onih koji su doveli do današnje ratne katastrofe, ili imaju veze s posljedicama, zapravo su ludi. Ali kao što sam vam rekao, to je samo nešto banalno. Ono o čemu se radi je razumijevanje raspada njihove osobnosti. Treba praviti jasnu razliku između ovog načina mišljenja, koji je dostupan raznim silama koje razdvajaju ljude, i drugog, koji se u znanosti duha isključivo koristi. To je potpuno drugačiji način zamišljanja, potpuno drugačiji način mišljenja. Za razliku od seciranja, to je formativni način mišljenja. Ako bolje pogledate i slijedite ono što pokušavam objasniti u raznim knjigama o znanosti duha, reći ćete sebi: razlika nije toliko u onome što se priopćava - to se može prosuditi na ovaj ili onaj način - već treba obratiti pozornost na način integracije u cijeli svijet, cijeli način mišljenja je drugačiji. Ono je formativno, daje samostalne slike, pokušava dati konture i boje kroz konture. To ćete moći vidjeti tijekom cijele prezentacije: nema tu seciranja kao u modernoj znanosti. Ova razlika u tome 'kako' [način mišljenja, nap.pr.] mora biti naglašena, kao i razlika 'što' [sadržaj]. Dakle, postoji formativni način mišljenja koji je razvijen i koji ima svrhu voditi u nadosjetilne svjetove. Ako uzmete knjigu, naprimjer, 'Kako se stječu spoznaje o višim svjetovima?', gdje je zacrtan takav put do nadosjetilnih svjetova, vidjet ćete da je sve u njoj što uključuje misli i predodžbe utemeljeno na formativnom mišljenju.

To je nešto potrebno za današnje vrijeme. Jer ovo formativno mišljenje ima sasvim specifičnu kvalitetu. Ako razmišljate analitički, ako razmišljate kao što danas razmišljaju prirodni znanstvenici, onda razmišljate kao određeni duhovi ahrimanskog svijeta, i stoga ti duhovi mogu ući u vašu dušu. Ali ako uzmete formativno mišljenje, preobraženo mišljenje, mogao bih također reći Goetheovo, kakvo je predstavljeno, naprimjer, u dizajnu naših stupova i kapitela i tako dalje, ako uzmete ovo formativno mišljenje, koje je također u svim knjigama, koje sam pokušao uklopiti u znanost duha, onda je ovo mišljenje usko povezano s ljudskim bićem. Nijedna druga bića to ne mogu osim onih koja su povezana s normalnim odvijanjem evolucije ljudi, ne mogu biti kreativna svojim mišljenjem. To je osobitost. Kao rezultat toga, nikada ne možete zalutati ako se kroz znanost duha uključite u formativno mišljenje. Nikada nećete izgubiti sebe u raznim duhovnim bićima koja žele imati

utjecaj na vas. Naravno, ona prolaze ravno kroz vas. Ali čim mislite kreativno, čim se potrudite ne samo nagađati i praviti razliku, nego misliti na način kako to želi ova znanost duha, ostajete u sebi i ne možete imati osjećaj puke šupljine. Zato se, kada se zauzme stajalište naše znanosti duha, tako često naglašava Krist impuls, jer Krist impuls leži izravno u liniji formativnog mišljenja. Niti se mogu razumjeti Evanđelja njihovim pukim seciranjem. Ono što iz toga proizlazi, upravo je pokazala moderna protestantska teologija. Ona secira, ali sve je smetnula s uma i nije ostalo baš ništa. Oni ciklusi koji se bave evanđeljima idu suprotnim putem. Oni grade i napreduje se formativno, tako da se kroz te nove formacije ide prema razumijevanju evanđelja. Zapravo, danas - i to nije nikakvo pretjerivanje - ne treba ništa više nego prikloniti se načinu mišljenja, načinu mišljenja znanosti duha, zatim ta demonska bića, koja se kao nuspojave Duhova osobnosti valjaju s valom, ne štete. Dakle, vidite koliki je to gubitak za čovječanstvo kada se opire mišljenju u terminima znanosti duha.

Ranije sam rekao: ne možete zaustaviti ovaj val čak i ako ga ljudi odbiju, on nadire čak i ako mu se ljudi opiru i ako mu neće ići ususret. Zatim dolazi ono što je u osnovi dovelo do sadašnje katastrofe u dubljem smislu: nepriznavanje duhovnog svijeta. To je dublji razlog sadašnjih katastrofalnih događaja, posebno današnjih katastrofalnih stanja duše. A budući da je to borba koja se odvija dolje, nema drugog načina nego formativnim mišljenjem plastično u sebi razvijati ljudsku osobnost, i time iskusiti borbu u duši. Inače će se borba u vanjskom svijetu nastaviti zauvijek. Zato treba reći: zaista nije u redu ako ljudi ne žele ispitati duhovnu pozadinu sadašnje katastrofalne situacije. Jer primijetite: postoji nešto izvanredno novo u ovome što je ovdje rečeno; to je obračun s novim valom, koji se sručio, a koji sadašnjim ljudima treba približiti kroz sasvim poseban način mišljenja. Ako se netko prepušta razmišljanjima po uzoru na prirodne znanosti, jednostavno se ne može nositi s današnjicom. Ako samo želite organizirati ono što je ovdje u fizičkom svijetu, ako mislite samo na ono što je u fizičkom svijetu, i ne želite prihvatiti ništa drugo, tada samo uništavate. I onda se ne treba čuditi ako se borba koju se ne želi voditi u duhovnom svijetu proširi i u fizički život, jer već pogađa ljude. A ako se ne žele boriti u duši, to dovodi jedne protiv drugih, narod protiv naroda, ljude protiv ljudi. Ono što se događa ovdje u fizičkom svijetu može biti samo odraz duhovnog svijeta: ili se čovjek bori tako da borbu vodi u svojoj duši, odnosno duhovno se produbljuje, ili ta borba, koja kao kroz sito prolazi kroz svijest, ako se želi misliti samo kako sadašnjost misli, isprazni se, zatvaranjem ljudskog bića, ljudske duše u vanjskom svijetu, i izazove sve što upravo sada vidite. Razmislite li o nečem takvom, vidjet ćete da je danas doista dužnost čovječanstva okrenuti se duhu, da je to nužno predodređeno svjetskim događajima.

Promotrimo sada što nam je predstavljeno na prijelazu godine, kada bismo se trebali malo osvrnuti na ono što dolazi, i na ono što je uistinu pred nama u potresnoj perspektivi. Vidite, dragi moji prijatelji, ovo je ono što se mora postići: da se ne otupi pokušavajući prespavati perspektivu budućnosti. Zbog toga sam vam jučer predstavio perspektivu koju je zacrtala osoba koja kalkulira, koja doista ne izvlači stvari iz simpatija i antipatija, već ih kalkulira. Razlog zbog kojeg sam to učinio je da vidite do čega u današnje vrijeme dolazi proračunati materijalist. Čovječanstvo se sprema za nešto sasvim drugo od stvarnog, ozbiljnog priznavanja činjenice da za spas čovječanstva treba priznati duhovni svijet. Tkogod vidi kroz duhovni svijet i njegov odnos prema fizičkom svijetu, zna da prevladavaju određeni zakoni, čak i ako to nije logična posljedica, jer logična posljedica slijedi iz seciranja, a ne formativnog, kontemplativnog mišljenja, koje sam okarakterizirao. Vidite, zakoni te vrste ne prevladavaju čak ni izvana na krut, 'po-slovu-zakona' način; ali oni su tu. Uzmite samo ovakav zakon, koji, naravno, također ima iznimaka: da se - za dobrobit čovječanstva - na Zemlji rađa otprilike onoliko muškaraca koliko i žena. Sa čisto teorijske točke gledišta, moglo bi se dogoditi, na štetu čovječanstva, da u nekom stoljeću samo dvadeseti dio čovječanstva budu muškarci, a ostatak da budu žene! Postoje takvi zakoni koji se ne mogu opravdati običnom logikom, već se mogu razumjeti samo znanošću duha. Ali takav je zakon također i ovaj: u onoj mjeri u kojoj ljudi prožimaju svoje duše prepoznavanjem duhovnog, kako sam to danas opisao, tako da ono što je duhovno u jednom dobu također teče dolje u svijest, do te mjere se može razviti i normalan suživot čovječanstva, do te mjere ljudi mogu proći onkraj antisocijalnih impulsa, onkraj onoga što djeluje protiv socijalizacije.

Ljudi danas jednostavno nemaju hrabrosti dopustiti da duhovno odigra svoju ulogu u njihovoj svijesti. Ali barem bi neki ljudi trebali znati da se radi o dopuštanju duhovnom da odigra svoju ulogu u neposrednoj svijesti. Ako promatrate određene fenomene vremena s ove točke gledišta, stavove vremena, onda ćete vidjeti kako ljudi danas imaju poriv isključiti iz svoje svijesti vezu s duhovnim zakonima egzistencije. A kako se to može očekivati čak i u praktičnom djelovanju, kroz koje se može isključiti svjesna povezanost, pokazao sam nedavno kada sam govorio o testovima inteligencije. Ako je moguće, čovjek više ne želi imati izravnu, elementarnu vezu s talentom učenika, već radije testirati pamćenje i sposobnost razumijevanja preko vanjskih mjera, kako se ne bi moralo razmišljati. Zato ljudi toliko vole matematiku. Prvo postavite nekoliko pravila, a zatim se proračuni rade mehanički. Nema potrebe pratiti detalje s inteligencijom. Niti bi to mogli. Zar ne, možete zamisliti tri, četiri, pet zrna graha jedno do drugog, pa i deset, zamisliti dvadeset u jednom pogledu, već je teško. Ali zamislite, sada biste trebali zamisliti tisuću ili čak milijun u jednom pogledu! Ali možete prilično dobro izračunati, jer možete mehanički napraviti izračun;

nema potrebe da svojom inteligencijom pratite ono što radite. Ali danas ljudi posebno vole kad im možete nešto dokazati, iako oni zapravo ne moraju biti tu sa svojom inteligencijom. Ako se od ljudi zahtijeva da slijede sve pojedinačne faze dokaza, to čini užasnu nelagodu. Zato je bolje dokazati bez prisustva ljudskog bića. Najviše bi se željelo da duhovni svijet na neki način pokaže svoje postojanje: spiritizam i slično. Ljude užasava činjenica da ih znanost duha poziva da budu aktivni u svakoj fazi. Zato vole simbole starog okultizma i stvari te vrste. Čovjek voli rituale za koje kaže da se odigravaju pred njim, ali ne treba ih slijediti svojom inteligencijom, ne mora imati pojma o tome što se stvarno događa - i takve stvari. Ali to je nešto što znanost duha mora imati: praćenje svega pojedinačno.

To je čudno: na istoku Europe imamo sjeme onoga što zapravo čeka sljedeću epohu. Tamo se, ravno na istoku, radi svašta što pokazuje kako se inteligencijom želi prodrijeti u ono što zapravo treba biti samo prevučeno mrežom inteligencije. U doba svijesti, ondje gdje treba biti inteligencija, gdje sve treba biti prevučeno mrežom inteligencije, pokušava se uvesti ono inteligentno. Uzmimo, naprimjer, način na koji se provodi propaganda, naročito u Rusiji, da bi se postupno tijekom dva desetljeća postupno došlo do rušenja carizma! Naravno, u ovoj porobljenoj, zakrčenoj Rusiji nije to mogla biti otvorena propaganda. Policija bi zaplijenila sve što je na bilo koji način distribuirano kao propaganda. Nije bilo moguće ni govoriti. Ipak, u relativno kratkom razdoblju, od 1900 do 1904, u Rusiji se pojavilo šezdeset milijuna anticarističkih pamfleta. Od tih šezdeset milijuna, policija je ušla u trag samo dvadeset do dvadeset pet posto, ostali su izašli van, a u razdoblju koje je prethodilo svrgavanju carstva došlo je do monstruoznih stvari; velik dio naroda bio je time pripremljen za ovo rušenje carstva. Zašto je, unatoč tome što je policija pažljivo plijenila sve čemu se moglo ući u trag, od šezdeset milijuna publikacija koje su radile na revoluciji, rušenju carizma, jedva četvrtina završila kao konfiscirana? Razlog tome je što su voditelji agitacije smislili nešto vrlo konkretno, što je danas iznimno važno, ali što ljudi jednostavno ne žele vidjeti. Ali ako netko to shvati u ahrimanskom smislu, poput ovih vođa, onda može djelovati nevjerojatno snažno. Shvatili su da nešto što kažeš istim riječima ima sasvim različit učinak, bilo da to staviš pred policajca koji strogo caristički razmišlja, ili pred čovjeka iz naroda. Iste rečenice koje, samo ako su izgovorene na pravi način, koje nježno djeluju na policajca, pod određenim okolnostima mogu djelovati na narod u socijalističkom smislu. Doduše, nisu se pisali takvi spisi kao što se sada pišu u Švicarskoj, koji se onda konfisciraju, ali su se dijelile knjige ili brošure o botanici, o biljkama, koje su jednostavno svojim načinom pisanja u najeminentnijem smislu pripremale duše da Rusija bude stvarno spremna za revoluciju 1917. Iznimno je važno otkriti tajnu da ono što kažete ima potpuno drugačiji učinak na jednu osobu nego na drugu. Istina je da se to pomno proučava, a studije koje se rade na ovom području prilično su

karakteristične za naše vrijeme. To je zapravo nešto od onoga što se najviše opire onome što dolazi na svijet kroz znanost duha. Naprimjer, ne mogu zamisliti da postoji nešto što se jače opire stvarnom iskonskom elementu duhovnog, od knjiga poput onih Nikolaja Rubakina, koji pokušava proučavati ljudsku dušu, ali na način potpuno suprotan znanosti duha, odnosno, da tako kažemo, da se u određenom smislu može držati inteligencije i načina na koji ona djeluje, ali se može isključiti aktivnost inteligencije u radu. Takav čovjek računa da je sve što se događa u sadašnjem vremenu povezano s inteligencijom, ali da ne treba svugdje sudjelovati uključivanjem svoje subjektivne inteligencije. Iz tog razloga je pokušao sljedeće.

Organizirao je proučavanje čitatelja, ljudi koji nešto čitaju. Pita koje su im najdraže knjige, što ih je u tim knjigama posebno dojmilo, kako su djelovale na njih. A pitanja koja se postavljaju ljudima postavljaju se tako da se ne računa na simpatije i antipatije prema knjigama, nego da se one eliminiraju, da se uzme u obzir samo objektivno djelovanje inteligencije. Jedan način je: da pusti čitatelje da sami seciraju, na način da im jednostavno govore stvari kroz pitanja koja im postavlja, kroz koja u njihove duše gleda dublje nego to mogu oni sami.

Druga strana je da se šalje upitnik tisućama i tisućama ljudi tražeći da analiziraju knjige. Ne uzima se u obzir je li knjiga o matematici ili botanici ili politici ili socijalizmu ili anarhiji; to je od manje važnosti, jer to je tek materijal za čitanje, a većina čitatelja nije svjesna da to čini samo jedan dio knjige. Rubakin određuje kako knjiga funkcionira ljepotom izražavanja, otkrivanjem piščeva temperamenta ili monotonijom njegova stila, drugim riječima, ništa drugo nego kvalitete kroz koje se pokazuje objektivna inteligencija, on to statistički utvrđuje kroz ove knjige. Cjelokupna metoda je upoznavanje inteligencije koja djeluje unutar sadašnjeg vremena. Kad bi takva znanost odmakla malo dalje, netko bi mogao napisati zastrašujuće revolucionarnu knjigu o Jupiteru, a netko drugi o desnoj prednoj nozi kukolja, i ona bi poslužila svrsi ovog istraživanja kao i prva. Jer zapravo nije pitanje što tko kaže, nego kako to kaže, jer kroz to se upoznaje što u ljudima djeluje kao inteligencija, a da ljudi nisu svjesni. Ovdje osoba nije aktivna subjektivno, jer ne dopušta svojoj individualnoj inteligenciji da igra ulogu - kao što to ne dopušta ni u aritmetici. Osoba sudjeluje u općoj prevladavajućoj inteligenciji i nije uključena u ono što to normalno pokreće u pojedinačnim ljudskim bićima, jer je njihova subjektivna inteligencija potpuno isključena.

Danas bi se moglo osnovati sveučilište koje bi si, na temelju takve znanosti, postavilo zadatak provođenja revolucionarne propagande jednostavno slijedeći smjernice, kao što sam naznačio. Takve težnje danas postoje. Sve one imaju za cilj, ne dovesti ljude u tu inteligenciju u doba

inteligencije, nego ih izbaciti iz inteligencije. To je isto ono, što ne želi da ljudsko biće apsorbira duhovni svijet svjesno, sa sviješću koja je svijest sadašnjosti. Ali to je nužno. I samo to može donijeti spasenje čovječanstvu u sadašnjosti i u neposrednoj budućnosti: odvažno i hrabro prepuštanje uplitanju duhovnog svijeta. Ni testiranjem nadarenosti ni statističkim ispitivanjem knjiga i čitatelja, neće se doći do onoga što želi proizaći iz onoga što živi u čovjeku, nego će to ići drugačije. Jer čemu sve to vodi? Kad bi htjeli govoriti banalno, mogli bi reći: svi ovi naponi, posebno Rubakina i tako dalje, rezultiraju činjenicom da čovjek zapravo danas želi izaći iz svoje kože, jer je unutar svoje kože prisiljen koristiti svoju inteligenciju, dok je ona ovisna o duhovnom životu. Čovjek želi izaći iz svoje kože, ne želi živjeti u svojoj koži, jer zna: unutra struji nešto živo. Ali njemu je neugodno upoznati se s tim živim; pa želi van. On želi objektivizirati čak i svoju inteligentnu prirodu, želi izaći i sjesti pored nje, kako bi val prošao kroz nju a ne kroz njih. Ali to je ono što želi znanost duha: znanost koja nije zatvorena unutar kože, doista bismo trebali izaći iz svoje kože, ali ne na pogrešan način kao što se to postiže pokusima koje sam opisao. Ljudi već imaju taj impuls. U stvarnosti, međutim, ljudi bi trebali apsorbirati znanje koje se može steći zdravim razumom. Čovjek se ne mora uvijek osloboditi tijela da bi stekao znanje koje djeluje u svijetu na takav način da je djelovanje neovisno o onome što se postiže djelovanjem u sferi tijela. To je zadatak istine, a ostalo je karikatura istine. Ali te karikature stvarnog duhovnog zadatka u sadašnjosti, ono je što uzrokuje bijedu našeg vremena, upadanje u slijepe ulice.

Ako se tako gleda na ono što prevladava u našem vremenu, onda se zna otkud to da ljudi koji ne žele prepoznati pravi duh, ali koji, ako su pošteni, nisu sami sebe otupjeli, shvate što se sprema čovječanstvu ako žele ostati pri materijalizmu. I treba shvatiti da se u usmjerenosti prema duhu krije ono što ga ni na koji način ne tjera da postane pesimist. Ako shvatite koliko su ljudi još uvijek malo skloni ići u duhovni svijet na način kako to traži znanost duha, tada već možete vidjeti gdje leže dublji uzroci propadanja u našem vremenu.

Ovih su se godina pojavljivali razni božićni članci. Čovjek ne može vjerovati da se takve stvari, s obzirom na ozbiljnost vremena, uvijek iznova pojavljuju. Svi ljudi strašno dobro pišu, lijepo pišu, kako se ljudi trebaju voljeti. Mrze se kao nikad prije, ali piše kako se vole, kako se vole neprijatelji i tako dalje. Ukratko, piše se onako kao i gospođa koja je napisala 'Pisma jedne žene Waltheru Rathenau'. Piše se na takav način da se, s intelektualnog stajališta, ideje na kojima se temelji ovo pisanje pojavljuju u vrlo čudnom svijetlu. Ljudi pišu o čovjekoljublju, o kršćanstvu, o svemu. Ono što pišu je jako lijepo, i ljudi koji to čitaju također misle da je lijepo. A ipak nisu ništa drugo nego izlizani skovani pojmovi koji se kotrljaju po glavi ili srcu. I dok se oni kotrljaju, pisac ili čitatelj stoji iza njih, i onda to izgleda kao slatka kifla, kad se čovjek sladostrasno prepusti ljubavi prema takvim

riječima. Čovjek može tako lijepo sanjati kada kaže: Krist je govorio o ljubavi prema bližnjemu, kršćanstvo mora opet procvjetati - i tako dalje. S takvim stavom ljudi ne osjećaju ni najmanju potrebu prihvatiti konkretni duhovni život u skrovitim dubinama svoje duše, cijelim svojim bićem - kako zahtijeva znanost duha. Hitna je potreba da te stvari shvatimo ozbiljno. Ako se te stvari teoretski prepoznaju i onda ljudi ne rade ništa drugo nego obožavaju 'wilsonizam' ili padaju u nacionalni šovinizam i govore kako se danas govori, onda će ovo katastrofalno vrijeme potrajati. I tako će ostati sve dok ljudi stvarno ne prihvate duhovni svijet onako kako se duhovni svijet danas treba primiti: svjesno, konkretno, bez straha i bez bojažljivosti.

Tako da kada pogledamo u novu kozmičku godinu, vidimo s jedne strane ljude kako, da bi otupjeli, daju političke prognoze, osnivaju lige naroda koje bi trebale ugasiti sve ratove svijeta. Istini za volju, već počinju govoriti kako bi bili zadovoljni ako bi nam Versajski kongres priskrbio samo onoliko mjeseci mira koliko je Bečki kongres donio godina. Pa ljudi jednostavno vole misli koje ih otupljuju! Glavna otupljujuća misao današnjice je da je Wilson, sada kada je nekoliko drugih otpisano, pravi čovjek za budućnost. On je velik čovjek, zar ne? Čovjek koji misli četrnaest apstraktnih misli sposobnih zemaljsku egzistenciju pretvoriti u raj! Ali to je ugodno, to je ono što vas može otupjeti. Daleko je manje ugodno reći: da pred nama ne bi stajala perspektiva kakvu je zamišljao Rathenau, potrebno je da što više ljudi dođe do svjesnog prepoznavanja duhovnog svijeta. - To je barem ono što bismo željeli postići kod nekolicine, nakon što smo jučer pustili da nam takav novogodišnji osjećaj prožme dušu: da istinitost ovih novogodišnjih osjećaja dožive u dušama tako da si kažu: ako se držimo onoga na što je čovječanstvo naviklo u svojim razmišljanjima i što stvarno prevladava, ne u jednom narodu nego u svim narodima diljem svijeta, onda je perspektiva Rathenaua točna. - Ne mora biti točna! U ljudskim mogućnostima je to data perspektiva ne mora biti točna. To može biti novogodišnja odluka, da ćemo napregnuti našu volju da ova perspektiva ne bude točna. Za to je, međutim, potrebno odvojiti se od ovih predrasuda koje i danas negujemo u sebi, izvlačimo najstarije, sladostrasno se prepuštamo tome, mnogo je važnije da se puno više uključimo u stvarno novo.

Svatko tko to vidi znat će gdje tražiti duh i postojati će izgledi za spasenje u budućnosti. Gdje se ne traži duh, bio pobjednik ili poraženi, u budućnosti neće biti spasa! Neka ljudi jednog dijela svijeta traže milijarde od drugog dijela svijeta, te milijarde, one će se pretvoriti u užareno zlato i imati razoran učinak, dok će s druge strane siromaštvo, ako je nadahnuto duhom, ponijeti ljude do visina do kojih bi ih trebao dovesti budući razvoj.

Ali to morate osjetiti iz unutaršnjeg uvida u duhovni tijek. I nikakvo gledanje u bilo što vanjsko, nikakvo zaklinjanje novim idolima, kao što se

sada sprema, ne može spasiti čovječanstvo, nego samo prijanjanje uz duh, rad u duhu.

Zapisi u bilježnici za predavanje od 28. prosinca 1918

# In der neuen Zeit (5. nachst. Epoche) = die Trennung Herz geistl. dem Vorstellungs = Spiegelbild und dem Willen wesen Freiheit am weitesten fort - einem Maximum zu -; es stellt sich in die Entwicklung hinein die Vorstellung von dem „Ausgestalteten der Welt.“ Auf der andern Seite der Willenswelt, das nur im Willen empfunden und geglaubt werden kann. - Die Verbindung ist nur zu gewinnen außerhalb des Lebens und außerhalb des Lebenslaufes.	# Die Freiheit ist nur möglich, wenn in den Begriffen bloße Spiegelbilder leben können. Nur ihnen kann man frei folgen. - # Die durch die Zustände erzeugten Lebensgewohnheiten der Menschen sind ahnbar.
---	---

U moderno doba (5. post-at. epoha) = razdvajanje između predodžbe = zrcalne slike i bića volje napreduje najdalje - prema maksimumu -; u razvoju se javlja ideja 'arhitekta svijeta' S druge strane bog volje kojeg se može osjetiti i vjerovati samo voljom. - Veza se može steći samo izvan tijela i izvan tijeka života.

Sloboda je moguća samo ako puke zrcalne slike mogu živjeti u konceptima. Samo se njih može slobodno pratiti - Životne navike ljudi koje stvaraju uvjeti su ahrimanske.

Die [#]Geister der Persönlichkeit offenbaren sich als Schöpfer - die Formgeister als Schöpfer leben und wirken im Wandel des Geistes - die Geister der Persönlichkeit stellen sich vor den Menschen hin, indem sie ihn auffordern, das Dasein in den intimen Zusammenhängen zu betrauten. Sie treten in die Zeit ein - und machen daraus, was sie in der Zeit wirken. In der Vorzeit kam von solchen Geistern nur die Erbschaft älterer Epochen - was geschaffen wurde, kam von den Geistern der Form.

Der Chr. war genötigt, mit den empfangenen Vorstellungen zu arbeiten.

In Zeichen und Symbolen verborgen manife Wafheit - aber das freie Aussprechen ist doch notwendig; denn Zeichen und Symbole gehen auf die Instinkte, auf das Unbewusste -

Man muß den Geistern der Persönlichkeit bezeugen; in der Begegnung mit den Geistern der Form würde man unfrei - die Geister der Persönlichkeit bezeugen eben mit dem Willen des Willensplans; sie liefern Offenbarungen, die

Duhovi osobnosti otkrivaju se kao kreatori - Duhovi forme kao kreatori žive i djeluju u promjenjivim događajima - Duhovi osobnosti postavljaju se pred ljude tražeći od njih da gledaju na egzistenciju u intimnom kontekstu. Ukoračuju u vrijeme - i neprestano donose ono što rade u vremenu. U davno vrijeme je od takvih duhova dolazilo samo nasljeđe starijih epoha - ono što je stvoreno dolazilo je od Duhova oblika.

Kr. je bio prisiljen raditi s najjednostavnijim idejama.

Mnoge su istine skrivene u znakovima i simbolima - ali slobodno izražavanje je ipak potrebno; jer znakovi i simboli pozivaju se na instinkte, na nesvjesno. -

Čovjek mora upoznati Duhove osobnosti; u susretu s Duhovima oblika čovjek bi postao neslobodan - Duhovi osobnosti tek počinju tkati svjetski plan; pružaju objave koje

nicht zwingen; sie unabhängigen
sind in ihrem Willen von menschlichen
Willen nur dadurch, dass ihre
Taten in der Welt ablaufen, an der
der Mensch mit seinem gewöhnlichen
Bewusstsein nicht teilnimmt - sie sind
^{die menschen} für den Menschen getrennte Gebiete - sie gehen
dem Menschen nur, was er freiwillig
annimmt - wenn er Imaginationen
ausgebildet hat, so ^{beten} lassen sie das
in die Intuitionen ein. Man kommt
ihnen entgegen; sie kommen einem
entgegen.

In der Vageit offenbart sich das
Unbewusste als einer Art Traum
scharf; gegenwärtig ^{bildet man} ~~Taten~~
Wollwrfe die Imaginationen aus;
die Intuitionen ergeben sich als
einer Art Traum. Man soll gegen-
wrtig nicht Imaginationen sich
offenbaren lassen - man soll sich die
selbst gemachten nur bestätigen lassen
Man weit dann, dass man im
Einbildung mit den Geistern der
Persönlichkeit arbeitet. - So die
chr. Auffassung: die Imagination-
gebildet - z. B. das Lazaruswunder
sie haben hinter der Szene reiche
Mysterien - man muss über diese
Mysterien gehen. = Man merkt

ne prisiljavaju; razlikuju se u svom radu od ljudskog rada samo po tome što se njihove radnje odvijaju u svijetu u kojem ovjek s svojom obinom sviješću ne sudjeluje - oni i ljudi imaju odvojene oblasti - daju čovjeku samo ono što dobrovoljno prihvati - ako ima razvijenu imaginaciju, ulaze u intuicije. Susreću se; dolaze prema vama.

U prošlosti se nadosjetilno otkrivalo iz neke vrste sna; trenutno čovjek razvija svoju imaginaciju [u] punoj budnosti; intuicije proizlaze iz neke vrste sna. U sadašnjosti ne treba dopustiti imaginaciji da se otkrije - treba samo dopustiti da se potvrdi ona koju smo sami stvorili. Tada se zna da se radi u skladu s Duhovima osobnosti. - Po kr. nazoru: formirana imaginacija - npr. udo Lazara - grade ove mostove iza scene - morate ići preko ovih mostova.?= Primjećujete

die Neubildung eines Weltplanes -
 sie befehlen ihre Imaginationen für
 sich; die Geister der Form offenbaren
 ihre Imaginationen. —

Die Geister der Persönlichkeit berufen
 die Engel ein und wirken direkt
 durch die Engel —

formiranje novog svjetskog plana - svoju imaginaciju drže za sebe; Duhovi oblika otkrivaju svoje imaginacije. - Duhovi osobnosti prizivaju anđele i djeluju izravno kroz arhanđele -